

ZA STAROU PRAHU

VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XII.

V PRAZE, V ÚNORU 1927.

ČÍSLO 1.

OPROŠTĚNÍ CHRÁMU SVATOVÍTSKÉHO ZBOŘENÍM ROMÁNSKE ČÁSTI HRADU.

Anketa, pořádaná Klubem dne 26. ledna 1927 v poschodném Ústavu pro dějiny umění
Karlový university v Praze.

Předseda Klubu dr. Karel Guth zahájil schůzi: »Kdykoliv byla a jest některá památka ohrožena, vystupuje Klub za Starou Prahu buďto publicisticky nebo úředními akcemi, a jde-li o případ mimořádný, jako tomu bylo na př. před několika lety, kdy šlo o kruchtu svatovítskou, svolává veřejnou schůzi. Příklad s kruchtou svatovítskou byl však docela jiného rázu, nežli je případ dnešní. Tehdy šlo o událost v dějinách ochrany památek, která se objevuje ne za desetiletí, ale za staletí, dnes však jde o případ, který je dávno vyřízen v teorii i praxi a o němž je každý soudný člověk přesvědčen, že je úplně vyloučeno, aby se provedl tak, jak navrhováno bylo 1. ledna arch. drem B. Slámou ve »Venkově«. Jestliže Klub za Starou Prahu svolal dnešní schůzi, činí tak z preventivních důvodů, neboť žádná myšlenka není tak absurdní, aby se znovu neopakovala, byť byla sebede méně uskutečnitelná a sebede méně oprávněná.«

Nato uvítal předseda delegáty úřadů a korporací; za kancelář presidenta republiky dostavili se sekční šéf dr. Schiesl a odb. rada dr. Svoboda, za ministerstvo veřej. prací sekční šéf dr. Piskač, za ministerstvo školství a národní osvěty min. rada Dvořák, za městskou radu pražskou dr. Zuklín, za Sdružení přátel starožitností prof. Pelikán, za Spolek architektů a inženýrů prof. arch. Cechner a za Státní památkový úřad dr. Wagner.

První referát (o oprošťování středověkých chrámů), ilustrovaný 25 diapositivů, zejména příkladů z ciziny, podal dr. Wirth:

Mnohý z vás se pamatuje, že asi před 4 lety v anketě, kterou Klub za Starou Prahu konal (šlo tenkrát o jinou otázku, ale mluvilo se i o sv. Vítu), padlo slovo z úst arch. Osv. Polívky, že bylo by potřeba zbořit příční křídlo hradu Pražského mezi 2. a 3. nádvořím, aby kostel svatovítský vynikl a lépe se uplatnil. Tehdy byl jsem to já, který v zápětí reagoval, snad trochu vzrušeně a vášnivě, ale nemohl jsem jinak; myšlenka tak překvapila, zejména z úst architektových, že bylo jistě na místě proti ní vystoupiti.

Ovšem, zlo se vrací. Podobná otázka vynořila se nedávno znovu, a ku podivu, v jaké souvislosti! Nejprve byla ventilována starostou Bartákem v »Rolii« (29./12. 1926), ale v takové formě, že současně s návrhem na zboření příčního křídla hradu navrhováno také snesení barokní helmy velké věže chrámu sv. Víta, zboření probostství a chodby do oratoře krá-

lovské. Potom 1. ledna vyšel ve »Venkově« podobný návrh, který se však omezil jen na zboření příčního křídla hradu. Autory jeho jsou žurnalista Schmoranz a architekt dr. B. Sláma. Rekli tam docela nezastřeně a graficky znázornili, že je potřeba zbourat příční křídlo hradu jednak z praktických důvodů komunikačních, jednak aby chrám sv. Víta se uplatnil a aby naše doba zanechala na hradě jakousi stopu své činnosti.

Připadá mi zde úloha, abych k této otázce promluvil ne přímo, nýbrž abych ji zasadil do rámce celého vývoje evropské kulturní otázky, která se týká tak řečeného oproštění středověkých kostelů, a abych ukázal, jakým způsobem je možno ji aplikovati na případ pražský. Otázka je stará přes půl století. Měla svoje krise, měla svoje velké boje, literární i debatní, vyvolala různá řešení a literaturu, která by naplnila takřka celou biblioteku. Dnes je ovšem názor o oproštění kostelů v kulturní společnosti vyhraněn. Má dvě stránky: ryze uměleckou a druhou ryze historickou a část této historické otázky vyčerpává zájem památkový. Rozřešení této otázky hovoří na jedné straně modernímu nynějšímu životu, na druhé straně zase vyspělému hnutí památkovému.

Musíme vyjíti od středověkých chrámů. Středověký chrám byl sám o sobě, jako čistá architektonická forma, umělecký problém; to nám ukazují etapy, kterými procházela basilika románská a gotická katedrála, o tom svědčí úžasná zákonitost, která se nakonec projevuje v půdoryse i výstavbě těchto chrámů, vázaný systém románský nebo vyspělý opěrný systém katedrály. Ale co středověký umělec vymyslel, čím se probral až do konce XV. století, to nikdy nezustalo v ideální formě. Středověký život je čistě parazitní, v mnohem jiný, nežli dnešní, a ten obklopoval od počátku takovou basiliku a katedrálu vším možným příslušenstvím církevním, co nemělo uměleckého významu. Potřeby denního života byly přivodním zjevem všech kostelních staveb středověkých. Od raního středověku obklopuje basiliku klášter, jeho konvent, opatství, hospodářství, zahrada, a vytváří z něho organismus, který nejen v pustině, ale i v městě chtěl býti soběstačný. Stejným způsobem na farní kostely doléhal hřbitov, vždy byly přímo obklopeny nezbytným komfortem: farou, domem kostelníka, zvoníka a varhaníka, školou, špitálem, nějakou Olivetou, ba na kostel — mezi jeho opěráky — tlačil se i denní život se svými trhy a krámký, zejména byl-li kostel přímo na náměstí. A stejně je tomu i u vyšších jednotek. Biskupský dóm měl stejné pohřebiště kolem, měl dvorec biskupův a domy ka-

novníků, menší kostely a kaple (parvis ve střední Evropě), a to všechno přímo tlačilo se i na takovéto velké celky a úplně je obklopovalo a zahrnovalo. Výsledek je asi takový, že chrám již v raním středověku začíná být typicky zastavěná budova, že pomalu více a více začíná působit jen svojí svrchní partií, jednak svojí silhouetou, jednak částí od prvního kordonu nebo od lavic okenních nahoru. Později se však z tohoto neuměleckého zastavení vyvinul kompoziční motiv a pod tímto zorným úhlem jsou již pozdně gotické chrámy, zejména uvnitř středověkého města, komponovány: portál bohatě vyzdobený je vkomponován do osy uličky zcela úzké (příklad v Týně, kde postranní portál, jediný bohatý detail na spodní části chrámu, je oku přístupný jen uličkou z Dlouhé třídy), kolem chrámu postaveny jsou budovy menšího měřítka atd. Z pozdější doby přímo monumentálním způsobem dovršuje tento stav renaissanční upravení Týnské školy před chrámem P. Marie. Jako na doklady nám blízké je možno ukázat na Kutnou Horu, na chrám sv. Jakuba, kde od západního portálu jsou domy jen na 3 m vzdáleny, nebo na Kolín, jehož chrám je viditelný jen z dálky, kdežto jinak je úplně zastavěn ještě dnes (třeba zrušeným, ale v půdorysu zachovaným) hřbitovem, atd.

Zastavení chrámu — v jádře romantické, nesymetrické — není středověké estetiky projev nebo zvláštní záliba, ale je výsledek veřejného života sociálního a celé jeho struktury, a z toho odvozený motiv. Středověk toužil jinak stejně jako jiná kulturní období po symetrii a zákonitosti, a to jak v situaci, tak ve výstavbě a v pohledu; stačí uvést velmi pravidelné plány středověkých měst. Přes to však, že nechceme a nemůžeme hájit zastavení středověkého kostela jako projev ryze umělecký, musíme hájit v dnešním jeho stavu výsledek, ke kterému se věky došlo, jako část celého jeho organismu, poněvadž žádnou památku nemůžeme jinak chápat než v jejím prostředí, z něhož vznikla.

Abychom byli spravedliví, musíme vytknout, že (nedržíme-li se právě střední Evropy, zejména Německa) v zemích, ve kterých se záhy probouzí ryzí, formální smysl, nastává v určitých dobách vývoj k architektonické kompozici i v tomto směru (situace a výstavba chrámu) a že jen na severu Evropy se zachovává konservativní stav, který jsem vylíčil, jako výsledek středověkého života, až do XIX. století. Stačí jen ukázat na Itálii, kde již ve středověku na př. Pisánský chrám se svojí nakloněnou věží byl postaven na úplně volném prostoru za městem, nebo kde románské fačady galeriové (střední a severní Itálie) jsou docela částí fronty náměstí a spolupůsobí v ní svými štíty.

Ovšem v další vývoji, zejména od renaissance, vyvinuje se v těchto zemích stále víc a více pud k pravidelné, symetrické dispozici a k umělecky vyvážené výstavbě; zejména obliba centrály v renaissanci o tom svědčí. Barok pak našel v tom ohledu tak duchaplná řešení, že ještě dnes jsou nedostupná. Stačí odkázat na Řím, ale i v Praze, v nejbližším okolí, máme krásné toho doklady.

Abych se vrátil zpět k svému předmětu! Všechny vyspělé kultury a všechna období stylů taková reagovala tedy na středověké zastavení. Ale reagovala na ně uměleckým řešením. Je přirozeno, že čím bylo kdy umění silnější, tím si počínalo suverenněji a tím méně se zastavovalo před svým objektem jako zachovanou památkou. Je to vysvětlitelné, že nebylo

ještě tehdy vázáno názorem XIX. století, které teprve pojem památky vytvořilo. Ale v některých případech dovedly tyto doby ještě zlepšit stav památky a architektonickým prokomponováním zvýšit její uměleckou kvalitu.

Klasický je doklad v Metách. Kolem dokola úzce obstavený dóm byl na poděkování za takřka záračně uzdravení Ludvíka XV., který se v Metách roku 1741 pozdravil z těžké nemoci, do r. 1764 upraven podle návrhu dvorního architekta a profesora Akademie Blondela. Celý obvod chrámu až do podokenní římsy byl znovu fačádován ve formách co nejprostších. Na straně, kde byl před chrámem největší prostor, který velmi klesal, byl zprostředkován schodištěm vstup ke chrámu. Druhé náměstíčko vytvořeno před západním průčelím, které nemělo portálu, poněvadž na ně přistávali ve středověku biskupský dvůr. Tento dvůr byl odbourán a před průčelím byl vybudován ohromný portál, sahající až do římsy okna. Třetí náměstíčko, obdélné, je zajímavé tím, že Blondel v pohledu s něho zarchitektonisoval sám středověk, že totiž všechny boudy, které byly mezi opěráky chrámu, tedy element ryze neumělecký, přestavěl jednoduchým, nevtrávným slohem. Projekt Blondelův znamená umělecké vypořádání architekta se starým organismem, a to ve prospěch jeho, při kterém středověká stavba ve svém architektonickém účinku je zvyšována, poněvadž všechna její měřítka, která jsou jí dána at výstavbou, at pozdějším doplněním užitkovými články, jsou tu zákonně dokončována. Blondel pochopil, co znamená obstatení středověké katedrály, že je to v určitém směru prospěch, a využil ho směle.

Podobný příklad je v Würzburgu. Vedle středověkého dómu postavil r. 1712 italský architekt Valentino Pezzani nový Münster, který byl architektonicky svázán s celým okolím i se starým dómem, takže bylo vytvořeno kolem něho několik prostorů, ba i bývalý hřbitov byl upraven později jako náměstí; tyto prostory spojeny mimo to vzájemně průchodem.

I Praha se podobným způsobem, třebaže ne v toni vysokém uměleckém smyslu, vypořádala s okolím dómu. Smysl architektonický vedl již v době, nežli vůbec celý hrad Pražský byl architektonicky upraven za Marie Terezie a Josefa II., k tomu, že nedostavěné torso katedrály je nutno nějakým způsobem upravit. Již na začátku XVIII. století bývalá loggia renaissanční se hřbitovem, před provisorním západním průčelím, a pilíře nedostavěné lodi z druhé polovice XVII. století byly upraveny zároveň s kaplí sv. Vojtěcha tak, že byly osově svázány a kolem celku postavena obrada.

Teprve devatenáctému století, které přineslo lidstvu líbezný květ romantiky, zůstalo vyhrazeno, že nedovedlo rozumět středověku, ani nemělo tolik umělecké síly, jako mělo století XVI.—XVIII., aby svým způsobem dovedlo uměleckou cenu středověku vyvážit. Příčinu je potřeba hledat v poměru té doby ke středověkému umění. Poměr se vyvinul na suché teoretické cestě z tendencí v podstatě neuměleckých a měl za výsledek ideál »vzorného« středověkého slohu, takové, řekl bych, vzorné gotiky, která má ráz takřka vědecké formy, a již se dospívá k naprosto jasnému slohu, který dává na každou otázku jedinou odpověď, ke konstrukci matematické, správnosti geometrické, přesnosti kružítkové. Dokonce i stará forma bývala opravována podle této »dobré« vědecké gotiky, a to je nejtežší hřích prvních začátků gotiky XIX. století.

Je lehce pochopitelné, že ideál »dobré formy« se

projevil také v tom, že chrámy byly oproštěvány, že ideál kategoricky žádal i stejné okolí, jeho symetrii, geometrii, pohled se všech stran, na každý detail atd. Je přirozeno, že tento ideál nemohl trpět v blízkosti katedrál všechno to smetl, podle jeho názoru nepravdělné, nezákonné, žružítkové i geometricky neodůvodněné, že musil je vyplenit a musil na chrám, na ideální dobře vystavený a všem zákonům vyhovující chrám, se všech stran zjednatí přístup a pohled.

První případ stal se v Kolíně n. R. Tam se zachoval ze středověku celý chór, ale nedostavěná loď a věže. Celé městečko domů, které během staletí vzniklo na samotném staveništi chrámu a kolem něho, bylo ovšem při restauraci z blízkosti katedrály odstraněno. Přes to však, že do restaurace Kolínského chrámu a do jeho radikálního oproštění šlo se s velkým idealismem, že národ projevil velikou obětavost ve sbírkách, pozorovalo se záhy, že jakmile bylo toto oproštění hotovo a jak zde byla jen suchá, studená forma, přestává zájem pra-
vých vlastenců, protože bylo ztraceno, co jim bylo nejdražší, patina věků, a že viděli jen schema, jakých bylo mnoho v celé Evropě od let třicátých až čtyřicátých XIX. století. Oproštěné chrámy v celé Evropě začínají pak všude ztrácet popularitu a nastává paradoxní úkaz: pomýšlí se na to, přivést je znovu ve styk s jinými měřítky a tak jejich monumentálnost zvýšit, čili obnovit středověké zastavení. Ten případ byl v Kolíně, v Ulmu, kde byla vypsána velká soutěž na zastavení, dále ve Würzburgu a Strassburgu, kde všude jeví se snaha nějakým způsobem přivést nápravu.

Vedle vlastního Německa máme podobné příklady i v těch zemích a městech, které jsou kulturně a formálně velmi vyspělé. Poukazuji na oproštění katedrály Notre Dame v Paříži, která až do let sedmdesátých XIX. století stála úplně ve spleti ulic a pohledově byla přístupna jen z malého náměstíčka před západním průčelím, kde již ve středověku byl odstraněn parvis. Dnes je oproštěna, stojí na ohromném náměstí, které nedovoluje, aby jakýmkoli způsobem její monumentalita vynikla, západní fasáda je v řadě domů, kol dokola náměstí stojí pětipatrové domy, které kostel opticky snižují, a mimo to odstup diváka od katedrály je tak veliký, že teprve, přiblíží-li se úmyslně na normální vzdálenost, může chápat její velikost.

Stejně byl oproštěn milánský dóm; byla vedle postavena ohromná hmota galerie Vittorio Emanuele a před západním portálem veliký pomník téhož panovníka, což všechno bere a tlouká samo o sobě ohromnou hmotu milánského chrámu.

Vracím se k sv. Vítu. Návrh na radikální oproštění sv. Víta přichází teprve teď. V XIX. století bylo zbořeno kolem chrámu poměrně málo, jenom renaissanční kaple sv. Vojtěcha, kaple sv. Mořice, domeček, ve kterém býval korunní archiv, renaissanční loggia před západním průčelím, dále torsální pilíře začaté barokní Leopoldovy dostavby z druhé polovice XVII. století a konečně plot, ohraničující dvůr před západním průčelím.

Po prvé se objevila snaha zbořit staré proboštství, když Jednota svatovítská dostala tento dům jako byt (měla jej opustit a zbořit v době, kdy by byla mohla odevzdat chrám veřejnému používání), přišly i náporu na věž, která měla být zbavena své helmy v roce 1905, a tu mohu vděčně kvitovatí zákrok arch. K. Hilberta, který docela kategoricky tuto akci potlačil. Po roce 1918 přišlo nové nebezpečí oproštění chrámu, totiž nové snahy o zboření proboštství, jehož význam se ne-

chápal, a o zboření přechodu mezi hradem a královskou oratoří. To se také bohudíky nestalo.

Nyní přichází návrh, o kterém jsem přesvědčen, že je nemožný a o kterém budeme tedy diskutovati jen teoreticky. Návrh Slámy a Schmoranze má dvoji stránku. O stránce památkové (boji románský trakt hradu) promluví dr. Guth, já se chci zmíniti o jeho stránce umělecké. Nechávám úplně stranou, že se tu v názorech schází naprostý diletant v »Roli« s archi-

Domazlice.

Zhyžděné pilíře loubí výkladními skřínkami.

tektem ve »Venkově«, protože se mi může namítnouti, že stejně před 4 lety tuto věc navrhoval arch. Polívka. Chci však důrazně upozorniti na dvě věci: na zásadní nesprávnost odkrývání západního průčelí chrámu a na to, co se vlastně uměleckého ruší tímto návrhem.

Chrám sv. Víta, stojící na místě románské basiliky, byl odedávna situován hlavním svým průčelím k jihu, k městu. I Petr Parléř akcentoval tuto situaci a založil dvě věže do kouta mezi dlouhou část chrámu a mezi křížovou loď. Že jižní průčelí vždy bylo hlavním, ukazují četné případy, jak reagovaly všechny následující doby na tuto okolnost při architektonických úpravách, zejména dostavbách (dostavba Leopoldova, ideální rekonstrukce obrazem od Kohla).

Teprve Mockerova dostavba dala chrámu nové západní průčelí s 2 věžemi a přivedla je až do této blízkosti k románskému křídlu hradu, v baroku přestavěnému. Tím ovšem, můžeme si to přiznat bez jakékoliv újmny prestiže Mockerovy, byla porušena velikost torsi-

chrámu svatovítského, památka byla zmalicherněna a její kompoziční systém znehodnocen.

A nyní přichází návrh, který tento, řekněme si, umělecký omyl XIX. století staví výše než středověký originál a chce mu obětovat určitou partii hradu, aby co nejvíce vynikl a aby nové průčelí chrámu architektonicky vstoupilo do organismu hradu!

Ještě bezohlednější než k starému chrámu se chová návrh ve »Venkově« k tomu, co navzdý ruší. Renesancní a ještě více barokní úprava hradu, provedená domácími staviteli podle návrhu vídeňského dvorního arch. Pacassiho, vytvořila z hradu, který byl do té doby pestrým konglomerátem staveb, všelikých traktů, křídel a budov původem z XI. až XVIII. století, skutečně jednotný umělecký celek. Právě ve dvorech jeví se ovládnutí tohoto ohromného prostoru a vzájemné osové svázání. Třetí nádvoří zvládnuto ve svém prostranství, přes to že na první pohled je bez osy, jednak maskováním vstupu do vladislavského paláce loggiou s terasou, jednak vztahem kašny se sochou sv. Jiří a marquisy před vchodem do nového zámku. Stejně svázal architekt křídla I. nádvoří jednotnou architekturou a také střed tím, že bránu pojímá do své fačady jako reliéf a tím vytvořil cour d'honneur, který patří k nejkrásnějším a nejvyvinutějším, a konečně i tam, kde měl renesancní prostor, jako v 2. nádvoří, dovedl jej v půdoryse i prostoru úplně ovládnouti, že je to dnes výborný barokní interieur.

A nyní se navrhuje zbourat jedno křídlo druhého dvora! To znamená ve vývoji hradu něco tak pronikavého, že splývají dva prostory od staletí, od románské doby, od sebe oddělené (nejprve fortifikací, pak křídly různé vysokými), vždy pro sebe žijící jak architektonicky, tak užitkově. Kdyby zde vůbec nebyla brzda, kterou má XX. století v ochraně památek, kdybychom nic nevěděli o zachování památek a nebyli prožili ty dlouhé boje o ně, tedy v tom případě byla by to otázka kvality hradně jen umělecká. Šlo by o to, vystavěli kvalitní návrhu, aby za staré dílo umělecké dala stejně hodnotné nebo vyšší dílo nové, které by ještě zvyšovalo dojem toho, co zbořilo. Ze toho v tomto případě není, musí uznati každý, kdo se prostě podívá na rys, který ukazuje syrový, umělecky nezpracovaný nápad bez schopnosti ovládnouti prostor, hmoty a měřítka.

Z uměleckého stanoviska je tedy nutno tento projekt prohlásiti za nepropracovaný. Není možno umělecky komponovat tímto způsobem, totiž prostě na papíře uříznouti, co zde od staletí roste, pomalu se formuje, tvoří, dostává různý stylový šat, různá měřítka a nakonec vysokou formou uměleckou je vzájemně svázáno.

Druhý referát (o vývoji Pražského hradu, zejména budov kolem 3. nádvoří) přednesl dr. K. Guth: Pokusím se na několika obrázcích ukázati, jak se vyvíjel hrad a jakým omylem bylo prohlášení v uvedeném článku ve »Venkově«, že jde o méně cenný tereziánský trakt, který může ustoupiti vyšší hodnotě, kterou je chrám sv. Víta.

O hradu Pražském a jeho vývoji víme velmi málo. Již začátek Pražského hradu je úplně neznám. Ohlasy báji v kronikách o Libuši, která dala založiti Pražský hrad, naznačují, jak dnešní historie připouští, že Libuše a Pražský hrad mají určité styčné body ve svém utváření. O Pražském hradu víme, že kolem roku 1050 se stavěly hradby Břetislavovy a roku 1135 hradby Soběslavovy. V době Přemysla Otakara II. dá se mluvit o 3 příkopech a o zesílení hradeb.

To je vše, co víme o stavbě. Ovšem jednak objevy,

kteřé se staly v roce 1920 a jednak výkopy, které byly provedeny v roce 1925 a 1926, ukazují, že Pražský hrad vznikl teprve jako hrad a ne jako hradiště, jako byl Vyšehrad. Od začátku je komponováno vše jako sídlo panovníka; střed tvoří palác a k tomu přrůstá na západ, případně snad i na východ, předhradí. Právě třetí nádvoří není nic jiného, nežli bývalé předhradí, které bylo zastavěno až do polovice XVI. století. Výkopy ukazují, jak v těchto místech táhl se val, který vznikl jistě někdy během IX. století nebo poněkud později, kol r. 900, jak potom zde vzniká dřevěná cesta, která vedla od brány asi v těch místech, kde je stavba bývalé kaple z doby Ferdinanda III., a vedle průjezdu, kudy se vchází k bytu pana presidenta (částečně zachovaná i dlážděná pod hřbitovem, který vznikl v XI. století u sv. Víta). Ovšem nádvoří nebylo výškové tak formováno jako dnes, stále přrůstalo a bylo dokonce přerušeno hlubokou přírodní roklinou, které bylo používáno v některých dobách jako fortifikace. Století XII., kdy Soběslav stavěl nové hradby, rozšířilo toto nádvoří a na něm se začaly stavěti různé budovy. V této době se osa brány přesunuje; od nároží přenáší se výjezd hradu tam, kde je dnešní průjezd, a vedle něho vzniká Bílá věž. XII. století současně zasypává také roklinu a staví do ní kostelík s chodbou románskou, ve které bylo pohřebiště. XIV. století mění zase vzhled tohoto nádvoří ze snahy Karla IV., aby se upravilo důstojněji. Byla postavena zděná rampa a po ní se vcházelo do chodby nebožtíků. V XV. století husitské války mění vzhled nádvoří. Byly strženy zdi románského kostelíka v roklince postaveného. Koncem XV. století vzniká celá řada budov směrem západním. Teprve v XVI. století, a to snad až po požáru r. 1541, přichází se k určitéjší úpravě tohoto 3. nádvoří, a tím více za Ferdinanda III., kdy dostává určitou úpravu tím, že se zastavuje celý trakt k městu. Teprve XVIII. století vytváří úplně uzavřený prostor. (Rečnick na plánech a fotografích ukazuje podrobně vývoj nádvoří.)

Vývoj příčního traktu, o který při této otázce opomenutí sv. Víta nejvíce jde, je zachován v řadě plánů, které jsou uloženy v archivu hradním a ukazují, jak tento trakt rostl. Stojí tu Bílá věž a táhne se tu v dolních partiích románská hradba, o čemž svědčí i zprávy písemné; snad již za Jagelonců, a jistě za Ferdinanda I., v těchto partiích byla také obydlí. V době Rudolfové až do této partie jistě sahá jeho galerie. není-li chodba postavena dále. Z věžovitě vystavby Rudolfovy hvězdárny nemáme zachováno naprosto nic; jenom její zakončení je na obrázcích viditelné. Celý trakt přestavěl Ferdinand III. v r. 1642 a při tom na této straně traktu byla partie s nižší stěchou, která měla jen 2 patra, kdežto na druhé straně jsou 3 patra.

Poslední přístavba hradu provedena byla za Marie Terezie podle návrhu vídeňského dvorního architekta N. Pacassiho. Byl zasypán příkop na Hradčanském náměstí a vytvořeno krásné prvé nádvoří. Při tom zachována byla Scamozziho brána i severně k ní přilehlý dům hofmistrovský zastavěním do dělicího traktu mezi prvním a druhým nádvořím. Druhé nádvoří, jež dotud bylo značně neupravenou a neuzavřenou prostorou, chtěl Pacassi přetvořiti v jednotně řešený, pravidelný obdélník dostavěním traktu západního a vyrovnáním traktu severního. Křídlo, v kterém je nyní bývalá dvorní kaple a v němž dříve byl stavební úřad hradní, mělo býti zbořeno, aby nerušilo pravidelnosti nádvoří. Stejně radikálně změněno bylo i třetí nádvoří. V archivu Pražského hradu zachoval se vedle plánů hradu před

přestavbou a návrhů na přestavbu také pohled do třetího nádvoří z r. 1733. Srovnáme-li ho s dnešním stavem, vidíme nejlépe velké umělecké nadání Paccassioho, který z nepravdělného prostoru, obestavěného konglomerátem různých staveb XVI. a XVII. století, s přistavěnými dřevěnými kůlnami a přístřešky, vytvořil zdánlivě jednotný prostor, řešený na dvě osy. Podélnou, s pohledem od západu, zakončil u Vladislavského sálu bohatě vyvinutým balkonem, zakrývajícím předsíně se schody, a příčnou, od severu k jihu, zakončenou kašnou se sochou sv. Jiří a segmentovým balkonem na sloupech, chránícím hlavní vstup do jižního traktu palácového.

Srovnáme-li s tímto velkorysým řešením Paccassioho návrh, uveřejněný ve »Venkově«, vidíme nejlépe rozdíl mezi architektem XVIII. století a projektanty XX. století. Ti boří jen trakt před západním průčelím chrámu svatovítského a neuvědomují si ani, že vznikl by spojením druhého a třetího nádvoří nepravdělný a naprosto nemožný prostor, do něhož by vyčnívaly jižní zbytek příčného traktu a křídlo s kaplí. Návrh nejenže nepřináší nového uměleckého řešení, ale chtěl by zničit to, co vytvořil velký umělec XVIII. století.

V debatě přihlásil se dr. V. W a g n e r k projevu za Státní památkový úřad v Praze:

Byv pověřen přednésti projev jménem Státního památkového úřadu, podotýkám předeem, že Památkový úřad tak činí s jistými výhradami. Pokládá totiž za jisté míry za zbytečné reagovat širokou anketou na projev jednotlivců a tím vyvolávat duchy a vzbuzovat u neinformované veřejnosti naděje, které nemohou a nesmějí být splněny. Je skutečně nebezpečí, že myšlenka oproštění chrámu svatovítského je do jisté míry libivá pro oči neinformované veřejnosti a máme zkušenosti, že tato výtvarky ochotněji reaguje na povrchní neuvážené nápad, než na projekty, fundované pilnou a pronikavou duševní prací. Krátce — přílišná čest!

Přihlédneme-li blíže k okamžitému nápadu pánů Schmoranze a dra arch. Slámy, vidíme, že se stanoviska ochrany památek je docela jasné a nesporné nemožný. Historický význam příčnického křídla hradního byl zde osvětlen do podrobnosti a není proto nutno jej znovu ještě zdůrazňovat. Dr. Guth prokázal důrazně, že jde o památku románského jádra, která dokumentuje kulturní výši románského období u nás daleko výrazněji, než může učiniti kterýkoli jiný historický pramen. Se stanoviska vědeckého a mravního reklamuje tedy i Státní památkový úřad pro toto křídlo s románským jádrem a s celou Bílou věží v ně pojatou právo na existenci.

Abys se však nezdálo, že se organisace ochrany památek uzavírá novým myšlenkám a že nerespektuje nové umění, budíž přihlédnuto k tomu, má-li mínění arch. Slámy a Schmoranze své oprávnění aspoň po estetické, tedy čistě výtvarné stránce: Zbožením druhého příčnického křídla — at' je sebeabsurdnější pro památkáře o tom mluvit — ruší se prostor 2. nádvoří, tedy dokonce prokomponovaný a skvěle vyvážený prostor z 2. poloviny XVIII. století. Jen zde bylo možno takový prostor vytvořit, poněvadž zde měly hmotné i stylové prostředky XVIII. století dostatek průbojné síly — a co se týče stylových prostředků, bylo to naposledy — aby takový prostor vytvořily. Je otázka, co myšlenka navrhovatelé poskytuje v náhradu za tento prostor?

Na perspektivě, která má osobní náhled dra Slámy a Schmoranze doporučovat, je věc přikrášlena tím, že zachycuje pohled na západní průčelí domu z jihozápad-

ního kouta 2. nádvoří. Z tohoto stanoviska zakrývá dvorní kaple mírnosrdně onu ohromnou proluku, která by se vytvořila na místě starého křídla mezi 2. a 3. nádvořím. Taková bourací činnost však není sama o sobě schopna vytvořit nový prostor, nýbrž zanechá po sobě jen prázdnotu, která nepočítá nadto se žádným z postranních pohledů. A tyto šikmé pohledy se uplatňují právě z dosavadních hlavních komunikací hradních — od brány k Pražskému mostu a od severního průchodu za arcibiskupským palácem! Od vladislavského křídla a od 3. nádvoří by se dokonce onen úsek jevil jako neohrazená rozplývavá plocha ve formách, poměrech i obrysu docela náhodná, umělecky zcela zavržitelná. Je to vidět ostatně z půdorysu návrhu, že v něm není žádné architektonické jednoty, žádné sčelující myšlenky.

Zbývá tedy jen druhá otázka: Má západní průčelí svatovítského domu tolik výtvarné síly, aby si s a m o vytvořilo nový prostor? Myslím, že i zde může být odpověď záporná. V nové části domu je ztělesněno do značné míry pouhé schema, vykonstruované suchou cestou, které všechno, čím je, má — abych tak řekl — jen z milosti staré části domu v poměrech, výškách i formách. Ochrana památek sice s ním musí počítati, ale počítá s ním jen jako s nutným zlem. Návrh ve »Venkově« by patrně rád vybavil novou situaci domu výhodami, které má přísná osová dispozice a centrální situování fasády. Ale takové úsilí musí ztroskotati, poněvadž historie hradních komunikací nás poučila — a zvláště v poslední době — že svatovítský dům nikdy neměl a nepočítal s výhodami takové situace, že komunikace šly vždy po jeho jižní straně a nikdy na jeho podélnou osu. Západní průčelí domu nevzniklo z plnosti výtvarné myšlenky a nemá již z toho důvodu elementů prostorotvorných.

V celém návrhu shledává Státní památkový úřad jediný podstatný steek: totiž, že byla zrušena komunikace při jižní straně 2. a 3. nádvoří, takže jsou znemožněny ony pohledové senace, které měl přichozí při vstupu do 3. nádvoří na starou část domu. Ale tato možnost dá se — i z důvodů komunikačních — částečně nahradit otevřením nového průjezdu v 2. příčnickém křídle, asi proti závěru dvorní kaple.

Ze snahy po největší stručnosti shrnuji: Nelze k vůli novogotickému schématu rušit starý prostor, vytvořený z plnosti a ryostí výtvarné myšlenky. Návrh arch. dra B. Slámy jen boří, ale nevytváří nic lepšího, protože nic lepšího tu není, co by se po zboření uplatnilo. Jediné, co zbude po dnešní anketě, bude důkaz, že máme stále co činiti s odkazem XIX. století, poněvadž stále ještě izolovaná jednotlivost platí u jednotlivců více, než vyšší prostorové celky.

Arch. A. C e c h n e r : Jméнем Spolku čs. architektů a inženýrů dovoluji si sdělit následující: Je samozřejmé, že navrhované probourání by zhyzdilo hrad; ono by chtělo pomoci jednomu uměleckému dílu a zatím by zničilo druhé. Mimochodem podotýkám, že projektanti se zmýlili v perspektivě; je falešná, neboť je v ní vidět kus torosa. Na druhé straně měli bychom přihlédnouti k tomu, jaké důvody autoři měli, co je k tomu vedlo nebo co by chtěli podporovati takovými nápady. Jistě je to závažná komunikace, která v tom věží. Je totiž pouze jeden vchod proti chrámu sv. Víta a ten je nejen nízký, ale také úzký a jezdí jím mnoho automobilů a při velkých slavnostech (budou snad někdy na hradě) bude tam choditi veliké množství lidí. Máme za to, že je nutný ještě jeden příčný průjezd, jaký zde odedávna byl. Máme sice u nás zákon, že je-li nějaká

cesta 30 let v používání, nesmí se zavřít, ale hradní správa ji přece uzavřela. A přece každý cizinec šel touto cestou do jihozápadního nároží, protože odtamtud byl nejlepší pohled na svatovítský chrám. Vzpomínám si, že mi arch. Mocker svého času říkal, že Jednota svatovítská žádala, aby bylo zbouráno křídlo hradu před západním průčelím, avšak ve Vídni to nebrali esteticky, nýbrž dvorský, a protože byly obyvací místnosti panovníkovy na jižní straně a reprezentační na straně severní, byla nutna mezi nimi komunikace a křídlo zůstalo. Mám za to, že by se i nyní ta věc dala řešit tak, že by se otevřel opět starý průjezd, a kdyby to nebylo možno, že bylo by nutno probourat ještě jeden vchod, který by umožnil, aby při slavnostech mohli lidé jednou branou chodit a druhou jezdit.

Architekt Kamil Hilbert prohlašuje, že domněnka, jako by on souhlasil s návrhem na oproštění, je mylná, neboť již tehdy, když přišel s podobným návrhem arch. Balšánek, vyslovil se rovněž proti. Li-

tuje pouze, že odvedením komunikace hradem přišli jsme o možnost potěšiti se z jižního průčelí chrámu.

Nato přečetl předseda přípis V ý t v a r n ě h o d - b o r u U m ě l e c k é B e s e d y a oznámil, že kromě toho zaslal dopis min. rada L. L á b l e r, v němž velmi vřele souhlasí s odporem proti zboření traktu mezi 2. a 3. nádvořím a ukazuje na řadu chyb, které se staly v tom směru v cizině. Nakonec konstatoval, že vlastně schůze, kterou Klub svolal, nebyla bezpředmětná, poněvadž, jak řekl prof. Cechner, žádná myšlenka není dosti absurdní, aby se na ni nenavazovalo. Klub kvituje prohlášení arch. K. Hilberta, že jen nedorozumění zaviniilo tendenční akci »Stavebního zpravodaje«, který využil jeho článku tím způsobem, jako by chtěl oprostiti chrám; je velkým zadostiučiněním pro nás, že je to omyl a že nejen první, ale i druhá část článku musí býti vykládána proti projektu arch. dra B. S l á m y.

Palác Oettingenský. (Původní stav.)

Loubí v paláci Oettingenském. (Návrh stavebního úřadu.)

ZŘÍZENÍ LOUBÍ V BÝVALÉM PALÁCI OETTINGENSKÉM.

Podle usnesení rady městské ze dne 26. listopadu 1926 má býti zřízeno loubí s otvory v severní zdi průčelní v domě čp. 34-III. z důvodů bezpečnostních a komunikačních proti zamítavému stanovisku nejen Památkového úřadu státního a Památkového sboru hl. města Prahy, ale i proti hlasu zástupce obce a člena místní rady. Je jisté nesporné, že nynější stav není nijak příznivý ani obecně, ani objektům samým, hlavně proto, že touto soutěskou projíždí elektrická dráha oběma směry, třebaže nebylo podstatných důvodů, zejména bezpečnostních, aby dřívější rozčlenění obou směrů nemohlo býti zachováno, bylo-li už jednou zřízeno a nemůže-li býti zrušeno vůbec. Je proto zcela dobře možno uvažovati o tom, jak by bylo lze bezpečnost chodců pojistiti, event. cestu jejich stranou odvésti. Pokud se bezpečnostních důvodů týče, tedy projekt stavebního úřadu hl. města Prahy jistě nijak neuspokojuje, nezhoršuje-li naopak situaci tím, že umožňuje otevřenými oblouky přístup ke kolejím elektrické dráhy s té strany, kde přibližuje se stěna projíždějícího vozu na 60 cm ke stěně průčelní, takže při velké šířce a hloubce pilířů a malé šířce otvorů bude velmi nepříznivé osvětlení těchto míst i když umělé osvětlení vlastního loubí — které bude musít

býti skoro celodenní i v létě — bude sebesilnější. Z ohledů technických bude otevření loubí velmi nákladné, ježto zdvo pilířů, jak je vidno z odsekaných omítek, je velmi špatné, takže bude musít býti skoro úplně vyměněno novým, aby mohly pilíře nésti zatížení hořejšími patry budovy.

Z ohledů estetických ukazuje vedlejší náčrtek, že vzhled domu, třeba již sešlý následkem nedostatečného udržování, velmi utrpí na vyvážení ploch zdíva a otvorů v přízemí tím, že nynější sdružená okna při nároží budovy budou nahrazena velkým obloukem silně stlačeným, jenž nijak neodpovídá ani symetrii pravidelného průčelí, ani formám otvorů dosavadních bez ohledu na to, jaká bude architektonická úprava tohoto otvoru, zejména pro těsné sousedství s vysokým obloukem hlavního vchodu domovního a jeho orámování.

Z ohledů hospodářských a sociálních, nehledě ke značnému nákladu stavebnímu, ruší se tři obytné místnosti s příslušenstvím, což jistě v době stále trvajících krise bytové je závažné tím spíše, že otevřením průchodu domem nynějším krátkým vývodem a přes dvůr dosti osvětlený mohl by býti zachován nárožní byt o dvou místnostech a jen třetí místnost bylo by nutno

zrušiti, pokud by ovšem nemohl průchod býti dále na dvůr a z něho teprve vystoupiti do ulice Letenské, což bylo by řešením nejlepším a nejlevnějším.

Otevřením tohoto průchodu bylo by vyhověno skoro úplně všem námitkám jak co do bezpečnosti odvedením pěstíček úplně mimo koleje, tak co do osvětlení a při nákladech docela nepatrných, ježto část dvora,

kteřá by se tímto způsobem zabrala, nemá takového významu, jako zrušení celého bytu.

Upozorňuje proto domácí rada Klubu za Starou Prahu celou veřejnost na tyto okolnosti dříve, než se přikročí ukvapeně k provádění projektu, který by vedl k důsledkům, před nimiž nelze předem ani dosti důrazně varovati.

Z ČINNOSTI KLUBU A JEHO ODBORŮ.

VÝROČNÍ VALNÁ SCHŮZE KLUBU ZA STAROU PRAHU koná se v neděli 27. března o 9. hod. dopol. v Staroměstské radnici síd. č. 3. Na programu vedle spolkových záležitostí přednáška p. vrch. staveb. rady inž. A. Novýho: »K o m u n i k a c n í s í ť a ú p r a v a ú z e m í na Petříně.«

ZPRÁVA O ČINNOSTI ODBORU KLUBU ZA STAROU PRAHU V DOMAZLICÍCH ZA ROK 1925.*) Uplynuly správní rok nemůže vykazovati tak velikou činnost jako rok předešlý, přes to však jednatelešká agenda vykazuje j. 31 došlých a odeslaných spisů. Schůzi tohoto roku konáno vlastně vůbec nebylo, poněvadž veškeré běžné věci byly podřízenějšího významu a ty vyřízeny přímo jen předsednictvem. — Odbor dnešního dne čítá 24 členů, neboť během roku odecestování vystoupili dp. Kolářik, kaplan, a profesor Šimek. — Přes to, jak již výše uvedeno, jednatelešká agenda byla dosti obsáhlou a největší část agendy týkala se výkladů, umístěných na domě čp. 42, patřícím panu D. Schurmacherovi. V záležitosti té psáno jak Památkovému úřadu, tak ústředí, konservátoru dru Hostašovi a několikrát i městské radě, konečně i okresní správní komisi se žádostí o vyřízení, neboť záležitost ta dosud urovnána není a leží nevyřízena u zdejší okresní správní komise. Při poslední návštěvě jednatele v Praze jednal tento osobně o této záležitosti s jednatelem ústředí inž. Almerem, který sdělil, že v této věci Klub zakročí u státního Památkového úřadu a že doufá v odstranění ohýzných výkladů, poněvadž stavební povolení bylo již dáno, ale nebylo dáno povolení městem k tomu, aby výhledy umístěny byly na pozemku veřejném. Proto se může odbor těšiti tím, že při pochopení městského úřadu a městské rady budou tyto obludné skříně odstraněny a že opětve výkonné elegantní a štíhlý tvar pilířů loubí. Nemůže jistě nikdo z rozumných lidí tvrditi, že pilíř u loubí domu pana Paroubka nebo p. Freunda jest nehezakým oproti pilířům, o nichž se jedná. — Umístování výkladů na pilíř u loubí stalo se zlozvykem a povolením jednoho žádají i druzi. Proto žádáno bylo u městské rady, aby zakázala p. D. Schurmacherovi umístování přenosných výkladních skříní u pilířů domu čp. 57, náležející při Halikově, avšak městská rada odpovíděla v tom smyslu, že v případě tomto zakročiti nemůže, poněvadž při jde o výkladce přenosné, k jichž zřizování není podle stavebního řádu třeba stavebního povolení a z důvodů policejních při není obec povinna zakročovati. — Také Tělocvičná jednota Sokol žádala městskou radu o povolení k umístění výkladních skříněk na pilířích loubí svého domu a o povolení k umístění světelné reklamy. Městská rada v tomto případě si vyžádala odborné zdání našeho odboru, který doporučil, aby umístění světelné reklamy žadatelce povoleno nebylo, avšak ke zřízení výkladních skříněk svoleno dáno bylo s tím, že skřínky směji přesahovati přes líc zdíva pouze 3, nejvýše 4 cm, že musí býti provedeny v tónu, jako má zdívo, a celkovému vzhledu přizpůsobeny. Jest si jen přáti, aby se městská rada a městský úřad i v jiných případech obracely o naši radu a pak nebudě nikdy znevažován krásný vzhled města. — Klubu byl zaslan u příležitosti 25. výročí jeho vzniku blahopřejný telegram, na který Klub a poděkováním odpovídl. K jubileu vydáno bylo krásné album města Prahy, které bylo rozdáno mezi členy spolu s časopisem odboru za malý režijní poplatek. Členové, kteří až dosud uvedená akce neobdrželi, budou v nejbližších dnech jimi poděleni. Odbor se podarilo po větší písemné akci zachrániti v Hradišti krásnou lipu, asi 150 let starou, stojící na pozemku čp. 7, jehož majitel se zavázal, že lipu ponechá, avšak vyhrazuje si, aby větev nad střešinou mohl ořezati a v případě, že lipa bude nahnila, že podá žádost o zachránu našemu odboru, a v případě, že zachránna nebude možná, aby lipu mohl porazit. Při dohledu zprávy, že má býti vykácena alej na hřebeně vrchu Baldova, bylo zakročeno u zdejší okresní správy politické a tato po vyšetření věci sdělila, že alej Javorová bude zachována a jen některé stromy

poraženy, poněvadž, majíce hustou korunu, způsobují vlhkost a tím i obtížné udržování cesty, nehledě k tomu, že stín způsobuje špatný vzrůst obilnin. — V podobné záležitosti zakročeno i u fy Agricola, kdež vykáceny byly veškeré břízy kolem tovarní budovy a podle dohledu měly býti vykáceny i vrby, vroubíci potok. V příčině vykácení bříz bylo naše zakročení opožděné, a proto dnes opouštěné a nevhledné tovarní budovy straší pohledem smutným, oproti dřívějšímu pohledu, kde štihlá, bílá a elegantní břízy dodávaly obrázku svého jasu. — Vrby na louce tovarní pokáceny měly býti při na žádost majitelů sousedních luk a tito požádání, aby vrby ponechány byly, k čemuž svolili. Tím zachována jest hezká partie, která již mnohým malířům za vědní objekt sloužila. — Okresní správě politické v Horšově Týně jakož i majitelům dvora v Chotiměři dopááno bylo v záležitosti kaple tamtéž, aby tato vkusná baroková kaple opravena byla. Avšak na naši dvojí výzvu neodpověděli ani majitel, ani okresní správa politická, a proto jest odbor nucen vésti opravu tuto v patrnosti a žádati Památkový úřad o to, aby donutil majitele uvedené kaple k tomu, aby ji náležitě opravil. — Jak známo, správa koutského panství postavila u zřícenin hradu Riesenberka dřevěný pavilon. Byla proto okresní správa politická v Domazlicích dožadována o to, aby státní technik spůsá přednostou okresní politické správy dala do podmínek, že stavba bude povolena pouze tenkrát, nebude-li porušen krásný vzhled zříceniny a že stavbou zřícenina sama poškozena nebude. — V obci Újezdě u Domazlic zamýšleli postaviti místní obecní pomník padlým. Poněvadž pak chtěli pomník ten postaviti v těsném sousedství Husova pomníku na návsí, byl obecní úřad upozorněn na to, že postavením pomníku toho utrpěl by jednotuchý, přes to však vkusný a krásný pomník Husův a že tím sousedství utlačen by byl i pomník padlých. Odbor nabídl proto svou radu a pomoc, tyto však nebyly tamním obecním úřadem vyžádány, nebylo dbáno naomno upozornění, a dnes, jak známo, ohýzný, nevkusný pomník, snad drak placený, zohýdl nejen náves, ale celou osadu, která je tak často turisty navštěvována. — Poněvadž bylo pozorováno, že stará hradební zeď v ulici branaké, náležející panu Mat. Černému, chátrá, byla požádána městská rada, aby nařídila opravu této hradební, zbytku to hrady pevnosti a aby k opravě přispěla nějakým obnosem a tím majitele přidržela k tomu, aby hradba opravena byla podle našeho nebo podle návrhu Památkového úřadu. Při té příležitosti upozorněna byla městská rada i na to, že možno naříditi sousedu p. staviteli V. Schröpfrovi, aby provedenou obradní zeď červenou alepoň omítkou nahodil a tím rušivý vzhled krásného pohledu ulice branaké odstranil. Také požádána městská rada o to, aby témuž majiteli nařídila, aby nevkusná dřevěná vrata, prolomená bez veškerého hlášení a povolení, odstranil a jinými nespádnými, vhodnými vrty nahradil. — Jak známo, má býti v nejbližším čase na náš nátlak provedena oprava Ringelshahnových soch na hradební zdi klášterní a poněvadž při posledních větrech sochy silně byly poškozeny, byl požádán Památkový úřad, aby opravy tu usířil. V téže záležitosti odpověď dosud nedošla, avšak je vedena v patrnosti. — Při komisi zástupců Památkového úřadu, jednající o opravě hradební věže, bylo na upozornění našeho zástupce dno do protokolu, že v podhradí nemějí býti povoleny stavby vysoké a zvláště ne jednopatrové. Poněvadž však povolením nástavby stodoly a obytného domu p. B. Weichtra, jakož i povolením stavby koláře Kriegla dbáno tohoto nebylo, byly upozorněny poznovu městská rada a stavební úřad, že povolením těchto vysokých staveb bude úplně zničen pohled na hrad z ulice od Zastávky, že postavením těchto vysokých staveb ztratí se úplně vynikající až dosud mohutnost chodkové hrady. — To jest krátká, pověsčná zpráva činnosti, a jak možno ze zprávy posouditi, může odbor býti se svou činností spokojen; jest si jen přáti, aby jak městský úřad, tak i okresní správní komise naše snahy plně chápaly, je podporovaly a našich odborných zdání si vyžadovaly a jimi se řídily. — Městským úřadem dodán byl odbor soupis domů a výtčením jich památnosti a seznamem ten báde v nejbližších dnech dán k posouzení všem členům odboru a tím přáními, aby do se-

*) Pro nedostatek místa v posledním »Věstníku« otiskujeme zprávy o činnosti odborů v Domazlicích a Pelhřimově teprve nyní. Pozn. red.

znamu touto své poznámky přičinily a na mnohé památky, malebné zákoutí a krásné pohledy upozornily. Tímto soupisem bude umožněno vésti v patrnosti tak rychle mizící často nedosti známé, avšak přece krásné věci. — V činnost odboru v příštím správním roce nutno pojmouti i soupis památných a významných stromů v okrese domážlickém, který možno odboru provést za součinnosti zdejšího odboru Klubu čes. turistů, který bude o tu součinnost požádán.

ZPRÁVA O ČINNOSTI ODBORU KLUBU ZA STAROU PRAHU V PELHŘIMOVÉ ZA ROK 1925. O prava zámku p. p. z R i c h t a r n. Na nutnou opravu před čtyřmi roky Klub městskou radu upozornil. Oprava byla letošního roku dokončena, stará hodinová věžka byla úplně znovu postavena, při čemž typ staré věžky zachován; na doporučení Klubu byla věžka pokryta měděným plechem. Orel říšský ze železného plechu na špičce věže byl odevzdán do muzea a nahrazen českým lvem z měděného plechu. Nákras dodal Klub. Lev měl být zlacen nebo stříbřen, ale na rozklad Klubu bylo od tohoto úmyslu upuštěno. Na věžičku byl dán nový hodinový stroj a pohyblivý se figur, řízené zvláštním strojem, pořízený ze starého, byly okopírovány v konturách podle starých figur, rezem silně porušených. Figury představují Ilkerku a Saturna a bývají při bití hodin do napodobeného zvonu. Figury jsou malovány. Co se týče opravy krovu, nebyla dodržena stavebníkem původní měkká barokní linie ve vyšší polovině mansardové střechy, ač Klub včas tesařského mistra na věc upozornil a předložil mu fotografie původní části staré střechy, kde se původní krov zachoval. Střecha pokryta kůrkovou novou krytinou a zdi budovy natřeny zelenavou barvou. — Žádosti, aby opravena byla krytina na sousední stolní bráně, přiznala městská rada oprávněnost tohoto požadavku, ale ze důvodů finančních a pro pokročilou dobu podzimní. Stříška byla v nejnepříznivějším potřebách vypravena. Zhýzdění domku u dvora tovaryšů K o u ř i m a k e h o. Klub bohužel pozdě se dozvěděl o chystané přístavbě k domku baroknímu č. 20/II. Upozorněna na to obec a učiněn dotaz městské radě, proč od stavebníka nepožadovala fotografie před přestavbou. Obecní úřad připsal 29. října 1925 odpověď, že nepožadoval dům za starou památku. (1) — Regulační plán města. Na podnět Klubu, aby bylo čteno nebezpečí nepromyšlených zastavování města vypracováním nového regulačního plánu byl vyhlášen přednáška univ. prof. dr. Jos. Dobias, aby o této aktuální věci vložil stanovisko Klubu členům městské rady a místním stavitelům. Přednáška byla konána za velmi hojné účasti. Ze stavitelů se nedostavili jen pp. Kotrnoch a Schreyer, a přednáška byla na přísné starosty pana Karla Kulika publikována v místním časopise »Tydeník 1925. Výsledkem bylo, že obec navázala s Městem rybníkovou akademií práce (ústavem pro výstavbu měst), kde bylo doporučeno pořídit záměr generální plán upravovací a připravit pro vypracování detailního plánu regulačního polohopisný plán s vřetevnicemi ve velkém měřítku. Vypracováním generálního plánu upravovací byl pověřen p. architekt dr. Vlad. Zákrevs z Prahy, který již několikrát Pelhřimov navštívil a s předsedou Klubu pořídil soupis památek, situací, detailů atd., které budou v příštím regulačním plánu chráněny. Město vložilo do rozpočtu na r. 1925 na přípravné práce částku Kč 15.000, a uvolilo se činit tak i letu příští, aby za několik let mohl být plán hotov. — Fotoatelier Josefa Šechtla. Městská rada žádána, aby nedovolila vykácelení lip, které stojí před atelierem, poněvadž tvoří část zeleného pásu kal vnitřního města. Letošního roku přece však dovolila, aby jedna stará lipa byla poražena k vlně vstupu, nutnému pro atelier. — Dolní brána. Po opravě této brány r. 1924 objevil se na bráně hřadičci výkladní skříně sousedního klempíře. Naše žádost, aby tato skříně byla odstraněna, nebyla vůbec vyřízena a zůstala bez odpovědi. Kříž, který visel na bráně, byl na naši žádost tamže znovu pověšen. Stavitel Kotrnoch, který bránu opravoval, žádan, aby znovu otevřel

otvor po klade padacího mostu. (Těto žádosti nevyhověl.) Městské radě doporučeno, aby otvory (okna) v bráně byly řádně zakleny, poněvadž průvan v bráně nazdívá a uvolňuje krytinu. (Vyhověno.) Z ohledu na požární bezpečnost doporučeno městské radě, aby pudy na bráně nebyly pronajímány. — Zamýšlené zboření před branou u horní brány. V srpnu r. 1925 jednáno o prodej zbytku předbraní p. V. Štěpánkovi k zaokrouhlení jeho majetku. Klub prostřednictvím svého straníka v obecním zastupitelstvu p. řed. Zieglera podal rozklad, že zamýšlená novostavba odporuje úplně schválené regulační čáře, že vlastně obec prodává p. Š. pozemek určený k rozšíření ulice. Městské zastupitelstvo, takto lépe informované, se potom jednomyslně vyslovilo proti prodání (tím věc neuskončena, v březnu r. 1926 o ní jednáno znova). — Okresní správní komise žádala musejní spolek, aby podal návrhy, jak pečovat o ochranu památek v okrese, co má být chráněno. Vyřízení této žádosti postoupil musejní spolek Klubu, který poslal okresní správě komisi obšírný přepis, co vše nutno chránit (dřevěné stavby lidové, boží muky, památné stromy, pořízení soupisu místních jmen a p.). Poněvadž okresní správní komise žádala Klub o doplnění připsu s ohledem na město Čer. Řečici a Pelhřimov, doporučeno této korporaci, aby přispěla na zachování sgrafit na zámku černočernickým a přispěla nějakou subvencí na opravu sgrafit na děkaněm kostele v Pelhřimově. — Výkladce na domě p. O t a k a r a H o s t a m s k é h o na náměstí. Stavebník upravoval v domě jednu obytnou místnost na krám, čímž hrozilo nebezpečí, že bude porušen výzdoba stuccová asi z r. 1890, kdy dům naposled byl po požáru opravován. Jednalo se hlavně, aby masky stuccové byly nad portálovými skříněmi zachovány. Ústní jednání s majetníkem domu zúčastněni se tehdy právě v Pelhřimově přítomný arch. dr. Zákrevs. Věc však nebylo možno s úspěchem vyřídit, poněvadž stavebník dal předem dlelti dřevěné součásti k výkladci a pak teprve začal pro výkladce vybourávat zed'. — Čer. Řečici. Zakročeno u příležitosti zavádění elektrického osvětlení zámku, aby dráty nebyly vedeny přes sgrafita v druhém nádvoří. Stalo se tak při náhodném pobytu předsedy a jednatele, když byly prováděny státním archaeologickým ústavem v Praze výkopy v zámku. Při této příležitosti byla objevena na půdě na skryté zdi neznámá dosud figurální sgrafita. — P r i c e i. Klub dozvěděl se náhodou, že majitel přického zámku hodlá staré konírny, zbytek k původnímu zámku, bourati. Na věc upozorněno musem města Táboru, které o věci nemělo vůbec tušení, a okresní politická správa v Sedlčanech. Jak věc vyřešena, není známo. — S g r a f i t a n a d o m á p a n a J i l k a v P e l h ř i m o v ě. Během posledního ptiletí se při důkladnějších opravách starohybných budov v Pelhřimově přicházelo na sgrafita. Loňského roku opět na dvojitém domě p. O. Jilka (č. 65 v Panské ulici, domu to, který si ze všech pelhřimovských staveb zachoval původní renaissance formy nejlépe). Na rozdílu od jednoduchých, obyčejně prostě rustikovaných sgrafit z objevu v letech minulých, bází tentokrát o složitě ornamentální prokomponování celé fasádní plochy bohatým palmovým výšlem v podřím, dekorativním orámováním oken a meziokenními nikami s mušlovou konchou, vyplněnými kyticí, vyrůstající z vazy. Sgrafita budou letošního roku zabezpečena podle pokynů stát. Památkového úřadu a nákladem státním. — H r a d e b n ě z á k d i z a d o m ě č. 33/II. Památkový úřad žádan o pomoc v akci o zachráněni vnitřní hradební zdi. Hradba byla však bez vědomí našeho a stavebního úřadu rozbořena za den. Za to nyní majitel domu p. Šprongl chce zachovati a konservovati baštu u parkánu, jediný to pozůstatek tohoto většího opevnění u nás. Klub dodal stavebníkovi určitě instrukce, jak baštu konservovati. — P o h l e d n i c e. Pochopení úspěchem z let minulých, pomýšlení letošního roku na vydání řady původních pohlednic, na nichž by byly zachyceny starobylé krásy našeho města. Pohlednice budou v nejbližší době vydány.

ger správně T r a g e r, tamtéž řádka 23. místo dr. H o s t a s k é h o dr. H o s t a s, na stránce 22. pravý sloupec, 20. řádka shora místo B e d n á ř správně D o b i a š, sloupec týž, odtavce předposlední druhá řádka zdola místo W o h l g e m u t h o v y správně W o h l m u t h o v y, na str. 23. sloupec pravý v seznamu členů křesťanských č. 4. místo D ů r a s a správně D u r a s a č. 8. místo H o s t a s k é h o správně H o s t a s.

OBŠAH ČÍS. I.: Oproštění chrámu Svatovítského zbořením románské části hradu. Zřízení loubí v býv. paláci Oettingenském. Z činnosti klubu a jeho odborů.

Odpovědný redaktor Václav Vítger, Košice č. 295. Redakční rada: V. Birnbaum, A. Čarek, R. Hlubinka, dr. V. Vojtěšek, V. Wallenfels, dr. Zdr. Wirth. — Otištěn články pouze s udáním pramene dovoleno. — Vydává Klub za Starou Prahu, Praha III. Josefák 1. — Tiskem Grafie dělnické knihtiskárny v Praze II., Myslivka ul.

ZASTAROU PRAHU

VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XII.

V PRAZE, V KVĚTNU 1927.

ČÍSLO 2.

PRÍSPĚVEK K POSUDKU KOMUNIKAČNÍ SÍTĚ VNITŘNÍHO MĚSTA.

(Výtah přednášky na valné schůzi Klubu z. 1927.)

»By pass«, jak byl navržen a projednán v obci měcholupské a jak se připravuje ve Kbelech a celé řadě obcí, situovaných na silnici liberecké, je vyjádřením nutnosti, aby obec nebyla tangována průjezdnou frekvencí, na níž nemá bezprostředního zájmu, a naopak, když frekvence nemá bezprostředního zájmu na obci; při tom zůstává bezpodmínečnou nutností, aby »by pass« napájel obec z vhodně voleného místa, event. z několika míst, a umožňoval akceptování její frekvence do sebe.

Tyto zásady »by passu« nutno uplatnit i s ohledem na komunikační síť vnitřní Prahy, jejíž stávající ulice saturují se vzrůstající frekvencí ze stávajících radiál a vzrůstajícího osídlení kolem nich za dnešního stavu, v němž v nezměněné své původní trase přivádějí do vnitřního města nejen frekvenci, která má cílem vnitřní město, ale i frekvenci, která při charakteru ryze průběžném má cílem cestu na příklad z předměstí na levém břehu do předměstí na pravém břehu a která je nucena traversovat vnitřní město, saturato, resp. přesaturovat jeho stávající komunikace jediné proto, že nemá jiných cest.

Vytvoříme-li tyto cesty, t. j. vytvoříme-li »by pass« ve velkém měřítku, resp. v celé komunikační síti Velké Prahy, obvedeme cestami mimo vnitřní město frekvenci průběžnou, ať už jde o ni ve styku meziměstském, mezizemským či mezistátním, nebo ať jde o frekvenci mezi jednotlivými bývalými předměstskými obcemi.

»By pass« ve velkém měřítku je tedy de facto celá síť »by passů«, jichž tracování dáno je v zásadě možností jich provedení v seskupeném terénu Velké Prahy.

Pro nejbližší budoucnost pro směr západovýchodní funkce »by passů« převezmou západovýchodní transversály, a to jednak od Jinonic údolím Radlickým a od Motola údolím Motolského potoka do údolí Botiče a jednak ze severozápadního sektoru přes nový most libeňský údolím Rokytky; ve skutečnosti obě v daleké budoucnosti nahradit lze »by passy« s přemostěním řeky na kotě 265, a to jednak z území Jinonic do území pláně pankrácké a jednak z území Horoměřic, Sukdola a Lisoleté do území severně od Bohnic, z nichž zejména tento »by pass« má veškeré právo na uskutečnění při kombinaci přemostění mostem železničním.

Ve směru severojižním při neproveditelnosti rovinné komunikace na tom či onom břehu řeky nutno vstříti v úvahy při značném zastavení na obou březích řeky veliké difference jednotlivých údolí, jdoucích od západu k východu k Vltavě, které si vynucují tracování základních »by passů« až do partií, v nichž příčná údolí přecházejí v mírně zvlněný terén, a to na západě ve trase Dlouhá míle—Jinonice a na východě ve trase od Modřan na silnici libereckou.

Oprávněnost této je nejmakavější již tím, že 1. spojuje navzájem oba průmyslové distrikty (vysočanský a hostivařský), letiště a jatky, že 2. spojuje tato pro všechny části Prahy nutné a rychle dostupná zařízení skutečně se všemi částmi Velké Prahy, a to bez tangování vnitřního města, a že 3. spojuje současně vnitřní město stávajícími radiálami; a stejně naopak.

Obojí funkce, ad 1 i ad 2 v předešlém odstavci uvedené, vyznačeny jsou v připojeném schématu 1833.

Pro funkci ad 1 na matečnou komunikaci modřansko-libereckou přivádí se frekvence

z údolní komunikace Zátíši a při event. železničně-silničním přemostění Vltavy směrem k Radotínu také z celého území zbraslavsko-radotínského,

s náhorní komunikace mezi údolím Zátíši a mezi údolím Kunratického potoka,

z údolní komunikace na levém břehu Kunratického potoka, tedy z území Branika a Hodkoviček, a po provedení nového mostu v Braníku také z území Hlubočep, Slivence a okolí,

s náhorní komunikace na pláni pankrácké a při event. provedení silničně-železničního viaduktu na kotě 265 také s náhorní planiny mezi údolím Dalejským a Radlickým a také z matečné komunikace Dlouhá míle—Jinonice,

ze severojižní transversály, resp. z území k ní přílehlého vnitřního města a západní části Vinohrad, jakož i od mostu výtoňského při nezbytném vyvedení komunikace od něho na pláň pankráckou,

z údolní transversály motolsko-radlické, Smíchova a celého území podél Botiče a dále z Vrsovic a Strašnic,

z údolní transversály, do níž napojuje se frekvence karlovarská, velvarsko-teplická a podbabská, t. j. z celého severozápadního sektoru a dále třídou Veletržní přes nádraží bubenské do údolí Rokytky,

s náhorní komunikace bohnicko-kobyliisko-střížkovsko-prosecké,

ze spojnice od rumburské jižně okolo letiště,

s náhorní komunikace letňanské a konečně

s náhorní komunikace při provedení silničně-železničního přemostění na kotě 265 jižně od Roztok, která doplní obě předcházející.

Tímto ad 1 vyznačeným distribuováním frekvence je ochráněno vnitřní město od průběžné frekvence z matečné komunikace modřansko-liberecké, z níž však, jak připojené schéma 1833 prokazuje, je vnitřní město dokonale napájeno stávajícími radiálami benešovskou, černokosteckou, českobrodskou, poděbradskou atd., osvobozenými v partiích od matečné až do vnitřního města od průběžné frekvence a nevyžadujícími proto rozšíření na úkor dochovaného stavu města.

Lze tedy konstatovati, že v podzimu 1925 na základě plánů, které jsem v měřítku 1 : 2880 předložil pro úpravu obou pravoběžných sektorů, schválená modfanskoliberecká trasa, spojujíc navzájem oba průmyslové distrikty, letiště a jatky, distribuje s odbočkou kolem letiště na rumburskou veškeru frekvenci, přicházející s pravého břehu ku Praze, aniž by jí dávala oprávnění proradit se vnitřním městem a aniž by zamezovala dosažení vnitřního města prostřednictvím stávajících a doplňujících (jako káranská) radiál.

Obdobu její funkce nutno vytvořit na levém břehu, třebaž by se tak státi mohlo za těžších podmínek; že tak lze učiniti, naznačuje schema 1833, v němž zásady distribuce podle předešlého odstavce a toho, co předchází, vyznačeny jsou detailně; to není v schematu 1883 vyznačeno pro levý břeh, v němž možnost řešení, obdobného onomu na pravém břehu, se prokazuje při nezbytné nutnosti organického řešení komunikační sítě celé Velké Prahy.

Podotknouti sluší, že takto v zásadě navržená distribuce frekvence doznala by naprosté úplnosti, zejména s ohledem na příliv frekvence ze severu, kdyby budoucnost vynutila si přemostění železničně-silničním mostem na kotě 265, a to nejen na severu, nýbrž i na jihu; tím uzavírá se okruh, nikoli však jako cíl, nýbrž jako organický výsledek úvah výše uvedených.

Je patrné, že plánem 1 : 2880 na podzim 1925 navržená a schválená trasa modfanskoliberecké komunikace nebyla akceptována jen jako součást kontinentální automobilové sítě mezinárodní, nebyla akceptována jako distribuční komunikace pro spojení jednotlivých bývalých předměstí Prahy, netangující vnitřní město, a nebyla akceptována jen pro napojení frekvence z ní do vnitřního města a z vnitřního města.

Je patrné, že byla navržena, aby vedle právě uvedených úkolů paliativně splnila vůči vnitřnímu městu

úkol preventivní, úkol jeho ochrany před trvalými snahami nového a nového rozšiřování celé řady jeho stávajících komunikací a také stávajících radiál; v obou těchto případech jde jen o zdánlivou nutnost, vyvolanou těmi, kdož, nevědomě komunikační síť Velké Prahy způsobem, naznačeným v schema 1833 nebo obdobně, předpokládají v zásadě nezměněný dosavadní systém přívodu frekvence ze stávajících a nových radiál k vnitřnímu a z vnitřního města, který musí mít v zásadě důsledkem pronikání frekvence této vnitřním městem, třebaž v té obměně, že děje se tak na III. či I. okruhu.

Tím přirozeně vytváří se pro radiály, jako Fochova, Královská atd., stav, který u nich nebyl při jich dimensování předpokládán, který znamená saturaci a který přináší přesaturování, vyvolávající obvyklé snahy o pomoc ve formě jich rozšíření na útraty přílehlých bloků zastavení, onoho rozšíření, jež znamená hluboký zásah v dochovaný stav města a jeho trvalou přeměnu s charakterem nekonečné jeho nedokonalosti stavební při veškerém zlu, které z toho plyne po stránce estetické, praktické, zdravotní, prováděcí atd.

Vše to a s nežádoucí intenzitou projevuje se ve vnitřním městě, a to jednak u jednotlivých ulic a jednak u ulic, přeměňujících se v okruhy, jichž městský a obchodní charakter musil by současně vzít na sebe frekvenci průběžnou.

Tím bylo by město zatěžováno k svému neprospěchu a doprava vnitřní a zejména průběžná doznala by tím vážné úhony i při značném dimensování šířky ulic a okruhu, jež ovšem dalo by se zase na úkor dochovaného rázu města a namnoze zdravotního stavu.

Nutno trvati na tom, aby okruhy byly komunikacemi, průběžnou (předměstskou, zemskou a státní) frekvencí netangovanými, ale z průběžných tepen dokonale napájenými; jich charakter je a musí zůstat převahově městský a obchodní.

Ing. A. Nový.

STARÁ PRAHA.

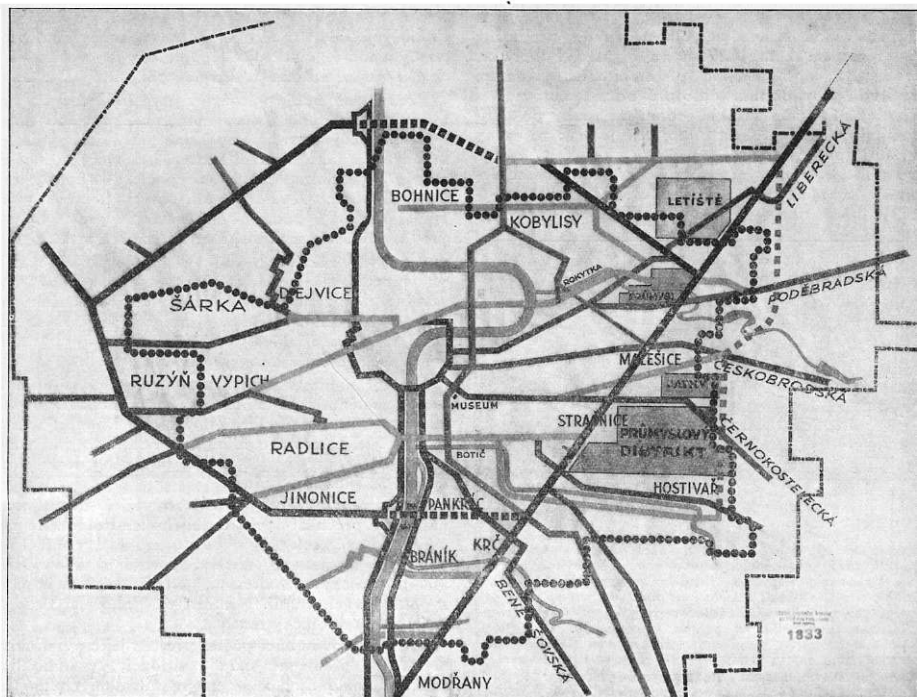
(Předneseno v Radiojournalu dne 17. března 1927.)

Náš věrný francouzský přítel Arnošt Denis, jeden z obnavitelů naší samostatnosti, snad nejkrásnější a nejpravdivěji vystihl význam a duši Prahy. Řekl, že Praha je tragická a každý kámen v ní že napovídá hrdinské drama, a tím zároveň vyjadřoval, jak Praha nerozlučně spjala své dějiny s historií národa, jsouc odevždy jeho hlavou, vůdkyní i předbojnicí. A skutečně Praha tak mluví, jak Denis vyjevil, neboť v jejích zdech chví se tragický osud našeho národa, jeho podivuhodné činy i oběti i jeho pád a vyzírá z nich dějinná úloha Prahy, která, naplněná nezměrnou touhou po volnosti, po věky zápasila za svobodu a práva svá, národní i lidská.

Denis vyslovil své poznání Prahy, dvakrát v ní pobýv. Po prvé to bylo, když přišel rozzechvlen hořem nad neštěstím Francie po německém vítězství, po druhé v době jubilejní výstavy, kdy se potěžil ze zřetelného pokroku našeho národa. A jestliže tak k němu hovořila Praha, bylo to tím, že stála takofak ještě nedotčena, jak ji vybudovaly a vykrásilily předchozí doby. Sice kolem Prahy vzmáhal se čilý a živý ruch, jenž vyvolával v život novou Prahu, symbol české vůle, vzdoru, odhodlání a vytrvalosti, avšak vnitřní Praha, stará Praha, stála v plné své starobylosti a krásě. Proto její mluva měla plný zvuk, proto vzbuzovala podiv a okouzlovala přístupná a rozumějící srdce svou velebností a vznešeným půvabem. Ale zanedlouho nešťerná ruka započala

v jejích zdech bovívé dílo. Pod zámkou zmodernisování a zvelebení i ozdravení Prahy nebylo šetřeno ničeho, co se zdálo státi v cestě, a v několika letech Praha byla ochuzena o řadu podivuhodných a nenahraditelných památek i jejích skupin. Ba, mělo se jíti dále, a nic nebylo svatého v celku a obrazu města, ani velkolepé panorama hradu nad Malou stranou s Hradčany, odrážející se v jasné řece. Tehdy »bestia triumphans« šla Prahou a nebyly liché a bezvýznamné napády prázdňích duší, které by byly daly zboží třeba samu Prašnou bránu a mostecké věže, aby byla uvolněna komunikace, a které by byly prorvaly staré město širokými, banálními ulicemi, zničící bez rozpaků nejkrásnější stavby a městské pohledy.

Bořilo se, ale nedosahovalo se toho, co se v přehnanosti slibovalo. A proto ničivá činnost vyvolala bouři. Alois Mrštík vystoupil fulminantním projevem na obranu Staré Prahy a ruch nastal ve studentstvu zásluhou přednášky profesora dějin umění dra K. Chytila i v širších kruzích veřejnosti přičiněním některých časopisů. A důležité bylo, že si i mladší politické směry, ucházející se o díl v městské správě, vepsaly na štít ochranu Staré Prahy. Tak vznikl koncem devadesátých let předešlého století boj za Starou Prahu, jehož tíži nesl a dosud nese Klub za Starou Prahu. Pravím »nesl a nese«, poněvadž, třebaže se názory dodnes mnoho

Schema 1833

ke článku »Příspěvek k posudku komunikační sítě vnitřního města«.

změnily, po prohrách i vítězstvích, ani teď není možno složit ruce v klín a ani teď není možno spoléhat, že se neozvou falešná hesla, bezohlednost, ziskost a nedostatek dobré vůle. Jeť stále ještě mnoho lidí, kteří vidí v starých památkách prázdnou hromadu kamení a jimž jsou cizí podivuhodné výtvořiny lidských rukou, harmonující s přirozenou krásou Prahy. A přece každá památka a jejich souhrn jsou články celého historického dění, a kdyby u nás neklesala úcta k historii, nýbrž vzrůstala, jak by bylo třeba, a množila se, tím více by stoupala úcta ke Staré Praze a její celek byl by nedotknutelným pokladem každého Pražana a pravého Čecha. V ochraně Staré Prahy musí působit řada momentů, zájmy umělecké i historické, ale i zájmy praktické — na všeliké »moderní« pražské stavby a vymoženosti sotva se přijdou dívat cizinci ze všech stran — nade všemi však rozhoduje cit, buzený vědomím, že na památkách starých dob lpí sláva i utrpení předků.

Nejlepší obranou Staré Prahy bude její poznání a porozumění. Památky nám zbylé a rozmnožené novými a novými nálezy i vykopávkami, zvláště na pražském hradě i Vyšehradu, mluví o tisíciletém národním i kulturním vývoji Prahy, podivuhodný obraz hradu, zjevující se našim zrakům v měnivé krásě, jiné každého dne, ba každé hodiny, s hrobem sv. Václava i jiných slavných panovníků je výrazem stáří našeho národního

státu i právní kontinuity jeho obnovení, pražské kostely, nadané posvátností od starých dob, jsou slavnými připomínkami českého náboženského hnutí, husitství, a na jejich půdě tkví šlépěje Matěje z Janova, Miliče, M. Jana Husi, Rokycany. Pražské radnice a městské domy hlásají bývalou moc městského stavu, nositele pokroku a politického i náboženského nadšení, i jeho zhubení, které vlastně rozhodlo prohr české věci a její pád. A paláce šlechty svou ponurostí a smutnou, zdržlivou tvářností jako by vypravovaly o odcizení této složky národa od jeho pře a jako by utvrzovaly demokratický ráz našeho snažení a všeho města. A nade vším, co se jeví i uměleckou tvorbou, vybudovanou během věků podle určitých zásad a zákonů, vznášá se česká tragédie, tvrdý boj o národní existenci »s tajemstvím oněch nezkrotných činných sil, jichž ani staletí zkoušek neodstrašila a nezeslabila«, až po mnohém střídání chmur s jasem, utrpení za oslavou přišlo veliké vítězství a slavnost smíření.

Je třeba jíti Starou Prahou, a kdo má oči i srdce otevřené, pochopí a ocení ji. A znalost Staré Prahy nejen jí přinese užitek, nýbrž pomůže i v chápání nové Prahy, nových potřeb a snah města, a účinkem bude zúšlechťená láska ku Praze na její prospěch i prospěch našeho národa a státu.

Václav Vojtěšek.

NÁVRH REGULACE POHOŘELCE.

Domácí rada Klubu za Starou Prahu předložila Státní regulační komisi návrh na regulaci Pohořelce, vypracovaný jejím členem p. architektem Křížem, který studii svoji doplnil touto průvodní zprávou:

Předložená studie vznikla jednak ze snahy po definitivní úpravě náměstí na Pohořelci, jednak ze snahy zachránit dům čp. 114.

Dům čp. 114 je svým charakterem řadový. Otevřením ulice Keplerovy utrpěl velmi na své hodnotě umělecké. Odbouráním vedlejšího domu byl silně stavebně

Prahu, roč. IV., str. 24), který, navázav myšlenkové na pochybenou regulaci ulice Keplerovy, vytvořil z domu čp. 114 dům nárožní a tím neuspokojil.

Předložená studie vychází v prvé řadě z úpravy náměstí na Pohořelci (dnes komunikačně velmi důležitého, při projektované serpentinné petřínské a jejím pokračování jako okružní komunikace) a tím chce dosíci úpravy i domu čp. 114. Dům čp. 114 byl vystaven v letech 60tých XVIII. století, tedy v době, kdy jeho vnější vzhled i poměrně nádherná výprava byly ve shodě s důležitostí městské čtvrti, v níž vznikl.

Nyní, kdy blízkost hradu a ostatních projektovaných sem reprezentací staveb státní správy, jakož i nové důležité regulační úpravy okolí vracejí Pohořelci znásobeně význam reprezentativního prostředí městského, vyvolává tato okolnost logicky potřebu úpravy domu čp. 114 a jeho adaptace pro moderní účel.

Prostor náměstí žádá uzavření a stěny náměstí výškové ucelenosti. Z toho důvodu bylo navrženo přes ulici Keplerovu přemostění ve výši 3 pater, s ustoupením třetího patra o hloubku podlaží. Jím nabývá dům čp. 114 své bývalé funkce řadového domu a jako takový se znovu uplatňuje.

Podlaží navrženo po celé zbývající severní frontě náměstí a přechází až do vedlejší ulice Potockého a tím uvolňuje výstění této ulice do náměstí v šíři 15 m. Vyústění Potockého ulice zdůrazněno a vyjádřeno architektonicky věžovitou nástavbou nároží a je patrné z pohledových studií. Náměstí na Pohořelci získá tím nový architektonický motiv.

S Keplerovou ulicí počítá projekt jako s definitivní, neboť její přeložení, snad i žádoucí, vyžádalo by si značných nákladů jak se strany soukromých majitelů, tak města i elektrických podniků, a je tedy v dohledné době neuskutečnitelné. Ulice Keplerova jest navržena v šíři 18 m, jest možno ji i více rozšířit, aniž by projekt tím doznal změny.

Z ulice Keplerovy do Potockého navržena krytá pasáž. Výška zastavení Keplerovy ulice, 4 patra, vyžadovala by však výškového pohledového vyřešení s ohledem na umístění ministerstva zahraničí. Řešení jest pouze schematické a má za účel znázorniti rozvržení hmot a jejich výšky.

Návrh regulace Pohořelce: Situace.

poškozen, čehož důkazem jest pozdější podchycování kleneb v přízemí v traktu do ulice Keplerovy, vyboulení požární zdi, zvenčí viditelné, povstale nedostatkem protitlaku i značné trhliny na fasádě. Stav tento se nyní položením kolejí elektrické dráhy v ulici Keplerově stále zhoršuje, čímž obzvláště trpí nejcennější a jedinečně krásná část schodiště (klenby ve schodišti porušené).

Již v roce 1913 byl vypracován projekt na úpravu domu čp. 114 (otištěn v časopise Klubu za Starou

Z ČINNOSTI KLUBU A JEHO ODBORŮ.

Z á p í s

o 27. výroční valné schůzi Klubu za Starou Prahu, konané dne 27. března 1927 v Brožíkově síni na radnici staroměstské.

Schůzi zahájil o půl 10. hod. dopolední předseda p. dr. K. Guth uvítáním přítomných. Charakterisoval poslední rok klubovní činnosti jako klidný, věnovaný zdokonalování vnitřní organizace, jež se zdárala tak, že nyní opět bude Klub po všech stránkách zbaven povolených nedostatků a bude na bývalé úrovni. Z nejvýznamnějších bodů, jímž Klub věnovali musil obzvláštní pozornost, byly: Návrh na oprotnění chrámu sv. Víta na Hradčanech, jemuž čelil Klub svoláním veřejné ankety, dále petiční komunikace a návrh regulace Národní třídy. Po této době poměrného klidu dále se však pro nejbližší období čekati nutnost boje, kterou vyvolá jednak nehoda nedávných dnů, kdy došlo ke zřícení se domu ve Vodickově ulici, která bude nepochybně všem nepřátelům starých památek vítanou zbraní proti snahám památkářů, dále regulace vnitřní Prahy, o kterou se musíme zajímati tak, aby byla provedena, jak to jest nutno, má-li odpovídati výši doby a moderním názorům o stavbě měst, která mají staré čtvrti.

Nato věnoval předsedající posmrtnou vzpomínku v posledním ročním období zemřelým členům Klubu. Jsou to:

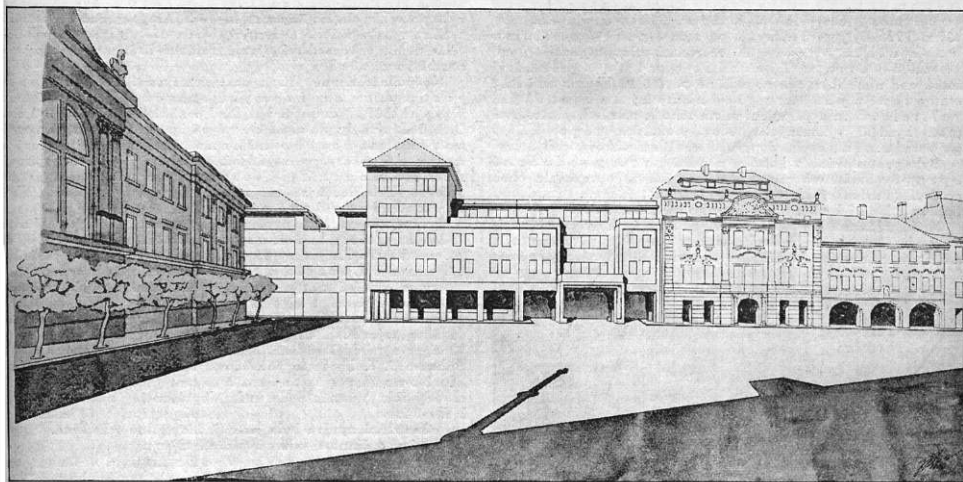
Prof. dr. J. R. Jedlička, univ. profesor v Praze, Ed. Másl, vrch, staveb, rada v Praze, Antonín Reich, stavební rada v Praze, Rudolf Kuchynka, ředitel měst. úřadu a konservátor v Praze, inž. Rudolf Kaplan, vrch, stavební rada.

Zejména poslední dva jmenovaní pásové značí pro Klub ztrátu velmi cenných a vzácných spolupracovníků klubovních. Památka zemřelých členů účtána povstáním všech přítomných. Nato přikročeno k pořadu jednání.

Z á p í s o poslední valné schůzi na návrh p. Svobody nebyl čten, ješto byl uveřejněn v klubovním Věstníku a je tudíž všem přítomným znám.

Zpráva jednatele kl. vrch. rada Šlepa je touto dobou nemocen, přičel zprávu jím pečlivě připravenou v zastoupení p. jednatele klubovního tajemník. Jednatelská zpráva o činnosti Klubu za Starou Prahu za rok 1926, t. j. od 7. dubna 1926 do 9. března 1927.

Zpráva jednatele kl. o činnosti Klubu za rok 1926 může podati pouze hrubý její nástin, protože je pro obmezenost času vyloučeno pouštět se do vylíčení všech, byť i zajímavých detailů jednání domácí rady. Prosíme však, aby naši členové byli

Návrh regulace Pohofelce: Celkový pohled na náměstí.

ujištění, že ve všech případech stalo se v zájmu ohrožených nebo konservovaných památek pražských i mimopražských — pokud byly v našem dosahu — to, co bylo v lidských silách.

Z hlavních otázek, jež prošly jednáním domácí rady, byla opětne regulace města Prahy, navrhovaná státní regulační komisí, hotel pod Petřínem, dále nová Petřinská komunikace, Hrad pražský, palác Valdštýnský (oprava grotty a vóliery), oprava kostelů sv. Štěpána v Praze II. a sv. Mikuláše v Praze III., úprava Václavského náměstí, nový most z Resslový ulice, umístění hrobu Neznámého vojína, regulace území bývalé Rajské zahrady, oproštění chrámu sv. Víta na hradě pražském a jiné.

Klub protestoval u Státní regulační komise proti lineární a výškové úpravě Národní třídy, již by padly za oběť a výjimkou Uršulinek všechny stavební památky, jež tam ještě zbyly, dále proti zbytečnému rozšiřování příčných ulic, proti odhalení loggie a přístavbě druhé loggie u Národního divadla, prohlédli vyzložené regulace Podolí. Náměstí krále Jiřího na Král. Vinohradech a Hlubočec, třídy Belcrediho a Bělského, předložil Státní regulační komisi projekt na úpravu Pohofelce, prohlédli regulační plány Žižkova, Hrdlofče, Malešic, Karlína a podal k nim své připomínky a protesty. Pokud se týče regulace Františkánské zahrady, poslal Státní regulační komisi obšířný protest proti obtažení zahrady té se žádostí za ochranu domu čp. 747-III. (U zvonečků), čp. 752-III. a za snížení domu čp. 757-III. Protestovalu znovu proti regulační čáře v Ulici 28. října, jež ohrožuje zúle Na Můstku. Klub se postavil proti postavení mnoha zapadlého hotelu pod Petřínem, jako proti rozrušení silničního komplexu petřinského neúčelnou a drahou silniční Petřínkou, upozornil na nesprávnou úpravu průčelí budov z českých desk a Vladislavského traktu, žádal za opravu letohrádku u trávovny Anny, sgrafit na Míčovně a uvedení její a bývalé jízdárny pokud možno v původní stav, protestoval proti neoborné úpravě vóliery ve Valdštýnském paláci, po prohlídce výstavby soutěžních návrhů na pomník Smetanův oznámil Klub městské radě pražské i veřejnosti, že vystavené návrhy nevyhovují umělecky dosavadnímu pomníku Františkova, jehož odstranění by bylo jeho zničením, a že se Smetanův pomník tak, jak je navrhován, na náboží Masarykovo nehodí. Klub doporučil novou soutěž a povinnosti autorů, aby vyhledali nové vhodné místo pro pomník. Klub sledoval dále bedlivě práce, spojené s opravou chrámů pražských, hlavně kostela sv. Štěpána v Praze II. a sv. Mikuláše na Malé straně, u kteréhožto posledního žádal zamítnutí a doplnění jižní galerie sochami, jak tomu bylo dříve. Dále jsme se zúčastnili jednání

o úpravě Václavského náměstí, kde jsme navrhovali jednotnou dlažbu bez chodníku jeho středem, aby jeho nerušený vzhled byl zachován. Ke stavbě nového mostu z Resslový ulice zaujal Klub stanovisko zamítavé, protože ničí svou situací a velkým počtem pilířů dosavadní krásné zrcadlo vltavské a s tím související pohled na Hradčany a ohrožuje Dienzenhofferův pavilon. Klub navrhoval raději urychlení výstavby mostu výtoňského. Klub zúčastnil se též anket o umístění hrobu Neznámého vojína, jež zatím neměly pozitivního výsledku, projednal a schválil regulaci bývalé Rajské zahrady a odmítl v denních listech navrhované oproštění chrámu sv. Víta (zbourání románského hradního křídla) z důvodů jak památkových, tak uměleckých, a pořídal o tom veřejnou anketu (viz Věstník roč. XII., č. 1.).

Klub však věnoval plnou péči i jiným budovám. Nepustil se zřeteli otázku Celnice, u níž se staral i o odstranění nevкусných reklam a výkladů, zvláště světelné reklamy P. V. V. dále Platýzu, který koupila banka Slavia, jež přislíbila při přestavbě vyjítí Klubu vsítci, stejně kostela sv. Jana na Skalce, kteréžto Dienzenhofferovo dílo nyní, po opravě sousední zahrady a o balustrády, tím více vyniká zešlostí. Poněvadž je tento kostel bez patrona, zamýšlel Klub dokonce sám podniknout jeho opravu a požádal o příspěvky zešlostí větších českých banky, jež však dosud neodpověděly. Klub se zdarem se ohradil též proti chystané nástavbě domu čp. 377-III. v Karmelitánské ulici (okresní soud), dále bývalého německého učitelského ústavu pro ministerstvo školství, jež by byla měla v zápatí zničení této pozdní empirové budovy a pohledu na chrám Panny Marie Vítězné. Bylo protestováno proti kácení stromů při stavbě nového sociálního ústavu v Krči, proti nástavbě školy u sv. Trojice ve Spálené ulici a domu u Nienkeho veda fary tamtéž, proti zboření Waltrového paláce ve Vršelské ulici (dla Ohmanova), proti zbouření budovy zem. soudu v Celetné ulici, proti nesení ohradní zdi a proboření podchodů v oettingenově paláci v Praze III.

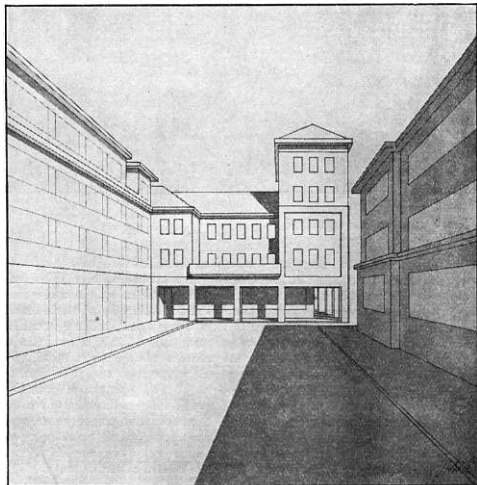
Žádali jsme dále za prozkoumání půdy uvnitř chrámu sv. Víta, než bude znovu zadlážden, za zákaz jízdy těžkými autobusy v ul. Tomášká a Valdštýnské, vymohl jsme u městské rady pražské nařízení o odstranění barevně rušivé adaptace nároží domu čp. 267-III. v Karmelitánské ul. a žádali na ministerstvu financí rychlou opravu rozrušeného renaissanceho komínu na jeho malotrošné budově. Dále jsme navrhli přeměnění kašiny z Újezdských kasáren na Anenské náměstí, ochranu fresek chrámu sv. Kateřiny před čmoudem svíček a žádali za nahrazení horní části zinkové krytiny na vodárenské věži staroměstské mědi, jež za války byla rekvirována.

Klub dal dále podnět k opravě sousoší sv. Jana

Nepomuckého u Voršilek a Platzerových soch před chrámem Křižovníků, kterého opravy též r. 1926 byly provedeny, k opravě portálu a domu u Salvátora v Praze III., Mostecká ulice, ugovaroval opravu severního portálu Týnské chrámu a prodloužení žlabů nad ním, aby voda netekla na portál, žádal za zrušení ohrazení a parčíku před zemským vojenským velitelstvím a připojení místa toho k náměstí, protestoval proti hyždní význačných budov pražských žárovkami pro illuminace a doporučil osvětlení takové reflektory.

Bylo protestováno v každém případě proti neodborné opravě památkově cenných domů, jak je opravovala obec pražská (Pavlánský klášter, Týnská škola), žádáme za sadovou úpravu okolí kašny na Karlově náměstí.

Klub zúčastnil se jednání v otázkách výše hradských (hradeb, vykopávek, protest proti stavbě krematoria a zřízení národního pohřebiště), navrhl opětovně výměnu

Návrh regulace Pohorlece: Pohled z ulice Potockého.

Hanspaulky za Seminářskou zahradu, zúčastnil se komisi, jednající o osvětlení náměstí před Parlamentem, ugovaroval opravu rokokových sousoší v letohrádku »Amerika«, dokončení opravy portálu paláce Černín-Morzin v Nerudově ul. a novou konservaci tympanonů portálu chrámu sv. Jiří na Hradčanech, protestoval proti přístavbě ministerstva veřejných prací v zahradě Emauzského kláštera a žádal regulační vyřešení území pod Slovanským vrchem, odstranění závad na starých hradbách v Jelením příkopě, kanalizačních a stavebních úprav v Mihulce a v kasárnách sv. Jiří.

Klub žádal též za odstranění nebo lepší umístění veřejných záchodků. Na Malostranském náměstí toho docílil, jinde bylo to městskou radou pražskou přislíbeno. Klub protestoval dále při každé příležitosti proti olejovým nátěrům soch a fasád, navrhl znění památkového odstavce v novém stavebním řádu, žádal za řádné umístění zbytků sochy Loyolovy z Karlova mostu, znovu důrazně žádal za zachování mlýnů Helmových a Freundova. Protestováno bylo dále proti ohrožování hradisti v Šárce obecním lome a proti parcelování pozemků tamže.

Byl podán protest i proti ničení Dienenhoferova konventu v Kladrušech. Klub se zúčastnil i komise v Železném Brodě pro zachránu starých dřevěných domů na náměstí, protestoval proti zastavění městské vinice, t. zv. Kozderovky, na Mělníce státním obytným domem, čímž by se porušil pohled na Mělník, zakročil u odboru klubu v Mladé Boleslavi ve věci úpravy hřbitova u sv. Havla, u městské rady v Klatovech proti vysazování smrků na náměstí, u Státního památkového úřadu proti zastavování okolí

kostela sv. Petra v Poříčí nad Sázavou. Týž úřad pak byl upozorněn na smutný stav kaple Strážných andělů a ambity ve Zlaté Koruně. Dále byl projednáván v Klubu projekt nového domu v sousedství bývalé Pražské brány v Českých Budějovicích.

Na podnět Klubu zřízení obcí pražskou fond pro podporu oprav sokromých stavebních památek a pro rok 1927 dotován byl fond ten částkou 100.000 Kč. Dále podány byly památkové připomínky k osvětlení nového daňového zákona. Pro národní výzkové a zastavovací pokusy požičuje Klub s velkým nákladem papírový rozkladací model Malé strany, jehož značná část jest již hotova. Klub hodlá se též zúčastnit výstavy soudobé čsl. kultury v Brně r. 1928.

Kromě obvyklých nedělních vycházek konány zájezdy: 9. května do Kutné Hory, 15. května na Karlštejn, 30. května do Rakovníka a na Křivoklát. Výcházka: 12. září na Zbraslav. Pro povznese zájmu o staré památky a získání nových zajímavých snímků pořádána byla fotografická soutěž a uděleny ceny. V roce 1926 došlo též ke změnám v klubovní kanceláři. Za dosavadního tajemníka dra Heraina byl přijat redaktor Václav Vítner a za odeslou kancelářskou sílu sl. M. Čejkovou sl. M. Hübnarová. Roku 1926 pokračoval Klub opět ve vydávání klubovního Věstníku, a to tentokrát v jednom svazku za celý rok. Věstník bude nadále vycházeti v sešitech vždy po 2 měsících.

K. Šelep, t. č. jednatel.

Jednatelská zpráva byla nato jednomyslně schválena.

Zpráva o činnosti odborů přečetl tajemník.

Zpráva o činnosti odboru Klubu v Českých Budějovicích.

Uplnulý rok 1926 byl opět období, kdy veškerá činnost odboru byla ovlivňována určitou depresí z bývalých neúspěchů, pramenících z naprosto nepochopení veřejných činitelů i celkové ovzduší doby, proti čemuž nezmohla sebe vyčerpávající práce jednotlivců mnoho.

Činnost Klubu v hrubých rysech byla asi tato:

V lednu 1926 zakročil m. konservátor i Klub v záležitosti úpravy Háječku, součásti to Krumlovských alejí, proti nestylové úpravě a přeplnění »skalkami« a j. dekorativní romantikou; v červnu upozornil na nemístné zřizování dlouhých souvislých lávek, právě v pohledech tangujících průhled na staré město. — Spolu se Státním památkovým úřadem podnikl akci proti projektu adaptace domu Lukešova čp. 163-I., jenž v průchodu do ulice Plachého i v loubí do náměstí klenby rušil. Projekt dostal se do sezení m. stavební komise, kde však se m. konservátorovi podařilo prosadit jen částečné zlepšení.

Projekt však dosud uskutečněn není.

Krajinské tříde, do nedávna po celé straně dochované, zasažena nová rána zbořením domu Mikešova s fasádou z let pozdní empiriující s atikou ještě se stopami renaissance. Věc rozhodnuta již loni, ale stavebník teprve letos projekt provedl (arch. Hofmann) a s 3 poschodími ve střeše, což smlouvo nebylo. To mělo za následek, že i vedlejší dům p. Kuty s fasádou též z druhé polovice min. století se zbořil. Fasáda je rovněž nová, tříposchodová, zachovává však dva oblouky loubí.

Největší a nejživější věc je prohra zbořením bývalého zbytku Pražské brány čp. 172-I. domu Záchkova. Žádal jsem kdysi jako konservátor, aby byl městem koupen; majitelka žádala velký obnos. Dům bylo by bývalo možno zachránit, kdyby byl včas, dokud město nechtělo povolit jeho zboření, hotov návrh na adaptaci a přístavbu v našem duchu. V záležitosti této byl konservátor v Praze a Klub podal starostovi obšírný rozklad, jenž byl předán právníckému oddělení, ale neměl slibovaného účinku — vyjímaje snad z měněných čísel dpoisic střešních. — K této věci družil se i zničení jednoho z nejcenějších interiérů městských — fortifikační zajímavost u domu čp. 395-I. n. Běhoukova — dvorek u hraděni věže, jenž přepažen, když věž byla prodána jinému majiteli.

Klub podal též rozklad ohledně úpravy Mariánského náměstí a umístění státního zděného pavilonu, jímž prostoroový účín byl úplně pokazen.

Dobře vyřešena byla otázka umístění Jiráskova pomníku u katedrály zasluhou p. arch. B. Hübschmanna.

Během prázdnin konalo se řízení v odpravní, při němž Klub zastoupen nebyl; pozvání se mi rovněž nedostalo. Tím se také stalo, že původní projekt, přijatý i úřadem, se zhoršil, neboť Sokol se postavil proti ponechání zúženého chodzu u břehu, jak bylo navrženo p. min. radou Schwarzerem.

V poslední době pak se chce zasypati i část starého koryta u kláštera pod jezem, o čemž jsme informovali p. arch. Hübschmanna a dáme vám zprávu, rovněž i o stavu projektu sokolovny, jež byla svěřena arch. Krásnému.

Nedobro působí také vystavení ohromného bloku 7 nájemních státních domů na pozemcích mezi sv. Trojicí a kostelem staroměstským, jehož význam jako dominanty úplně jest utlučen masivem stěnaných činnáků.

V poslední době se vede boj o regulaci u kostela sv. Trojice, myslíme, že s úspěchem.

Rovněž otázka přenesení diecézního muzea do městského muzea je sjednána a čeká projednání zastupitelstvem.

Po schválení rozpočtu se vypíše znovu místo archivaře, v němž doufáme nabýt určitě posily a posílení posice, jež dá se držeti, zvláště pokud tu není zákonné opory stavebního řádu, jen posílání dobrých lidí.

Klub nemá nyní k dispozici po rozchodu s arch. Chocholou a cons. jediného architekta, ač při průmyslovce by bylo pro něho místo, neboť po něm volá i ředitelství!

Klub se také domáhá, aby při městském úřadě se obsadilo místo architekta: celý úřad nemá jediného! Adolf Tráger.

Zpráva o činnosti odboru Klubu v Domažlicích. V uplynulém správním roce nebylo žádné podstatné změny v představenstvu a členstvu. Počet členstva zmenšen byl odchodem p. vrch. komisaře J. Masopusta, který byl přeložen na nové působiště, nové pak přistouplí pp.: J. Vietecký, úředník okresní správy politické v Domažlicích, a dr. J. Štěpánek, advokát ve Kádnu.

Za celý rok konány pouze 3 schůze, neboť nejnmutnější případy vyřídilo přímo představenstvo, které tvořilo v odboru domácí rada. Ve všech případech, kde byla třeba zákrka, ochrana a pozornosti, počínal si odbor podle výtkných směrnic. V několika případech vyžádal sobě i zdejší městský úřad dobrozdání Klubu, a to v případě umístění skříně a světelné reklamy na Sokolovské domě, umístění reklamní tabule na pase domu při Hložově v Ulici branské, vykácení stromů u kláštera v sousedství berního úřadu a v příčině umístění antén na náměstí.

Jednatelská agenda vykazuje 90 čel došlých a odeslaných. Odbor čítá ke konci správního roku 23 členů.

Z činnosti odboru nutno uvést příznivě vyzněné tyto případy: Městská rada povolila potřebný ohnos ku pořízení orientačních emailovaných tabulek, které umístěny budou na některých významných budovách městských. Text k těmto tabulkám vypracuje člen odboru p. dr. E. Strejček, tabulky provedeny a umístěny budou ještě před pořádáním krajskové výstavou. Plánek přístavby p. Josefa Adamoviče, hostinského v sousedství chodského hradu, zaslán byl k posouzení do ústředí, kde došel schválení. Klub městskou radu upozornil, že lipy na Veselí loře potřebují řádného ošetření. Taktéž Lomikarova alej v Trhanově byla prohlédnuta a ošetřena. Městská elektrárna byla žádána, aby nevysušila stožár elektrického vedení, stojící a hýzdící poleh na kostel u Svatých, odstranila. Přání tomu bylo vyhověno.

Okresní politická správa byla požádána o upozornění obcí svého okresu, jakož i četnictva na provádění v nejbližší době soupis přírodních památek, a je třeba s povděkem uvést, že tento úřad nařídil ihned všem představenstvům, aby přírodních památek kettily, upozornil je na provádění soupis a jeho důležitost a uložil četnictvu, aby nad dodržováním tohoto výnosu bdělo.

Okresní správní komise, jakož i obec domazlická požádány byly o zvýšení dotace pro městské muzeum, které zápasí neustále s finančními obtížemi, neboť poskytovány obnos je tak malý, a jiného příjmu není, že není možno zakoupovati různé předměty, které se muzeu ke koupi nabízejí. Na tuto žádost nebylo odpověděno ani obcí, ani okresní správní komisí. Poněvadž pak byl koncem roku 1926 započato se stavbou úředního domu, žádal odbor obec domazlickou jako majitelku chodského hradu, aby se vyjádřila, k jakým účelům hrad po uprázdění bude určen. Žádáno, aby hrad věnován byl účelům musejním, že to proto, že nyníjší místnosti musejní nepostačují, že jsou těsné, a že chodský hrad svou historií jest předurčen pro musejní účel. Městská rada však určité odpovědi nezaslala; vymlouvá se prostě na stát, že prý má dalekosáhlá práva používati, což neodpovídá pravému stavu.

Ústředí a Státní památkový úřad byly upozorněny na chatrný stav kaple v Chotiměřích a Mileticích, na čtyři krásné lipy u obce Maxava, dále upozorněny na kácení stromů na Zálčích a »Korábci, jakož i kácení stromů v Mileticích, a docleno toho, že miení památek přírodních bylo u některých zastaveno a u jiných jedná se dorod o jejich záchranu.

Obec chodská upozorněna na to, že návštěvníci Chodoka, jdoucí po stopách románů Vrbných, často vyhledávají kostelíste nad obcí se nalézající a doporučenou, aby místo ono významné bylo vyznačeno mohutnějšími stromy. Ve věci též obec přímo odpovědi nezaslala, avšak členové obecního zastupitelstva přislíbili, že námět náš bude předmětem schůze a že bude přijat ku provedení.

Všecké obce v politickém okresu byly upozorněny, že dříve

postavené pomníčky a lipy Svobody nejsou ošetřovány a pietou tak, jak svým významem zasluhují, v obcích pak, kde teprve ke stavbě pomníků jest přikročeno, že není voleno vhodné místo, že mnohé pomníčky neodpovídají dobrému vkusu. Odbor se nabídl, že jest ochoten podatí svá dobrozdání. Avšak ani v jediném případě nebylo naší rady žádáno.

Učitelstvo ve školním okrese bylo požádáno o součinnost při provádění soupisu a na tomto místě děkujeme všem správním škol, které na náš přípis odpověděly a na jednotlivé památnosti upozornily. Škoda, že v všech správ nedošlo jme pochopení a že náš přípis zůstal nepoužit.

Poněvadž v poslední době byly opravovány fasády jednotlivých domů nevskné nebo bez náležitých úcty ke krásným, starým, byla žádána městská rada, aby vydala vyhlášky, kde podobné znešvařování jest zakázáno. Znění této vyhlášky bylo odborem vypracováno, předloženo městské radě ku posouzení se žádostí, aby vyhlášku tu uveřejnila, avšak na naši žádost a uctívou prosbu městský úřad vůbec ani neodpověděl. Podobně byla vypracována i vyhláška, týkající se umístování nevkusných a křiklavých reklamních tabulí, pořizování fotografií starých budov před jejich zbouráním, ale i tyto dvě žádosti došly stejného osudu. Taž městská rada byla žádána, aby společně se sousedy v Ulici branské upravila staré hradební zdi a okolí branky, ale ani tento přípis nedošel povšimnutí.

Ke konci jednatelské zprávy je třeba se opětně zmíniti o výkladech na domě p. Davida Schnurmachera. Záléžstost ta byla předmětem jednání okresní správní komise, která nařídila novou stavební komisi, ale městský úřad domazlický prostě neuposlechl nadřízeného úřadu a vykládá skříně hýzdí krásné domazlické náměstí dále.

Reklamy na stožárech elektrického osvětlení, tabáční budka a Schnurmacherovy výkladky na náměstí straší dále a jednatel předpokládá, že odstraněny nebudou před prováděnou krajskou výstavou, aby tak dále byla návštěvníkům možnost shlédnouti, jak možná ničiti a hýzditi krásný celek. Procházka.

Zpráva o činnosti odboru Klubu v Kutné Hoře. Státní památkový úřad v Praze upozorněn na dvě ohrožené přírodní památky v katastru obce Křešetic, t. zv. »Skalka« a »Annapské« (Annenbusch). Obě tato místa jsou památkami geologickými jako zajímavé rulové útvary, příznačné pro krajinu; »Skalka« oždobena na nejvyšším místě barokovou sochou patronky horníků sv. Barbory jako památka na někdejší dolování ve zdejší krajině, »Annapské« kapličkou sv. Anny. Obě místa jsou i turisticky významná, poskytlují širokého rozhledu do okolí. »Skalka« ohrožena byla lámáním stavebního kamene a odprodejem části jako stavební parcely. Před vykáčením podávalo se »Annapské« zachrániti, čím »Skalka« však byla odprodána přes protest Památkového úřadu a na úpatí Kamýka vystaven hospodářský domek.

Státní památkový úřad v Praze upozorněn na ohrožený dům čp. 157 na nároží ulice Kollárovy a Palackého nám., který bohužel nepodařilo se zachrániti. Státní památkový úřad žádal: Zachovat přezdímkou renaissance klenuti, t. zv. klástrní, a lunetami i se štukovým oválem i nárožní místnosti přizemní, jež a vedlejší zaklenutou místností tvořily cenný stavební detail renaissanceho objektu. Doporučil očistění klenby od olejových nátěrů olouhování; připustil menší zvětšení otvorů přisekáni špalet a probouráním čtvrtého okna v koutě vnitřní. Zavřhl dělení prostoru domovní síně, zaklenuté pískovou klenbou, a postavil se zásadně proti navrhovanému neorganickému dělení domu ve dvě části se stanoviska památkového. Nové fasádování mělo odpovídati celkovému rázu, t. j. hodnotě tohoto objektu. Barokovou nárožní dekoraci nařídil zachovati. Bohužel ani stavebník, ani stavitel, ani městská rada jako stavební úřad první instance nedbali navrhovaných pokynů, klenuti zbourána, dům neorganicky rozdělen, pouze nárožní dekorace zůstala nedotčena. Také fasádování provedeno velmi nevhodně. Nemožno zapomenouti, že v nároží zdiva nalezen pískovcový zřetěžený sloup, velmi zajímavě profilovaný, který mohl býti pravým, ač není pro tvrzení toto doklad. Ač sloup měl býti zachován, byl hrubě stavelem Rákosníkem ze Sedlece stržen a roztráštěn.

Odbor Klubu vřel úředně zájezd zástupce Státního Klubu do Kutné Hory; zájezd upořádan 9. května 1926 jako závěr Jagelonského cyklu, jehož účelem bylo upozorniti veřejnost na stavitelské památky z doby Vladislava II. a Ludvíka Jagelonského. Členové místního odboru zúčastnili se pochůzky po památkách a tlumočen jim za to dík, vyvolaný pražským Klubem přípísem ze dne 11. května 1926, č. 317.

Spolek výtvarných umělců Mánes v Praze (resp. redakce Dějepisů výtvarných umění v Čechách) upozorněn na nesprávný text pod obrazem chrámu barbarského v sešitě 5., strana 155., jmanových dějin.

K výzvě Státního památkového úřadu slibena veškerá podpora zdejšího odboru Klubu u vlivných činitelů obecní samo-

správy za účelem brzké konservace Hrádku nad Vrchlicí. Za tím účelem intervenováno p. starosty města.

Státní památkový úřad upozorněn na devastaci tak zv. »Královské procházky« mylněním M. Josefem, majitelem »Nových mylnů« v Kutné Hoře, který na horní Vrchlici počal kácet nemohutnější jasan, podél mylnického náhonu stojící. Po intervenci Státního památkového úřadu další devastaci zabráněno.

Na výzvu jmenovaného úřadu zhotoveno 6 snímků netypičtějších pohledů »Královské procházky« (horní Vrchlice) po fotografickém archiv úřední. V poslední době jedná Státní památkový úřad s obcí Kutnou Horou, aby toto půvabné pole sí horní Vrchlice bylo od p. M. Josefa koupeno a tak pro budoucnost další devastace uchráněno.

Státní památkový úřad upozorněn na špatný stav baity na dvoře č. 18 v Husově třídě, v nádvorní hospodě Fr. Stoupy v Kutné Hoře, jako nejcelistvějšího zbytku hradebního obvodu městského, svou pozdní gotickou výstavbou i půdorysem přízemí velmi pozoruhodnou; stavba tato patří k nejzajímavějším fortifikačním stavbám městským. Městskému úřadu uloženo, aby vyzval majitele ve smyslu platného stavebního řádu, aby budovu dal opravit z důvodů bezpečnostních. Státní památkový úřad vyslovil ochotu navrhnouti ke státní subvenci z úvěru na ochranu památek pro rok 1927 own částku, která by pro prokázání příslušnosti rozpočtu se objevila jako difference mezi běžnou udržovací opravou, ke které je vlastník podle stavebního řádu povinen, a které je třeba z důvodů ochrany památek. Oprava baity má být provedena na počátku letošní stavební sezony.

Na výzvu Státního památkového úřadu zhotoveno 4 snímky subvencovaného domku č. 13 v Rachadce za účelem vyplacení povolené subvence.

Zprávu pokladní přednesl p. ředitel A. Čarek, pokladník Klubu.

Příjem: Hotovost koncem roku 1925 Kč 40.805,29, příspěvků členů Kč 37.702,20, subvence Kč 24.000,—, vycházky Kč 721,—, sklad knih Kč 92,—, Album města Prahy 5095 Kč 25 h. úroky Kč 1536,85, různé Kč 3,—, služné Kč 250,—, úhrnem Kč 80.873,59.

Výdání: Vydání se členy Kč 1144,—, vycházky (výlohy) Kč 146,—, poštovné Kč 956,60, telefon Kč 1105,50, inventář Kč 726,20, různé Kč 652,60, místnosti Kč 2594,96, služné personálu Kč 9079,—, kancelářské potřeby Kč 1488,98, model Malé strany Kč 22.247,11, inkasní provize 10% Kč 786,—, příspěvky spolkům Kč 69,80, Album města Prahy Kč —50, daně Kč 81,63, fotografická soutěž 946,—, časopis Kč 989,01, pojistky Kč 44,30, číšnírna Kč 96,—, knihovna Kč 26,—, hotovost 31. prosince 1926 Kč 37.693,40. Úhrnem Kč 80.873,59.

Stav fondů: a) Fond Marie Hamerníkové Kč 784,56, b) Fond Em. Tonnera Kč 710,87, c) Fond Emmy Destinové Kč 713,32, d) Fond agitací Kč 608,58, e) Fond k zachráně historických a uměleckých památek Kč 8778,—, f) Fond Umělecký průvodce Prahou Kč 5132,27. Úhrnem Kč 16.727,60.

Jmenný Klubu za Starou Prahu 31. provincie 1926: Fondy Kč 16.727,60, 4½% Státní premiová půjčka Kč 591,75, 6% Dopravní půjčka Kč 2000,—, zařízení Kč 800,—, hotovost Kč 37.693,40. Úhrnem jmenný Klubu Kč 57.812,75.

Podle zpráv revisorů účtů, kterými přednesl p. št. kapitán architekt Secher, byly všechny položky porovnány s doklady a shledány správnými. Zpráva pokladní nato byla jednomyslně schválena a udělena bylo absolutorium.

Zpráva o knihovně Klubu přednesl knihovník pan V. Pohl: Stav knihovny zůstal v minulém roce celkem beze změny, jelikož nová díla o ochraně památek nebyla zakoupena. Zato se poněkud zvýšil počet časopisů, pravidelně do Klubu zasíláných.

Hlavní výměnou a menším dílem na předplatné docházejí nyní tyto časopisy:

Styl, Památná místa našeho kraje, Plzeňsko, Časopis společnosti přátel starostností českých, Časopis vlasteneckého spolku musejního v Olomouci, Věstník Komenských, Věstník musej hlavního města Prahy, Věstník Masarykovy Ligy, Věstník pro reformu bytovou, Krása našeho domova, Rozhledy fotografa amatéra, Dějepis výtvarného umění v Čechách, Slánský obzor, Věstník stavů čal. met. Sbormík historického musej v Plzni, Zprávy muzeálního musej v Německém Brodě, Zpravodaj stavby a práce, Výroční zpráva Jednoty pro dostavění chrámu sv. Víta,

a ze zahraničí došlo roku 1926: Glasnik (slovinská publikace), Zeitschrift des Rheinischen Vereines für Denkmalpflege und Heimatschutz, Düsseldorf.

Knihovna se nyní znovu přehlíží a pořizuje se listkový katalog. Jakmile bude tato práce skončena, bude knihovna pro lepší přehled a snazší používání rozdělena na tři skupiny:

1. která bude obsahovati díla o ochraně památek a dějinách umění, souspis a pod., 2. která bude obsahovati zprávy musej, průvodce, katalogy, plány, 3. která bude obsahovati ostatní literaturu.

Jest naděje, že při pravidelném vycházení Věstníku bude možno získati výměnou ještě některé jiné časopisy, případně publikace. Zpráva knihovnickova jednomyslně schválena.

Zprávu o kanceláři přednesl tajemník Klubu. Podle zprávy té Klub za Starou Prahu ve svém ústředí sdružuje v Praze samé 438 členů, mimo Prahu bydlících 92 členů, celkem 530 členů. Mimo to má Klub pět odborů venkovských, a to: v Českých Budějovicích se 37 členy, v Mladé Boleslavi se 13 členy, v Domažlicích a 23 členy, v Kutné Hoře se 35 členy a v Pelhřimově s 30 členy. Za uplynulý správní rok přijato bylo 337 dopisů a odesláno 397, jednomyslně schváleno.

Zprávu o Věstníku přednesl redaktor V. Vittinger: Za uplynulý správní rok vydáno bylo souborné číslo 1—6 o 32 stránkách, v němž vyčerpán byl materiál onoho období a ihned učiněna opatření k zahájení 12. ročníku. První číslo tohoto ročníku již vyšlo a bylo již expedováno, takže P. T. členové mají číslo první již v rukou. Pro pítí číslo připravena jest hojnost zajímavé látky. Mezi jiným vydáme v nejbližší době zejména čísla klubů mimopražských. Redakci »Věstníku« docházejí tyto časopisy výměnou:

1. Věstník hlavního města Prahy, 2. Zepoz, 3. Stavbozpravodaj, 4. Národní politika, 5. Nová Evropa, 6. Demokratický střed. Zpráva redaktorova jednomyslně schválena.

Volby. Domácí rada předložila tuto kandidátní listinu k volbě na rok 1927:

Předsednictví: Arch. Almer Jan, stav. rada, Dr. Dobrá Josef, prof. Karlovu university, inž. Vaněček Jar., stav. rada. Členové Domácí rady: PhDr. Birnbaum V., profesor Karlovu university, inž. Brouček Frant. Akad. sochař Čapek Jindřich, Čarek Alois, přednosta ústředny Pensijního ústavu. Arch. Fiala Frant. PhDr. K. Guth, správce musej a konservátor, Hlubinka Rudolf, mag. rada, PhDr. Václav Hrudka, katecheta, Arch. Hübnermann Bohumil, inž. Kadlec J., stav. rada, Arch. Kříž Josef, Arch. Kubíček Alois, vrch. stav. rada, Arch.Č. Mendl Václav, inž. Mülzer Eustach, min. rada, Pelikan Josef, profesor, PhC. Pohl Václav, vrch. št. České spořitelny, inž. Schwarzer Eduard, min. rada, Arch.Č. Sokol Jan, Svoboda Stanislav, Šelepka Karel, vrch. št. rada a spisovatel, PhDr. Vojtíšek V., archivář hl. města Prahy, Arch. Wallenfels Vlad. PhDr. Wirth Zdeněk, odborový přednost, Ing. arch. Zofka Jar.

Revisorů účtů: Bernreiter Frant., vrch. inspektor, MUDr. Horňák Ludvík, odb. lékař, Arch. Secher, št. kapitán.

Pan dr. Hrudka navrhuje, aby volby konaly se aklaami. Schváleno. Nato jednomyslnou volbou povolání byli do Domácí rady pánové navrzeni v kandidátní listině.

Volné návrhy a připomínky. Pan nakladatel Reach se nabízí, že dš k dispozici výklad svého obchodu k vyvěšování oznámení ohledně vycházek. Klubem pořádaných. S povděkem přijato a předsedajícím p. nakladateli poděkováno za ochotu. Tím pořad valně schůze v části spolkové byl vyčerpán a přikročeno k přednášce p. vrch. stavebního rady A. Nového »O komunikační síti města Prahy«, jehož výsoco zajímavé vývodů byly všemi přítomnými vyslechnuty s bedlivou pozorností. Výťah z této poutavé přednášky uveřejňujeme v tomto čísle »Věstníku« na jiném místě.

Po přednášce zahájil p. dr. K. Guth stručným doslovem debatu o přednesených námětech, která vyzněla v tom smyslu, že vzhledem ke komunikaci peťinské nekryje se sice stanovisko p. přednášejícího úplně se stanoviskem Klubu, ale je sympatické tím, že klade důraz na odvětení komunikačního proudu mimo vnitřní město a tím združuje nutnost, aby komunikace peťinská byla řešena jen jako vrch místní problém vnitřního města a nikoli jako dálková komunikace. Poděkováním p. přednášejícímu za vzácný projev i všem přítomným za účast ukončil předsedající p. dr. K. Guth výroční valnou schůzi o 12. hod. polední. Zapisovatelem byl klubovní tajemník.

Novinová sazba povolena výnosem ředitelství pošt a telegrafů č. 36.845/VII.—1927.

OBSAH Č. 2. Příspěvek k posudku komunikační sítě vnitřního města. — Stará Praha. — Návrh regulace Pohořelce. Z činnosti Klubu a jeho odborů.

Odpovědný redaktor Václav Vittinger, Košíře č. 295. — Redakční rada: V. Birnbaum, A. Čarek, R. Hlubinka, dr. V. Vojtíšek, V. Wallenfels, dr. Zdeněk Wirth. — Otiiskování článků pouze s udáním pramene dovoleno. — Vydává Klub za Starou Prahu, Praha III., Josefská 1. — Tiskem Grafie dělnické knihtiskárny v Praze II., Myslíkova ul.

ZA STAROU PRAHU

VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XII.

V PRAZE, V LISTOPADU 1927.

ČÍSLO 3

PETRŮVSKÁ KOMUNIKACE ZNIČÍ KRÁSNÉ ZAHRADY MALOSTRANSKÉ.

Domácí rada Klubu za Starou Prahu prostudovala plán na úpravu nové komunikace z Malé Strany po svahu petřínském a zahradami jeho ke Strahovu, vyložený Státní regulační komisí pro Prahu s okolím, a zaujala k němu v několika debatních večerech i na základě dvou podrobných pochůzek na místě naprosto z a m í t a v é s t a n o v í s k o. Toto stanovisko vyplývá přirozeně z jejich dřívějších usnesení, učiněných při příležitosti soutěže na tuto komunikaci, vypsané v roce 1926 městskou radou, i při anketě, svolané po soutěži Klubem za Novou Prahu o této otázce.

Důvody, které vedly domácí radu k tomuto naprosto odchýlnému stanovisku, jsou jednak památkové, umělecké a technické, jednak týkají se veřejné bezpečnosti a zdraví.

*

Všechna úbočí Petřína, pokrytá plně vzrostlými sady a zahradami (park Kinských, sady na Nebozízku, zahrady Seminářská, Schönbornská, Lobkovická a Strahovská) tvoří svojí souvislou zelení protějšek přírodního díla proti hradčanskému vrchu a proláklíně malostranské, naplněným výtvory staleté kultury stavební, seskupenými po způsobu antického amfiteatru ve světově známé hradčanské panoramě.

Cena a krása Petřína, kterou Klub za Starou Prahu od svého založení úporně hájí a žárlivě střeží a která záleží v nepřetržitěm pásu šťavnaté zeleni, je poměrně mladého data, asi z posledních tří generací pražského obyvatelstva. V raném středověku byl Petřín hvozdem, k němuž se váží legendární pověsti o konání pohanských bohoslužeb a až do vysunutí karlovské fortifikace za Újezd byl pražskou periferií, kde románský kostelík sv. Vavřince byl venkovským poutním místem. I po zabrání do městského opevnění, kdy byly lesy pozvolna vykáčeny, zůstával sterilní plochou poměrně neužívanou a naznačující-li na něm staří kreslíři až do počátku 19. století vegetaci, jsou to vždy jenom ojedinělé skupiny drobných vinic nebo lesíků. Ani barokní pojetí města, rze architektonické, které zpracovává svahy Malé Strany pod hradem a Strahovem v dokonalé architektonické útvary šlechtických zahrad, nezná Petřína a zůstává pohledově v rámci zorného pole, udávající jedinou vedutou té doby, Karlovým mostem.

Teprve nový most, dokončený r. 1841, a nábrežní, hotové kolem r. 1845, dávají Petřínu příslušnou vedutu a současně vítězství přírodního parku nad architektonickou zahradou zahálí Petřín postupně od Újezdecké brány ke Strahovu v nejkrásnější zelený háv, v němž mizí i celkem nepatrné zbytky staré architektonické činnosti (jako pla-

teau u Božího hrobu před kostelem sv. Vavřince nebo lemní refektář i jiné architektury v zahradě Seminářské, celá středověká i barokní fortifikace) i nového budování užitkových a luxusních staveb (restaurace na Nebozízku, komfort šlechtické společnosti v parku Kinských atd.).

Dnešní stav vegetace petřínské je stylově vyvrcholení přírodního parku empirového, obohacené ještě o doklady městského parkovnictví z II. poloviny 19. století na Nebozízku, je dokonalým a umělecky diferencovaným vpádem přírody do samotného srdce velkého města, které poskytuje obyvatelům Prahy nejkrásnější senescence barevné od jara do zimy a přináší městu, hygienicky ne právě příznivé položení v úzké kotlině vltavské, osvěžení.

Bohužel tento tak vzácný a půvabný motiv v městě místo toho, aby byl neustále zkrašlován a zdokonalován ve svém stylu přírodního parku a zbavován lehe odstranitelných rušivých elementů (nepříjemné linky dávno nepoužívané lanové dráhy, užitkových ploch polních v dolní části Seminářské zahrady, sešle a dnes jistě nevyhovující železné rozhledny), má být dokonale znešvařen skoro v celé své mohutné působivosti zejíci a tvrdě stoupající stuhou komunikace, zesílenou ještě na četných místech vysokými terasními zdmi a nežádoucími architekturami, zejména velkým viaduktem pod klášterem strahovským.

Shora charakterizovaný přírodní celek bude tím navzděcky porušen. Zejména v zimních měsících, kdy stromy budou listí zbaveny, nemilosrdně se obnaží tato cizí hmota v přírodním tělese. Utrpí však nejenom celkový obraz Petřína, nýbrž také jednotlivé partie, sady i zahrady budou poškozeny, rozrušeny a přímo zničeny velikými náspy a zářezy, které se při dvojnásobné serpentině sečítají v pohledu, a slavné, cizinci vyhledávané petřínské schodiště z Vlašské ulice bude ve svém tichu a intimitě zákoutí ohroženo těžkou a vysokou hmotou přechodu této komunikace, jakož i složitým a ve své pravidelnosti nevhodným schodištěm po obou stranách přechodu. Největším důsledkem navrhované trasy petřínské komunikace je rozdělení zahrady Lobkovické na dvě části, což nápadně kontrastuje s tvrzením původců myšlenky, že nová komunikace spojí konečně všechny zahrady a parky na svahu Petřína. Ani ztráta části středověké městské hradební (Hladové) zdi a jednoho z barokních bastionů na úpatí Petřína, které padnou v oběh výstupní rampě v ulici Durdíkové, nepatří k nepatrným ztrátám na starém uměleckém majetku města Prahy. Ostatně důsledky rozšíření Chotkovy ulice pro výstupní rampu od Harrachova náměstí jsou také neblahé jednak pro zachované zbytky Hladové zdi v nádvoří dnešních

domů na jižní straně ulice, jednak pro Chotkovu ulici samu, která aspoň ve své západní polovině znamená jednotný a ucelený doklad stavby měst pozdně empirové doby. Při vyústění navrhované komunikace na Pohořelec padne za obět dosavadní celistvost náměstí na nejchoulostivějším místě při vstupu Úvozu, při čemž bude obnažena od počátku zastavěná boční fasáda klášterního chudobince a úplně změněna situace domu původně řadového (z architektonických důvodů ustoupilého vzhledem ke své monumentální výšce, štítovému vyvinutí a dvojramennému schodišti před portálem za líc okolních domů) v dům nárožní.

✱

Domácí rada Klubu za Starou Prahu má za to, že o b ě t i, které by měly být — jak v předešlém odstavci bylo prokázáno — přineseny na úkor staré a především krásné Prahy, jsou z c e l a z b y t e č n y, když nebyl dosud veřejnosti přesvědčivě prokázán nejspodstatnější předpoklad této komunikace, totiž nutnost jediné možnosti vedení komunikace krásnou petřínskou strání.

Postup, jakým se došlo k tomuto »jedině možnému« vedení komunikace, svědčí o tom, že nezbytnost vedení nevyšly z uceleného plánu komunikačního a programové práce, nýbrž z mimořádného popudu: Otázka vybudování hotelu na úpatí petřínském, která rozvířila značně veřejný zájem o toto místo, byla vlastní příčinou vysázení veřejné soutěže městskou radou, která měla vlastně rozřešit užší otázku, jak nahradit zchátralou skupinu Újezdských kasáren a rozvinula se předčasně v řešení celé jedné části komunikační otázky pražské bez předběžného publikování sítě hlavních komunikací pražských. To patrně byla hlavní příčina, proč nebylo vyhověno žádosti Klubu za Starou Prahu ve lhůtě podané, aby »ideová« soutěž neměla předepisovány konečné body komunikace a aby byla založena na volném uvažování soutěžících.

Ochrana Malé Strany, vyplývající z vedení komunikace za jejími humny, zdála se domácí radě již tehdy jenom záminkou k docílení myšlenky, která byla vedena motivy ryze protipamátkovými. Je nesporné, že terén na levém břehu Vltavy poskytoval více příležitosti pro řešení této podle názoru regulační komise nezbytné komunikace, která podle okamžité potřeby jednou nazývá se reprezentativním výstupem k hradu, po druhé »prvotřídní komunikace«, po třetí okružní, po čtvrté dálková a výpadová, po páté obchvatná a po šesté vyhlídková, pomíjíme-li již názvy, mající jí získati popularitu v nejšířších vrstvách, jako »Cesta svobody«.

Značný svah územní není příznivý pro stavbu komunikace I. řádu, tím více, že terén nebyl prozkoumán geologicky, nebyly provedeny sondy, nebyly zjištěny prameny a pod. Opíjeme se soutežních podmínek, kde bylo správně napaáno: »Pro funkci této komunikace jako linie spojující jih se severozápadem a severem, západ s jihovýchodem, a uzavírající kruh kolem vnitřního města, bude zajistit spolezohodujícím vedle dobrého stoupání především jasný směr, orientovaný tak, aby pokud možno bez v r a c e n í a bez zákrutů stále směřoval ke svému cíli na Pohořelec.« To bylo by správné pro okružní komunikaci, ale projekt konečný, který by se měl uskutečnit, opouští tuto zásadu, ač se její okružní význam dále zdůrazňuje.

Nelze souhlasiti ani s tím, aby navrhovaná komunikace tvořila část hlavní výpadové komunikace na západ, protože tím sváděla by se doprava přes Břev-

nov a Bílou Horu, tedy na n e j v ý š š í b o d na levém břehu Vltavy, a odtud teprve rozváděla do okolních údolí. Tedy ztracená výška. Vedení takové hlavní komunikace musí být jasné, přehledné, snadné orientace, tedy pokud možno přímé — tomu serpentina nevyhovuje. Serpentina má sloužití veškeré dopravě, ale nevyhoví dobře žádné, neboť nejen vedení trasy neodpovídá vzrůstající dopravě automobilové, ale jízda bude rušena elektrickou tramvají a pěšími, kteří mají tu možnost mnohých zkratk a budou křížovatí vozovku. Dopravu zhorší také složitost komunikačního uzlu na Újezdě mezi mostem Legii a náměstím Kinského i komunikačně nevýhodné zaústění na Pohořelec.

Důkaz, že navržená komunikace nevyhovuje potřebám moderní dopravy a techniky, jest samostatný projekt na tuto komunikaci, podaný arch. F. Svobodou, B. Švarcem a Milošem Vaněčkem městské radě.*) Ti se snažili navrhnouti komunikaci, vyhovující všem praktickým potřebám, a tu se právě ukázalo, že pak vycházejí násypky až 12 m vysoké, takže projekt byl nepřijatelný pro nepřímé působení v pohledu (vedle ještě jiných závd).

Ale jsou tu i námitky závažné v ohledu zdravotním a bezpečnostním.

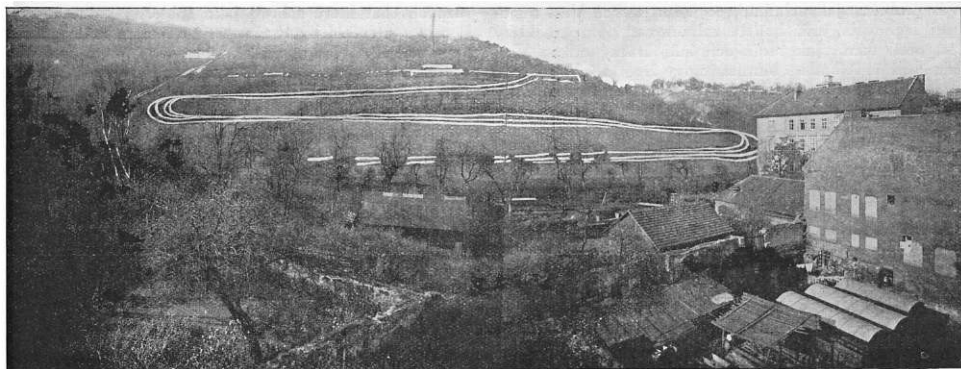
Z d r a v o t n í působení sadů je známo. Tu padne za obět nejen část sadů, zabraná pruhem silnice, ale ještě sad nalevo i napravo, zničený prachem, blátem a výfukem.

Rozměry nově navržené komunikace jsou takové, že připouští použití všeho druhu vozidel a tím způsobí (prachem, blátem, benzinovým a olejovým zápachem) úplné živoření okolní vegetace, které vidíme dnes na dnešních našich silnicích, ale které je sotva žádoucí v krásném parku na okružní třídě uprostřed hlavního města, způsobí úplné zaplazení klidu a intimity pustým hlomozem vozidel a znešvaří pěkné krajinné prostředí deponicemi nezbytného udržovacího materiálu, sloupky a dráty trolleyového vedení elektrické dráhy, osvětlovacími stožáry, různými budkami, krámkami atd.

B e z p e č n o s t chodců i vozidel (aut a elektrické) v serpentině a protiobloucích jest ohrožena neopatrností řidičů, selháním bezpečnostních zařízení a brzd, častým smykem, zejména při počasí deštivém nebo sněživém, počítáme-li s tím, že v zátočinách působí vedle setrvačnosti kupředu ještě síla odstředivá, způsobující smyk na stranu, podobně jako se stává v zátočině Chotkovy silnice.

H o s p o d á r n o s t: Stavba bude drahá, neboť technicky lze ji jistě vybudovati, ale co bude státí to množství propustků, mostů, opěrných zdí i všelák architektonická výzdoba, jejíž příznivý účín není znám, protože není ještě navržena. To by žádalo opět soutěž. Stojí za úvahu, zda tento velký náklad stavební, zaplacený městem Prahou i státem v podobě subvencí, a ztráta hodnot cenných nejen ideálně po stránce umělecké, ale i prakticky (udržuje se dobrá pověst krásného města Prahy, její láká cizince), vyváží výhody nové cesty. Tím, že se tvrdí, že nebyl ještě sdělen rozpočet, nevyrací se námitka hospodárnosti, ale právě naopak se velice posiluje, neboť je to přiznání, že se o hospodárnosti a možnosti provedení a financování ani neuvažovalo, ač by to byla povinnost ne-li Státní regulační komise, tedy Prahy. A městská rada pražská projekt schválila!

*) Klub za Starou Prahu žádal na jaře letošního roku před vložím plánu Státní regulační komisi a městskou radu, aby byly vyzvány odborné spolky k předložení dalších návrhů a podnětů, po případě vyzvány k součinnosti. Žádosti té nebylo vyhověno. Je to důkaz, že Klub nevyhýbal se spolupráci.

Skizka na projektované serpentiny »Petřínské komunikace.
(Vytýčení, bohužel, provedeno nebylo.)

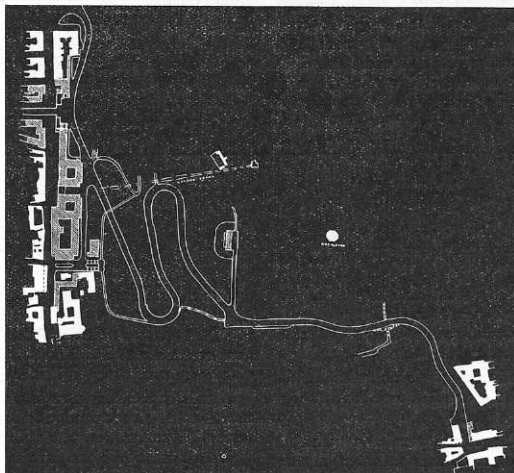
Že myšlenka již ve své podstatě není zvlášť šťastná, svědčí i celý její vývoj. Při soutěži ukázala se různost názorů v porotě samé, takže odměněny cenami i projekty, jež podmínkám přesně nevyhověly, což mělo i dozvuk v denních listech i odborných časopisech (»Styl«, ročník VII., čís. 4., str. 73: Memento posledních soutěží, »Stavba«, roč. 1926).

Klub za Starou Prahu není ve svých názorech osamocen. Jest přirozené, že jdou s ním i jiné korporace ochránářské, jako Státní památkový úřad a Společnost přátel starožitností českých v Praze. Zajímavější jest však, že tentokrát stojí v jedné frontě i jiní činitelé, jež pravidlem nejsou v názorech s Klubem jednotní, jako Klub za Novou Prahu, Klub architektů v Praze, Spolek českosl. inženýrů odbor Praha atd. To je jen důkazem, že názor

Klubu jest správný, neboť jmenované korporace vycházejí s hlediska docela jiného, ale docházejí ke stejnému úsudku, že navržená komunikace nevyhovuje a že nebyla prokázána její nutnost v těchto místech. Klubu za Starou Prahu došly i dopisy a v denních listech byl vyzýván, aby zakročil. Domácí rada činila tak skorem výhradně jen cestou úřední, nyní, kdy má již ministerstvo návrh potvrditi s konečnou platností, shrnuje všechny důvody ještě jednou a dává je k úvaze jak rozhodujícím kruhům úředním, tak i k informaci širší veřejnosti.

Při tom nezapomínejme, že rozřešení této otázky nebude posuzováno snad jen u nás, ale že i cizina, alespoň odborná, bude se zajímati o regulaci Prahy i o to, pokud jsme se řídili radou jistě světové autority ve stavbě měst Raymonda Unwina, který ve své pražské přednášce

Situační
k projektu

plánek
»Petřínské cesty«.

dne 28. května 1923 nám kladl na srdce: »Zejména čeká Vás problém, jak uchrániti, co Vám tradice Vaší minulosti zachovala, aniž budete zabraňovati pokroku, který jest před vámi: jak tudíž ochrániti krásný odkaz Vaší minulosti, aniž budete odmítati nový život a jeho výraz.«

Jest jisté, že by se našlo jiné řešení, které by sady petřínské zachovalo, a je proto domácí rada Klubu zřetelně proti každé komunikaci v těchto místech. Oč jediné by mohlo zde jíti, jest cesta pro pěši, při níž odpadly by výtky, vznesené proti široké silnici, neboť byla by skromnější v šířce, ve stoupání i dis-

posici. Taková cesta vyhlídková umožnila by spojení různých charakterů zahrad jako společná jednotlivých myšlenka a otevřela by Pražanům i cizincům málo známé, nejkrásnější pohledy pražské. Pro vozbu nutno uvažovati o trase jiné, úplně samostatné, a kdyby přes všechnu pravděpodobnost, že bude nalezena, přece k ní nedošlo, pak v nynější době nebude pokročilá technika jistě na rozpácích, jak rozřešiti spojení Břevnova s vnitřní Prahou. Vzpomínáme jen na projekt podzemní dráhy, který, zdá se, vůbec nebyl tu uvažován.

ÚPRAVA POBŘEŽÍ A PŘILEHLÉ ČÁSTI MALÉ STRANY MEZI MOSTEM KARLOVÝM A SV. ČECHA.

Večerník »Národ« č. 252 ze dne 5. listopadu t. r. přinesl zprávu o umístění státních budov v Praze z rozho-
voru s arch. Roštlapilem, jímž vysloven byl názor, resp. návrh na umístění některých budov státních, zejména sněmovny poslanecké a senátu, na Malé straně v okolí Klárova a v sousedství Strakovy akademie, která podle téhož návrhu má být adaptována pro ministerstvo věcí zahraničních, při čemž by šlo též o zřízení promenádní cesty nábrežní od mostu Legii až k mostu Čechovu. Návrh je odůvodňován tím, že budovy tyto mají být uprostřed města, jejich vhodným uspořádáním a jednotným řeše-
ním získala by Praha malebné a monumentální ukončení světově známého pohledu na Hradčany.

Podobným způsobem byla již řešena regulace této části Malé strany arch. Balšánkem, a z něho nejlépe, zejména z náčrtků pohledových, je patrné, že jakékoli monumen-
tální řešení, třeba s nízké — pokud ovšem rozměry a účel navrhovaných budov to dovolovaly — bylo by značné na úkor nynějšímu obrazu města a působilo by velmi rušivě v panoramatu hradčanském, v němž právě nejmo-
hutnější působí náhle vystoupení masivu Hradu praž-
ského se siluetou chrámu sv. Víta nad nízkým břehem, přímo od vody zcela mírně stoupajícím a hojnou zelení zarostlým, kteráž při dalším, rychlejším stoupání dosa-
huje až k samému úpatí Hradu a je celkem jenom tu a tam mírně přerušována různotvarými střechami menších objektů, což právě dává potom nápadně vyniknouti mo-
hutné horizontální linii velkého komplexu budov hrad-

ních. A právě v tomto obraze ukazuje několik budov větších rozměrů — jinak ovšem příliš střízlivě řešených (dům Hergetův a domy Hubáčkovy) — že krásný obraz Hradu pražského nesnese žádné podnože, tím méně pod-
nože monumentálně řešené, nemá-li býti jeho účín v pa-
noramatickém obraze města značně poškozen, případně i úplně zkažen.

Celá tato část Malé strany je vlastně ukončením vývoje této části Prahy a jakékoli rozšiřování velkoměstské na tomto místě je z ohledů památkových, pokud se týče rázu a vzhledu města, nevhodné a nebezpečné, jak prokázal Klub již také svými námitkami proti nedávno vyloženému regulačnímu plánu Státní regulační komise.

Je sice nezbytné nutno, aby pobřeží i s přilehlými částmi bylo definitivně upraveno, protože nynější jeho vzhled není nikterak příznivý, nesmí se tak ale státi na úkor tolik známého a velmi ceněného pohledu.

Nelze jistě popřít, že budova Strakovy akademie, po-
stavená podle projektu arch. Roštlapila, je vhodně za-
sazena do rámce obrazu města, že však právě to nej-
šťastnější je její umístění stranou nejvýznamnější části obrazu, t. j. Hradu pražského, a je více než jisté, že by jakékoliv pokračování ve výstavbě budov sebe lépe řeše-
ných dosavadním obrazu neprospělo, naopak lze tvrditi, že by budova akademie velmi ztratila na svém účínu nejen sama o sobě, ale i jako podstatná složka celkového obrazu této části města.

Z ČINNOSTI DOMÁCÍ RADY.

Čím více ujímá se heslo, že Praha jako hlavní město osvobozeného státu musí se ve všech směrech zmoderni-
sovat, tím větší odpovědnost padá na ty, kdož mají tento v zásadě správný plán prováděti.

Co se tu vyrojilo již v poslední době u nás všelijakých návrhů a nápadů, jak zvelebiti a zkrášlit naši milovanou máti měst!

Je v tom sice velmi mnoho dobré vůle, ale pramálo zdravého soudu a úcty k tomu, co nám minulost odkázala k opatrování.

Nedostatečně poučená veřejnost ráda se bije za líbivé návrhy a plány, byť byly sebe fantastičtější a sebe nemož-
nější, a ti, kdo z rozhodujících činitelů hledí uplatnění své odborné znalosti a zkušenosti, i ti, kteří je v jejich odpo-
vědné činnosti podporují, konají práci velmi nepopulární.

Domácí rada Klubu za Starou Prahu je si plně vědoma toho, že i ona v ruchu novodobého podnikání se svým kritickým hlasem je často a často překřikována nebo přezírána i tam, kde by se toho nejméně mohla nadíti.

Leč to vše nemá a nemůže míti odstrašujícího vlivu na

její tichou, nenáročnou, vědeckými poznatky a úctou k památkám minulosti diktovanou práci.

Všimajíc si bedlivě všeho, co souvisí se zbudováním Nové Prahy, nemůže mlčet tam, kde zbytečně nebo z důvodů velmi málo ideálních a čistých má být ztencem památkový poklad Prahy, který má nejen svoji ohromnou a nenahraditelnou cenu ideální, ale také — nač se nejvíce zapomíná! — velikou cenu hospodářskou.

Zel, že tak často musí být námi protestováno!

Duch dneška má vnímavější sluch k cinkotu zlata, nežli k písni Krásna a k řeci Rozumu.

A nebyti vzácných jednotlivců na povoláních místech úředních, zle by se vedlo všem pražským památkám.

K stručnému znázornění toho, čím za posledních měsíců Domácí rada Klubu za Starou Prahu se zabývala, uvádíme k informaci členstva i veřejnosti toto:

Reklamáni návštěví ve Velké Praze mají svoji samozřejmou a nikým také nepopíranou důležitost. Ale způsob, jak tato návštěví jsou umisťována, jak pod jejich mamutími rozměry a křiklavostí barev utlačovány jsou a úpí krásné fasády památných budov, jež by jinde stavěny byly cizincům na odiv, jak jejich řivavosti porušována je intimita vzácných pražských zákoutí a důstojnost pomníků, stavených národním velikánům, v tom má Praha, bohužel, smutný primát v nevskus. Protestů, jež v této věci Domácí rada zaslala, je velmi mnoho.

Výkladní skříně v Praze také hrozí nám zakrytí kdejaký památný sloup a portál, ale také znemožnění veškeru kontrolu porušené stability starých budov a tím přivoditi nebezpečné jich stavy, vedoucí pak snadno až k zřícení se nedosti pečlivě ošetřovaného objektu. Hřeší se tu tedy nejen proti krasocitu, ale i proti bezpečnostním předpisům. (Viz skříně fitmy Kincel na Staroměstském náměstí, výkladec na Harrachovském paláci v Jindřišské ulici). Protesty, Domácí radou proti obkládání portálů a stěn domovních výkladními skříněmi na starých budovách podáván, jsou tedy více než zdůvodněny.

Udržování starých památných domů je za dnešních hospodářských poměrů pro soukromé jejen majitele problémem vskutku obtížným, až jsou i případy, kde majiteli nenedostává se peněz, ale pochopení a dobré vůle. Proto bylo Domácí radou s radostí uvítáno rozhodnutí městské rady pražské, která na popud svého kulturního referenta, p. prof. Zipka, vložila do svého rozpočtu položku ročních 100.000 Kč na příspěvek pro soukromé majitele památných budov k nutným opravám. Snad tato velmi potřebná dotace bude brzy zvýšena, neboť nejde o podporování zájmů soukromých, ale o zájem veřejný.*)

Mnohem větší snaha, nežli o zachování starých budov, jeví se o **bourání** jich i tam, kde ani tím zakladlem dnešní doby, t. j. uvolněním frekvence, nelze je s dobrým svědomím hájiti. (Dům »U Šalků« na Karlově náměstí, dům č. 70 (sídlo spolku Mánes) a ba-

rokní domek č. 16 ve Vodičkově ulici, dům Ottova nakladatelství na Karlově náměstí, mlýny Freundův a Ku-beňův a j. a j.) Protesty Domácí rady setkaly se však s úspěchem.

Nečistota na pražských ulicích a neupravenost významných prostor v městě (jako okolí Výtóně na Rašínově nábreží) byly rovněž předmětem pozornosti Domácí rady a učiněny potřebné kroky u magistrátu hl. m. Prahy, městské rady a Státního památkového úřadu.

Na návrh Domácí rady přenesena byla kašna z bývalých Újezdských kasáren na Anenské náměstí v Praze I.

Na upozornění Domácí rady proveden byl výzkum půdy za budovou Ústavu šlechtění v Revoluční třídě, kde zjištěny byly základy kostela, zbořeného v dobách husitských.

Protest Domácí rady proti zřízení 30 m vysokého komína u kuchyně ve Všeobecné nemocnici byl jen zčásti respektován, ale i nyní, kdy zřízení byl komín nižší, jest i laikov zřejmo, jak rušivě zasahuje do významného okolí.

Jiný protest Domácí rady, který, bohužel, vyzněl naprázdno, jest v otázce probourání Oettingenského paláce v Praze III. (Obšrněji psali jsme o tom v minulém čísle »Věstníku«.) Dnes lze se každému přesvědčiti, jak výsledek dává za pravdu stanovisku Domácí rady.

Způsob provádění oprav byl rovněž předmětem úvah v Domácí radě. Bylo zjištěno, že mnohdy jsou prováděny buď neodbornými nebo bez ohlášení Státnímu památkovému úřadu a tudíž bez jeho dozoru (na příklad ve Fürstenberské zahradě). Žádáno tudíž Domácí radou, aby učiněna byla proti neodborným opravám náležitá opatření. Mimo to bylo zjištěno, že opravy i veřejných budov (portál u sv. Jiří, zámek v Troji) zadávají se samotnou zemskou správou politickou tak, že počíná se s nimi v době nejméně vhodné — v říjnu, v listopadu před vypuknutím mrazu. Proti tomu podala Domácí rada stížnost k příslušným ministerstvům.

Používání olejových nátěrů na fasádách, ačkoliv bylo výnosem pražského magistrátu zakázáno, opět se objevuje, a proto i v té věci Domácí rada upozornila dohlédací úřady, aby zákaz byl dodržován.

O ožehavé otázce »Petřínské komunikace« viz zvláštní článek v tomto čísle »Věstníku«.

O aktuálních otázkách, jako je most z Resslový ulice na Smíchov a přemostění Nuselského údolí, přineseme podrobnější zprávy v příštím čísle.

Otázkám komunikačním a regulačním věnuje Domácí rada soustavně svoji pozornost.

K úpravě Václavského náměstí podle návrhu Stavebního úřadu města Prahy zaujímala od začátku Domácí rada stanovisko zamítavé, považující úpravu frekvence více za věc policejné dopravních předpisů.

V otázkách regulačních domáhá se Domácí rada toho, aby již byla konečně definitivně rozřešena otázka Starého města, neboť za dnešní neustálenosti hrozí této čtvrti mnohé nebezpečné experimentování s tak zv. uvolňováním frekvence.

Plány, vystavené Státní regulační komisí k veřejnému nahlédnutí, podrobovala Domácí rada soustavně a podrobným prohlídkám a přičinila k nim vždy podle výsledku svého zkoumání své připomínky a případné námitky.

*) Oprava Kounicova paláce v Praze III., Mostecká ulice, kterou Klub za Starou Prahu stále ugoval, byla konečně ulice majitellem provedena, a to velmi pečlivě. Jaký skvost tím byl přiveden do bývalého lesku, o tom by všímaví cizinci leccos mohli říci nevíšavým Pražanům! Opravy v Daliborce přislíbil zámeký správní výbor provést, rovněž tak opravu na kostele sv. Karla Boromejského, Praha II., na upozornění Domácí rady. Na popud Domácí rady budou dále provedeny nebo urychleny opravy kostela sv. Jana v Chuchlidské kanalského chrámu v Lounech a na Staroměstské mlýnské věži byla prozatímni krytina zinková (z doby válečné) nahrazena krytinou měděnou.

Tak při plánech na regulaci Žižkova, Hrdlořez a Malešic protestovala proti navržené zbytečné komunikaci na I. olšanském hřbitově, která by byla rušila intimitu kostela sv. Rocha a vykazala památné náhrobky mimo obvod hřbitova na ulici. Státní regulační komise námítce té vyhověla.

Při plánech na regulaci Klárova uplatňovala Domácí rada ve svém protestu tyto zásady: Veliké navrhované změny ve hmotě tvoří novou, rušivou podnož Hradu, zrušení kasáren v Brusce padly by za obětí cenné arkády v nádvoří, komunikace, navrhovaná přes území kasáren, je úplně zbytečná, zřízení tržnice pro odlehlost místa je neúčelné, navrhuje zřízení městského skladiště, umístění pomníku podle návrhu je nevhodné pro nedostatek pozadí.

Regulace Břevnova uznána za správnou v tom, že zelený pás se rozšiřuje a klášter v Břevnově zachován je v celku. Na regulaci Pohorelce podán návrh Domácí rady, vypracovaný jejím členem p. arch. Křížem.

Ohledně šáreckého území, kde se začaly uplatňovat různé spekulativní plány, domáhala se Domácí rada toho, aby Státní regulační komise ustanovila místa, která zásadně nutno považovati za nezastavitelná. Proti zřízení druhé kruhové cihelny na Jenerálce Domácí rada s úspěchem protestovala.

Ohledně zalesnění Šárky navrhuje Domácí rada, aby byl ustanoven plán podle dobrozdání Botanické společnosti.

Při regulaci Karlova náměstí protestovala Domácí rada proti rozšíření ulice mezi budovou techniky a domem »U Šálků«, který by tomu padl za obětí, dále proti zboření domu nakladatelství Ottova s velmi cennou fasádou, jehož zachránění bylo by možno větším zastavením rozsáhlého dvora a výškovým přizpůsobením k okolním domům (skizzy vypracovány), dále protestováno proti ponechání dětského hřiště u pomníku, který byl restaurován a nyní je opět vystaven poškození, a žádáno dále, aby mlékařský stánek byl odstraněn.

V otázce zalesňování okolí pražského bylo zjištěno, že ministerstvo zemědělství je provádí bez dohody s činitelem tak povolaným jako jest — Státní geologický ústav. Učiněny potřebné kroky k zjednání nápravy.

Toť asi trest obsáhlé činnosti, jakou vyvíjí Domácí rada v poslední době, a členstvo Klubu za Starou Prahu vidí, že nezhálí a nestaví se nepřátelsky k účelným novotám, ale věrně stráží památky, jichž porušení nebo docela zničení bylo by hříchem na staré krásné Praze.

GYCHÁZKY.

Jako v letech minulých, tak i letos těší se vycházky a zájezdy Klubu za Starou Prahu pozorností nejen věrného »vycházkového« kádru členstva, ale i mnohých osob mimo Klub stojících, které kladou váhu na to, aby dostalo se jim poučení z úst skutečných odborných znalců.

Vykonány byly letos až dosud tyto vycházky:

Do památných zahrad malostranských:

a) Seminářské (historický výklad podal p. dr. Hrudka);

b) Vrtbovské (historický výklad podal p. dr. Hrudka);

c) Valdětýnské (výklad podal správce paláce);

d) Ledeburské (výklad podal p. dr. Wagner ze Státního památkového úřadu),

dále do zámku a parku v Troji (výklad p. dr. Birnbaumová),

zájezd ke shlédnutí památek v Brandýse n. L. a b. a ve Staré Boleslavi,

zájezd Domácí rady na Budeč k shlédnutí oprav kostelíka,

vycházka do Bertramky na Smíchově (výklad p. nájemce),

vycházka do parku »Cibulka« v Koňších (výklad p. min. rada J. Dvořák),

vycházka zahradou Seminářskou, Lobkovickou a Strahovskou k posouzení petřínské komunikace jimi projektované (výklad p. stav. rada inž. Vaněček)

a vycházka do liter. historického archivu »Lešehradeum« na Smíchově (výklad podal zakladatel, spisovatel Em. Lešehrad).

*

Na neděli 18. prosince dopoledne stanovená je vycházka do bohatých sbírek odlítek antických soch příněmecké universitě v Klementinu. Odborný výklad přislíbil univerzitní profesor J. Salač.

RŮZNÉ ZPRÁVY.

Z MESTSKÉ RADY HLAVNÍHO MESTA PRAHY:

Ves chůzi dne 3. října koupena od arcibiskupské konsistoře t. zv. Seminářská zahrada v Praze III. v kat. výměře asi 41.970 čtver. sáhů za 3.000.000 kor. čsl. (pro komunikaci a sady).

Ves chůzi dne 14. října povolena Spolkou výtvarných umělců »Mánes« stavba spolkového domu jednopatrového na místě domů čp. 249, 251, 252 a 253 v Praze II. (Šitkovy mlýny).

V e s c h ů z i d n e 21. ř í j n a v y s l o v e n s o u h l a s, a b y n a n á m ě s t ě H r a d č a n s k ě m b y l u m ě s t ě n p o m n í k P ř e - m y s l a O ř á č e.

Objednán projekt výstavního pavilonu hlavního města Prahy na výstavě soudobé kultury v Brně od arch. Kamila Roškoty.

V e s c h ů z i d n e 4. l i s t o p a d u s c h v á l ě n n á v ř h, a b y z a ů č e l e m p o v z n e s e n í n á v ě s t ě y c i z i n c ů v P r a z e v y d á n y b y l y p r o p a g a č n í b r o ž u r y o P r a z e v e s v ě t o v ý c h ř e č e c h, d á l e p a k p l a k á t y, z n á z o r n ŭ j í c í k r á s y P r a h y. T y t o s p i s y a p l a k á t y b u d o u p ř í m ě ř e n ý m z p ů s o - b e m r o z š í ř o v á n y v d ů l e ž n ý c h z a h r a n i č n í c h t u r i s t i c k ý c h s t ř e d i s c í c h.

V e s c h ů z i d n e 11. l i s t o p a d u u s n e s e n o, a b y n a n á m ě s t ě P o d S l o v a n y m e z i m i n i s t e r s k ý m i b u d o v a m i p o s t a v e n b y l p o m n í k n a p a m ě t P r a ž a n ů, p a d l ý c h v e s v ě t o v ě v á l c e, z d ů r a z n ŭ j í c í p a -

mátku padlých osmadvacátníků, a aby do rozpočtu na rok 1928 byl vložen obnos 1,000.000 Kč. Pomník má být odhalen dne 28. října 1928. Modely pomníků budou předloženy ke schválení městské radě. Na vypracování návrhu bude provedena užší soutěž 3 akademických sochařů.

V e s c h ů z i d n e 18. l i s t o p a d u p o v o l e n o z ř í z e n í n o v ý c h v r a t d o z a h r a d y k o s t e l a s v. J a n a n a S k a l c e. Z a d á n o f i r m ě L u d v í k K o l a ř í k, P r a h a I I., z a K č 6028.20; na opravu starých dveří povoleno Kč 2000.— a na okování hlavních vrat Kč 1971.80.

V e s c h ů z i d n e 25. l i s t o p a d u p r o j e v e n s o u h l a s s o s n o v o u z á k o n a o p ř e n e s e n í p r a v o m o c i S t á t n í r e g u l a č n í k o m i s e p o d l e z á k o n a z e d n e 5. ú n o r a 1920, č. 88 Sb. z. a n., pro případ její likvidace na obecní zastupitelstvo. (Podle »Věstníku hl. města Prahy«.)

V Ý S L E D E K S O U T E Ž E N A P O M N Í K A R N O S T U D E N I Š O V I V P R A Z E. Pomník bude vybudován na Malostranském náměstí a odhalen v den 10. výročí republiky 28. října 1928. Z došlých 30 návrhů příchla po- rota první cenu návrhu s heslem »Staropražský pomník« a tento návrh přijat k provedení. Pomník cenou počtený je dílem sochaře Karla Dvořáka a architekta Hofmana.

HODNOTA SADOVÝCH OBJEKTŮ VEL. PRAHY činí 57,000.000 Kč. Sady Velké Prahy byly na základě nových poměrů zhodnoceny odborem stavebního úřadu tímto způsobem: Cena pozemků sadových podle polohy vzhledem ke středu města odhadována jest od 11 do 3 Kč za jeden čtver. metr a činí tedy asi 12,000.000 Kč. Sadová úprava, počítaná 20 Kč při jednom čtver. metru, činí 37,200.000 Kč. Stromořadí Velké Prahy čítají celkem 38,000 vzrostlých stromků, jejich odhadní hodnota, závislá na jich položení a jakosti dřeva a pohybující se v mezích od 100 Kč do 10 Kč, tvoří úhrn 3,200.000 Kč. Zásobní zahrada Rajská má odhadní cenu 1,600.000 Kč, zásobní zahrada v Žižkově 800.000 Kč a zásobní školka v Dáblicích 400.000 Kč. Rostlinný materiál odhadován jest částkou 1,800.000 Kč. Reprezentuje tedy odhadní hodnota veškerých sadových objektů Velké Prahy částku 57,200.000 Kč, v čemž není zahrnuta cena schodišť a soch v sadech umístěných. N. Pol.

ZMĚNĚNÝ PRAŽSKÝ OSTROV. Největší z vnitro- pražských ostrovů — Velké Benátky (Stvanice), změnil se v poslední době velmi podstatně. Jeho dosavadní dosti ostrá špička po proudu byla v souvislosti s regulací Manin ještě zosířena a ostrov prodloužen asi o 100 metrů. Zároveň se ostrov v těchto místech také zúžil, jelikož násep jest přes 10 m široký. Násep slouží k tomu, aby přeložené právě koryto Vltavy, které ostrov obtéká na severní straně, zachovalo svoji rovnoměrnou šíři a jednotnost tvar- rou, což má velký význam pro hladký průtok vody. Tím jest odstraněno nebezpečí zátop při rozvodnění, je- muž byla vysazena část Karlína, spojující silnice mezi Karlínem a Libní, zároveň s Invalidovnou, a konečně i celá Dolní Libeň.

NOVÝ ZPŮSOB ASFALTOVÁNÍ V PRAZE. Spo- lečnost The Neuchapel Asphalt Co. Ltd., která byla za- nesena v Košíckém obchodním rejstříku, připravuje pro další asfaltovací práce v Československu novinku, kterou právě vyzkoušela s velmi dobrým úspěchem v Norim- berku. Ulice, kde je malý provoz a které mají silnou dlažbu, budou asfaltovány bez vytrhání dlažebního ka- mene. Na dosavadní dlažbu budou nanесeny dvě vrstvy asfaltu. Tento způsob je velmi levný a koná svoje dobré služby. Pokud se týče dosavadního způsobu práce, je velký rozdíl mezi požadavky německých měst a měst v ostatních státech. Berlín si vyžádal, aby betonová vrstva na hlavních ulicích byla 30 cm silná, kdežto u nás na Václavském náměstí je vrstva jen 20 cm, v Paříži 25 cm silná. Podle toho mění se ovšem garanční lhůta, která je u nás desetiletá, v Paříži patnáctiletá a v Berlíně pade- šátiletá.

ÚMRTÍ. V srpnu t. r. utrpěl Klub za Starou Prahu vel- kou, nenahraditelnou ztrátu úmrtím svého dlouholetého člena a významného spolupracovníka, akad. sochaře a konservátora p. J i n d ř í c h a C a p k a. Nejen jako zna- menitému odborníkovi, ale i jako upřímnému druhu a ochotnému rádci zachová nejen Domácí rada Klubu za Starou Prahu, ale i všichni památkáři, kteří zesnulého znali, čestnou památku ve svých srdcích.

PŘIPRAVOVANÉ PODNIKY. V příštím jubilejním roce československé republiky uspořádána bude v Brně celostátní výstava soudobé čl. kultury, které se náš Klub rovněž zúčastní. Zvolená k tomu cíli výstavní komise klubovní pracuje již nyní na přípravách. Počá- tek příštího roku uspořádá Klub za Starou Prahu se Sva- zem čl. měst cyklus přednášek o ochra- n ě p a m á t e k p r o ú ř e d n i c t v o s t á t n í, z e m s k ě a o b e c n í, k t e ř é v e s v ě ú ř e d n í f u n k c í m á v l i v n a o s u d n a š í c h n e d o c e n ě - n ý c h p a m á t k o v ý c h p o k l a d ů p o c e l ě o b l a s t í n a š í r e p u b l i k y.

ZMĚNA ADRESY. Klub za Starou Prahu přestěhoval se do nových místností. Nová adresa je tato:

PRAHA III. čp. 56 (MALOSTRANSKÁ VĚŽ). Tamtéž je redakce i administrace »Věstníku«.

Z DOŠLÝCH ČASOPISŮ.

STYL. Městčíník pro architekturu, stavbu měst a umělecký průmysl. Vydává Společnost architektů v Praze.

V čísle 29. ZPRÁVODAJE STAVBY A PRÁCE ze dne 23. září 1927 stanovisko Klubu architektů k Petřínské komunikaci zní:

Není prokázána nutnost nové komunikace, chybí data o velikosti, lidnatosti a vzrůstu obcí, jimž má nová komunikace sloužit, dále data o provozu, však hlavně generální plán regulační, jímž jedině by byla prokázána nutnost nového spojení a hlavně oprávněnost právě zvoleného místa a směru nové trasy. Pokud se týče okruhu, o němž se důvodová zpráva zmiňuje, konstatuje prohlášení, že uzavřený okruh neexistuje a že nemůže být dokončen ani po rozhodnutí o Černínských kasárnách. Kromě toho i provedená komunikace nemá valného praktického významu, ježto provoz pro ni bude rovněž problematický. Pro dopravu se nehodí (zákruty, zajišťky), pěší pak si vyhledávají spojení příkřejší a kratší. Jako rychlodopravní dráha není komunikace vhodná právě pro serpentinu, jež jsou pro automobilový provoz daleko nebezpečnější, než prudší, ale rovné stoupání. Jako cesta promenádní mohla by však být provedena v rozměrech daleko skrovnějších a úspěšněji. Její vedení není způsobeno vzrůstající dopravě automobilové, ale ani pro elektrickou dráhu není vhodná. Sady utrpí novou silnici, takže z nich zbudou jen roztržené zbytky. Konečně také silnice bude vždy svádět k tomu, aby se její okraje zastavovaly i když dnes příslušné plochy jsou označeny za nezastavitelné, čímž pro budoucnost i zbývající plochy sadové jsou trvale ohroženy.

VEŠTNÍK HL. M. PRAHY obsahuje mimo jiné ve svém XXXIII. ročníku tyto články: Inž. F. Polka: Silnice v Londýně a okolí. (Příl. k č. 9.) JUDr. H. Pilz—Inž. Rud. Vondrouš: Asfaltové dlažby v Drážďanech. (Příl. k č. 9.) Inž. Lad. Kubík: Nové měření města v r. 1925. (Str. 138.) Dr. Ot. Pavlanský: Stadion na Strahovských lomech. (Str. 379.) Sletišťe Sletu všesokolského. (Str. 381.) Arch. B. Hübschmann: Návrh terénní a sadové úpravy na náměstí Palackého a v okolí ministerských budov v Praze II. Pod Emauzy. (Str. 395.) Inž. Fr. Mencl: Stavba mostu přes Vltavu na Manínách. (Str. 719.) Různé: Výskopisný plán Prahy. (Str. 400.) Soutěž návrhů nového krematoria. (Str. 444.) Plán Prahy. (Str. 516.) Úpravy Vinohradského Národního domu. (Str. 526.) Soutěž návrhů mostu přes Nuselské údolí. (Str. 616.) Soutěž návrhů nové úřední budovy. (Str. 685.)

VEŠTNÍK SVAZU ČSL. MĚST přinesl v letošním roce mimo jiné tyto články: Inž. K. Krivanec: Silniční komunikace na Slovensku. Inž. J. (Čís. 1., 2.) Chochol: Uprávací plány měst a obcí čsl. (Čís. 1.) Připomínky Svazu čsl. měst k osnově zákona o stavebním ruchu. (Čís. 2.) Karel Šerák: K vývoji města Mladé Boleslavi. (Čís. 6.) Dr. tech. V. Zákrevs: Stavba měst v ČSR. (Čís. 9.) Počínaje číslem 10. vydává Ústav pro stavbu měst při Masarykově akademii práce jako přílohu »Věstníku svazu měst« svoje Zprávy »Stavba měst a obcí venkovských«, pro odborníky i samosprávné pracovníky velmi potřebný informativní a propagační věstník v oboru stavby měst.

CASOPIS SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTI ČESKÝCH V PRAZE v letošním (XXXV.) ročníku přinesl mimo jiné tyto pozoruhodné články: V čísle prvním: Zd. Wirth: Ochrana památek. V. Wagner: Přehled nejdůležitějších oprav v roce 1926. C. Straka: Pražská vilová čtvrt »Vořechovka«. St. Rokycký: Parkány v Rokycanech. L. Domečka: Bývalá kašna kamenná z 15. století v Hradci Králové. V čísle druhém: Ant. Novotný: Nejstarší pohled na Prahu. Jan Tenora: Lázně a kaplička u Zdravé Vody. L. Domečka: Nejstarší kostel v Hradci Králové. Fr. Vacek: Dějiny Letenské strany. V čísle třetím: Jos. Páta: O zapomenutém českém dřevorytci Hanušovi Svačinovi (1851 až 1891). Václav Wagner: Článek k úmrtí konservátora, sochaře Jindřicha Čapka.

KRASA NAŠEHO DOMOVA, orgán Svazu okrašlovacího a ochranného v Praze, dokončí svůj XIX. ročník. Dojde-li k vydávání dalšího ročníku, je smutnou otázkou finanční, kterou vydavatelstvo neví, jak rozřešit. Také znamená dobyt

*

Redakci dále došly tyto časopisy: »Zpravodaj stavby a práce«. »Věstník Technologického musea«. »Památky«. (Věstník Sdružení pro povzneseň znalosti památek.) »Věstník ústřední jednoty pro reformu bytovou«. »Věstník Komenského«. »Plzeňsko«. »Památná místa našeho kraje«. »Etnolog z Lublaně«. »Zeitschrift des Rheinischen Vereines für Denkmalpflege und Heimatschutz«. »Národní politika«. »Demokratický střed«.

Novinová sazba povolena výnosem ředitelství pošt a telegrafů č. 36.845/VII.—1927.

OBSAH Č. 3.: Petřínská komunikace zničí krásné zahrady malostranské. — Úprava pobřeží a přilehlé části Malé Strany mezi mostem Karlovým a Sv. Čecha. — Z činnosti domáci rady. — Vycházky. — Různé zprávy. — Z došlých časopisů.

Odpovědní redaktor Václav Vítnger, Košíře č. 295. — Redakční rada: V. Birnbaum, A. Čarek, R. Hlubinka, dr. V. Vojtíšek, V. Wallenfels, dr. Zd. Wirth. — Otištění článků pouze s udáním pramene dovoleno. — Vydává Klub za Starou Prahu, Praha III., Josefská 1. — Tiskem Grafie dělnické knihtiskárny v Praze II., Myslíkova ul.

ZA STAROU PRAHU

VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XII.

V PRAZE, V BŘEZNU 1928.

ČÍSLO 4—5.

REGULACE STARÝCH MĚST.

(Věnováno členům Státní regulační komise pro hlavní město Prahu.)

Regulování starých měst v dnešním slova smyslu je činnost poměrně mladého data. Starší doby znaly sice již asanace starých částí, rozšiřování měst přičleňováním nových čtvrtí na starší jádro, ba i architektonické kompozice prostorové velikých rozměrů, vkládané bezohledně do starého stavu, ale všechna tato činnost dala se uvnitř původního obrazce půdorysného, v rámci hradební zdi, a její směr určovaly buď staleté komunikační linie, dané situací bran a náměstí, buď vůle a vkus rozhodujících činitelů z kultivovaných vrstev obyvatelstva, buď konečně umělecká idea. Tyto doby neznaly sice piety k minulosti, pokud se projevila ve formování městského útvaru a v budování jeho hmoty, ale neznaly ani živelných obtíží moderního provozu velkoměsta, ani vlivu zájmového pásma stavebního v okruhu na stavební politiku uvnitř hradeb. Teprve po zboření hradebního pásu a bran a spojení starých částí městských s rychle rostoucími předměstími dostavuje se nebezpečný vpád několikrát větší populace do starého jádra a způsobuje úplnou změnu poměrů v něm. Od té doby regulace stále více přestává býti záležitostí architekta a mění se v schematickou práci geometrova, majíc na zřeteli spíše potřeby komunální politiky, hygieny a provozní techniky a chtějíc je vyjádřiti teoreticky určenými rozměry chodníků, vozovky, ulic a náměstí, typy křižovek a předmostí a procenty stoupání.

Do tohoto stadia vývoje regulační teorie a praxe zasahuje v 2. polovici XIX. století stále pronikavěji obnovený zájem architekta o stavbu měst jako umění a zároveň jako paralelní proud vníká i sem úsilí o záchranu památek stavitelských. Zcela v duchu současného umění, které se obzobuje formálně i myšlenkově postupně studiem všech fází uměleckého vývoje od středověku do empiru, spojuje architekt zájem o město jako umělecké dílo i jako památku a výsledkem je zprvu umělé vytváření nových čtvrtí na asanovaném území napodobením typických půdorysných motivů starého města, ovšem v dimenzích novému životu přiměřených (Sitte), později — když architekt si odvodil z moderního života a techniky pravidla kompozic — detailní činnost regulační, normalisující originální půdorys i hmotu starého města pomocí četných, více nebo méně pronikavých úprav.

Tento způsob regulace starých měst je dosud běžný přes rychlý jinak vývoj moderní výstavby měst, která dospěla k vytvoření nových typů osídlovacích i architektonických a úplně se emancipovala od pouhého zvětšování měřítka typů středověkých a barokních. Ptáme-li se na

příčinu tohoto zjevu, nenalézáme jiného vysvětlení, než nedostatečné pochopení pro hmotnou i uměleckou originalitu památkového objektu, který znamená staré město. Architekt-regulátor značně se opozdil za vývojem názorů v ostatních oborech uměleckých (památvy malířské, sochařské), kde jest tato originalita plně uznávána a všechny prostředky a metody ochranné jí byly přiměřeny, ba opozdil se i za názory ve vlastním oboru, kde jde o jednotlivé dílo architekta, které se dnes stává již předmětem nejpřísnější konservace. Snad působí tu hlavně přesvědčení regulátora, že vznik starého města, jako díla v podstatě kolektivního a hospodářského, spočívá ne tak na umělecké myšlence, jako na právní formulaci a na praktické zkušenosti a že i tisícové deformace jeho půdorysu a hmoty inají základ z většiny neuměleckých; toto paušální podezření uměleckých kvalit stavitelského díla, které představuje město, je však omyl, a analyzujeme-li pozorně běh ulic, prostory náměstí a hmotu bloků starého města, vyčteme z nich celou teorii i praksi umění stavby měst, jak se vyvinuly od středověku do polovice XIX. století, byť by šlo často jen o rozsahem nepatrné podniky anebo jen o užítkovou aplikaci zásad formálně čistších a umělečtějších. Buď jak buď, otázka zachování a regulování starých měst souvisí těsně s uznáním starého města jako celku za hotový stavební útvar, zbudovaný postupně dlouhým vývojem a vyplývající v podrobnostech jako kterákoliv umělecká individualita, a uznání jeho originality hmotné i umělecké za nedotknutelnou.

Chce-li architekt-regulátor vyrovnati krok s vývojem názorů na ochranu památek a zachovati staré město neporušené, musí se zříci dosavadních hrubých metod, jimiž — podle svého přesvědčení — město činí schopným vyhověti požadavkům, moderní dobou na ně kladeným, a tím je chrání před úplným zbořením. Jeho prostředky jsou — jsou-li aplikovány na krásný organismus starého města — pouhé mechanické operace za účelem dosažení větších rozměrů ulic a náměstí, vyrovnání terénních rozdílů a tím pohodlnějšího provozu a umožnění vyšších a větších stavebních jednotek místo starých drobných domů; toho docílí regulátor vyrovnáváním měkkých linií uličních, ořezáváním nároží, vyrovnáváním koutů a zubů v průčelí, vypouštěním drobných parcel stavebních nebo jejich slučováním ve větší plochy, korekcí klikatých ulic mezi zahradami vil na předměstí, pedantickým vyrovnáváním terénu, spádů, sklonů a hrbolů, třeba nepatrných, a konečně stanovením příslušného počtu pater pro novostavby v ulicích takto rozšířených a vyrovnaných.

Toto přístipkování, mechanické a schematické, ruší právě nejcharakterističtější znaky starých prostorů uličních i náměstních, organismů stoletími vytvořených, bere jim všechn půvab, pravdivost a dokumentární cenu, ničí rázem jejich originalitu a z historických interieurů uličních — ať již detailní činnosti několika staletí vytvořených, nebo v některém slohovém období vědomě komponovaných — tvoří bezcharakterní prostory náhodných dimenzí, obklopené domy "zákonných" sice výšek, ale bez uměleckého měřítka.

Opustí-li regulátor tyto hrubé prostředky, vzdá se jistě zásadního sebeklamu, jako by provozoval při regulaci tohoto druhu uměleckou činnost. Klademe-li na tuto mechanickou práci měřítko, vyžadované pro tvořivou činnost umělce, shledáme, že regulátor starého města netvoří nových hodnot (jako kdysi regulátoři XVII. a XVIII. století, ovšem za cenu zničení památky). Do přímek vyrovnaný starý půdorys, nebo uliční stěna ve výšce okapních říms a střešních hřebenů zuničfikovaná, průčelí domů ústupků a výstupků zbavená, nestávají se moderními architekturami a stejně zůstávají jen romantickým aparátem podloubí, vkládaná z rozpaků na nejnevhodnější místa, kde jich účel ani nevyžaduje (na náměstí), uměle zužovaná ústí ulic hmotnými risality nebo arkýři, nebo nově tvořené "barokní" situace, průhledy a vyumělkované, modernímu citění cizí prostory.

Ze stručné charakteristiky regulace starých měst, jak se dosud provádí, vyplývá nám tedy dvoji poznání: tato regulace nezachovává starého města, ale netvoří ani město moderní. A přece nemůže býti spolu o tom, že dnešnímu architektu, který se dopracoval — po staletém skoro napodobení historických sluhů — šťastné časové, ducha doby vyjadřující formy, nemůže tento ubo-

hý výsledek stačiti ani jako člověku kulturnímu, vážícímu si dokladů minulosti, ani jako tvořícímu umělci, který touží zbudovati ze svých představ nový svět. Nezbyvá tedy než opustiti dosavadní metody a aspoň v zásadě se srovnati s umělci jiných oborů; to neznamená nic méně, než vzdáti se vůbec touhy po tvoření tam, kde jde o nenahraditelné hodnoty staré, jako již dříve učinili malíři a sochaři vzdávše se činnosti restaurační a obmezivše se na konservaci originálů. Vyspělá teorie konservace povede jistě i v praxi regulační k čestným výsledkům. I tu rozumná úvaha o nezbytných právech života obětuje některý detail velkého celku, aby zachovala většinu, připustí vložení podloubí, aby zamezila zboření řady domů a posílení jejich průčelí, nebude se brániti dobré korekci bloku nebo vzájemnému vyrovnání výšky méně významných domů, ale nepřipustí nikdy, aby regulace na místo zničené původní malebnosti tvořila novou romantiku a bude nutiti regulátora, aby nezbytně zničené části vybudoval v duchu doby.

*

Dosud pomíjeli jsme při svých vývozech úmyslně odpovědi na otázku, která je nasnadě, žádáme-li od moderního architekta, aby se vzdal marné snahy, učiniti ze starého města moderní: co třeba činiti, aby staré město obstálo v dnešní době jako památková rezervace uvnitř nově budovaných čtvrtí? Odpověď je dána mnoha praktickými doklady v cizině a vystihuje ji stručně zásada účinné činnosti preventivní, která oddaluje rušivé zásahy moderního života do chráněné oblasti. Podrobně bude možno rozvinouti tuto metodu při jiné příležitosti.

Zdeněk Wirth.

ANKETA PROTI SBOURÁNÍ ŘADY DOMŮ V PRAZE I., OVOCNÝ TRH, PRO NOVOSTAVBU ČESKÉ BANKY UNION.

Na den 14. prosince 1927 svolal Klub za Starou Prahu anketu, aby veřejně protestoval proti ohrožení Starého města pražského projektem novostavby paláce pro banku Union. Na anketu vyslaly své zástupce ministerstvo školství a národní osvěty (min. rada Jan Dvořák), magistrát hl. m. Prahy (stav. rada inž. Fr. Herain), rada hl. m. Prahy (min. rada inž. E. Mölzer, předseda Státní regulační komise), Státní památkový úřad (dr. Hönigschmied a dr. Wagner), Archeologická komise (univ. prof. dr. Chytil), Památkový sbor hl. m. Prahy (magistr. rada Hlubinka), Jednota umělců výtvarných (Josef Šejnost), Ústřední výbor KČT. (Vl. Jeníček), Společnost přátel starostimosti československých (prof. Pelikán) a j.

Předseda stav. rada Almer, vysvětliv účel ankety, udělil slovo prvnímu referentu p. universitnímu prof. V. Birnbaumovi, který promluvil takto:

„Byl jsem pověřen Domácí radou Klubu za Starou Prahu, abych pronesl úvodní slovo k anketě o Ovocném trhu a jeho ohrožení. Stojíme tu opět před jedním z oněch nepohoditelných případů, kdy se nám zdá, jako bychom byli se svými snahami na samém počátku, kdy se chystá rušivé sáhnutí na památky s takovou

naivní samozřejmostí, jako bychom žili někdy v 18. století, jako by o těch věcech nebylo dosud nic, pranic řečeno, napsáno, uvažováno a podnikáno. Patrně jsou vsutku dosud sféry, kam naše usilování a vědomí o něm ještě neproniklo, patrně je třeba, aby vše to, co nám památkářům je dávno samozřejmé, bylo vždy zase znovu a hodně hlasitě opakováno, tak aby v žádném případě se nemohlo jednat takovým způsobem, jako by našich požadavků nebylo nebo jako by se o nich nevědělo. Budiž mi proto dovoleno, abych dříve, než přistoupím k vlastnímu předmětu jednání, pronesl několik zásadních úvah všeobecného rázu.

Vytýká se nám památkářům, že jsme idealisté, snílci, lidé nepraktičtí, kteří nevědí nebo nechťejí věděti o požadavcích skutečného života. Není tomu tak, ale i kdyby, nemohlo by se nám upřít, že památky a jejich ochrana jsou pro nás velmi vážnou životní záležitostí, a již to by stačilo, abychom byli respektováni. Neboť nezapomínejme, že minority a jejich schůlení jsou dnes přímo zákonně chráněny; volební řád zaručuje i malým stranám poměrné zastoupení, národní menšiny mají zaručena jistá práva mezinárodními smlouvami, atd. Zkrátka, dnešní doba uznává, že i menšina má nárok na to, aby

její smýšlení a názory byly šetřeny, a tohoto práva se snad smíme dovolávat také my. K čemuž ještě možno podotknouti, že ani demokracie, nechce-li se zmechanizovat a státu neživobno, nesmí hlasy jen počítati, ale musí je i vážiti, t. j. nesmí odhadovati minority jen podle počtu jejich stoupenců, ale také podle toho, co tito představují.

Vytýká-li se nám nepraktický utopismus, je to proto, že citíme historicky, že náš zájem o památky vychází z historismu a ten je prý dnes překonán a v úpadku. Takto možná však souditi jen při velmi úzkých horizontech a při velmi nepronikavém duševním zraku. Nemohu se zde přirozeně šířiti o těchto věcech, doufám však, že mi porozumí každý, kdo o nich poněkud přemýšlel. Uvádím tedy pouze, že vývoj lidského ducha směřoval od samého počátku k odsoboštění, t. j. k přenesení zájmu z vlastní osoby na okolní svět a na vše, co vněm jest, žije a působí. Tento proces dal vzniknout se zákonnou nutností náboženství, umění, etice, patriotismu (nemluvím úmyslně o nacionalismu), altruismu, humanitě atd., a posléze historismu. Neboť historismus je přenesení onoho nesobeckého zájmu na lidi a děje minulosti, patří tedy do téže řady jevů jako ony ostatní, které jsem právě uvedl, je jako ony výronem nejpodstatnějších a nejmočnějších vývojových sil lidského ducha a také jako ony neodílnitelné, když se stal v lidské vědomí živou skutečností. Je-li tedy dočasně oslaben, jako právě v přítomné době, je to jen chvilková reakce, jaká se dostavuje i u všech ostatních příbuzných jevů a po níž pak výskyty následuje tím silnější vzestup. Jsme-li tedy vyznačiv historismu, není to důkazem naší neživosti, ale ukazuje to jen, že nezůstáváme na povrchu, jako lidé oslepení materialismem, nýbrž že chápeme tendence, které ovládají živý vývoj lidského ducha.

Zcela logickým důsledkem našeho historismu je obrana památek. Neboť památky jsou hmotnými zbytky minulosti, jsou tím, co nám ji připomíná se smyslovou bezprostředností. Naši úpornost v jejich hájení pak vysvětluje a ospravedlňuje dostatečně jejich nenahraditelnost. To je ovšem poznatek již starý (u nás na př. učiněný již Vocelem) a všeobecně známý, nepotřebuji se tedy o něm šířiti a obmezím se na to, že vytкну rozdíl, jaký je v tom směru mezi památkami přírodními a historickými. Zničí-li se památka přírodní, porazí se na př. starý strom, je to škoda pro přítomnost, kterou však nahradí budoucnost; stromy dorostou nové, zrovna takové jako poražené, neboť příroda je stále stejná a tvoří stále stejně. Ne však lidstvo. To je v každém období jiné a tvoří v každém období jinak, způsobem, kterého nebylo nikdy předtím a který se nebudě opakovat nikdy potom. Zanechává tedy každá doba určitý omezený počet památek, který možno ztenčiti, nikdy však rozhojnit. Znamená proto každá ztenčená památka krok k vyčerpaní této železné zásoby, znamená úbytek, který nelze ničím odčiniti.

Mluvil jsem losud o názorech a zásadách, které ovládají kruhy památkářské. Nutno však zdůrazniti, že zájem o památky se neobmezuje nikterak jen na ně, že jej nalézáme, byť i ne v té síle, i u vrstev daleko širších. Třeba si jen připomenouti to skutečné stěhování národů, které se rozproudí rok co rok v cestovní sezoně, a uvědomiti si jeho hlavní cíle. Tu shledáme, že směřuje hlavně do

starých historických zemí, v první řadě do Itálie. Není to jistě jen italské klima, co tam vábí ty nespočetné turisty, neboť stejně krásné podnebí má i tolik jiných zemí, ale především italské památky. Tento hromadný zjev jistě stojí za uváženu. Dokazuje, že alespoň občasný styk s památkami je i pro velké masy skutečnou potřebou. Vyhověti však této potřebě, je nepochybně naléhavou záležitostí duševní hygieny. A zároveň záležitostí sociální péče v ideálním, duševním smyslu, ježto tu jde, jak řečeno, o zjev sociální. Těmto požadavkům se však nelslouží, jestliže se ničí památky a tím se širokým vrstvám ztenčuje možnost alespoň občasného povznesení ducha a srdce.

Nemělo by se dále přehlížeti, že památky mají svůj význam i v životě národním a politickém. Nezapomněli jsme snad ještě, čím pro nás byla naše minulost v dlouhém národním zápase od probuzení do samostatnosti. A co udržovalo lépe vědomí této minulosti, než její památky? Bylo by proto nejen nevděčné, ale i nemoudré, zbavovati se tohoto mocného stimulu pro budoucnost, která pro nás bude sotva pastýřskou selankou. Ale ani pro přítomnost není lhostejno, stojí-li tu který národ před očima Evropy jako parvenu či jako národ historicky významný, který se může odvolat na svou minulost a doložiti ji památkami. Vidíme přec, jak právě z těchto zdrojů se posiluje dnešní sebevědomí Italů a jejich mezinárodní postavení.

Ale ani s hledisk čistě praktických nejsou památky bez významu. Zmínil jsem se již o jejich úkolu v hygieně duševní. Myslím, že nejsou lhostejny ani pro hygienu tělesnou. O tom nejsem ovšem kompetentní uvažovati. Tolik však smím snad poznamenat i jako laik, že není hygienické, jestliže na místě starých domů dvouru a třípatrových, které by se daly snadno vnitřní úpravou asanovat, se staví sedmi- a osmipatrové kolosy, a při tom se zastaví kde který dosud zbylý dvoreček. Staré ghetto jsme zbořili ve jménu hygieny a nyní je stavíme znova, právě tak bez vzduchu a bez světla, ale v mnohonásobně větších rozměrech. Tomuto přívalu bezohledné spekulace by se dalo čeliti a požadavkům hygieny by se jistě lépe vyhovělo zachováním starých domů s jejich v celku umírněnými výškami, když by se zdravotně vyhovujícím způsobem upravily.

Konečně připomínám znova, na co bylo již často upozorněno, jak vydatným zdrojem příjmů je čilý cizinecký ruch. Ten však i u Prahy podmíněn téměř výhradně její historickou a krajinářskou krásou; neboť její dosti problematické vymoženosti moderního velkoměsta sotva lákají turistu, který poznal Paříž, Londýn nebo Berlín. I tento čistě hmotný zájem by měl tedy vésti k tomu, aby Praha si hleděla svých památek, ne je ničila; statistika »cizineckého průmyslu« jinde se svými statilionovými, ano miliardovými položkami by jistě správnost tohoto požadavku dotvrdila i tomu, kdo neslyší na jiné důvody, než zvonění zlata.

Snad bude vypadati ne dosti úměrně, jestliže po tomto dosti dlouhém úvodě povšechného rázu budu věnovati méně času vlastním předmětu dnešní ankety, ohroženému Ovocnému trhu. Nehledě však k tomu, že o technické stránce věci bude promluveno zvlášť, soudím, že vše to všeobecné, co jsem uvedl, platí v plném dosahu o každém jednotlivém případě, tedy i o případě dnešním. Je-li přesto nutno, řici o něm také ještě něco zvlášť, je to proto, že má vedle svých stránek všeobecných, typických, také ještě svou stránku zvláštní, která jej odlišuje od případů ostatních, alespoň pokud se udály od naší samo-

statnosti. Je tomu tak, třeba říci, bohužel. Neboť u všech památek, zničených od r. 1918, se jednalo o památky osamocené, zbylé v záplavě moderních staveb. I jejich ztráta je bolestná a nenahraditelná, a dalo se jí předejít při dobré vůli a správném chápání kulturní povinnosti a odpovědnosti. Zde však, u Ovocného trhu, jde ještě o více. Je tu ohrožena nejen řada historických domů — z nichž zejména dům č. 575, »U červeného srdce«, je zároveň vynikajícím dílem uměleckým — ale zároveň také staré městské prostranství, dosud úplně neporušené. A hodnota takového charakteristického náměstí, estetická i historická, je nejen součtem hodnot okolních budov, ale je čímsi pro sebe, a to nesmírně cenným. Takových obětí nemají však práce stavební spekulace žádat; i pro ni musí být jisté meze.

Pocity zvlášť neradostné budí, že chystaný atentát na starou Prahu je, jak již řečeno, prvním svého druhu od naší samostatnosti. Utěšovali jsme se při všech menších ztrátách tím, že cosi podobného, jako před válkou, takové ničení celých starých partií, není pět už v našem státě možné. A vneslo by hodně temný tón do nastávajícího jubilejního roku, kdyby s ním byla spojena vzpomínka na první zásk. čin velkého vandalství. A nejhorší, že by při tom ani nezůstalo. Chuť roste s jídlem. Bestia triumphans, která se dosud musila spokojit menšími sousty, by po těchto velkých hodech zatoužila po dalších. Neutrvalo by pak dlouho, že bychom se loučili s Celetnou ulicí, Ryneckem. Husovou třídou, zkrátka, s celou starou Prahou.

Doufáme však, že tak daleko věci nedospějí. Nebezpečí tu v každém případě je, velké a bezprostřední. Proto se také Klub za Starou Prahu odhodlal k prostředku, jehož se chápá jen v případech zvlášť vážných, totiž ke svolání ankety. Chce tím vyburcovat kulturní svědomí naší veřejnosti, a není jen v jeho zájmu, aby se mu to podařilo.

Nato ujal se slova p. stav. rada ministerstva veřejných prací arch. Alois K u b í š e k :

Banka Union předložila městské radě ke schválení projekt novostavby své bankovní budovy, který vyžaduje sbourání všech domů mezi Olivovým domem na Příkopě a Ovocném trhu s t. zv. Velkým bazárem a kavárnou »Continental«, jejíž zadní trakt, obrácený do Ovocného trhu, jest známý palác Kolovratský. Zdá se, že jest to projekt p o k u s n ý. Jinak si nelze dobře vyložit, že banka zároveň vypsalá soutěž na projekt pro tuto budovu mezi několika architekty německými a třemi českými, a jednoho přibrala dokonce z ciziny, jako by domácí architekti plně nevyhovovali. Pomocí pokusného projektu buď má být docíleno úředních připomínek k projektu, jímž by se banka při sdělení definitivních plánů řídila — připomínám, má-li dobrou vůli — nebo má se pomocí tohoto úřadů předloženého projektu, eventuálně cestou rekursní, docílit největších zastavovacích vymožeností — v podnikání se tomu říká v Praze racionálního využití staveniště — a tyto vymoženosti pak dát jako směrnici vyzvaným projektantům k »zuseleštění«. Jinak tomu není možno rozumět, ježto mnohem případnější by byla cesta druhá, že by banka k stavebnímu informativnímu řízení předložila projekty získané v soutěži, při níž by snad získána byla i alternativní řešení, vyhovující na všechny strany, a tím cesta úředního projednání byla by úplně hladká. Ale záhadou jest, co bude se soutěžními projekty, nepředložili-li banka soutěžícím eventuální svoje výhody, právě zahájenou úřední cestou získané, a některý projektant osměl se přinésti pro d o b r o P r a h y

a tudíž i banky větších koncesí, než projednáváný projekt docílí? Lze ještě projektantům dát uprostřed práce nové direktivy, žádané z veřejného zájmu? To sotva půjde. Nebo nemohla soutěž počkat, až bude informativní řízení ukončeno, aby soutěžící dostali správné podklady k soutěži?

Celý postup banky svědčí o tom, že nelze úřadům předložený projekt brát na lehkou váhu a mysliti, že snad definitivní projekt nebo projektant jednou věc vyřeší k plné spokojenosti všech. Předložený projekt jest tudíž pro nás definitivní ne snad v umístění nějakých přiček a podl., ale zastavovací principy jsou řešeny nyní a banka se od nich v definitivním projektu jistě neuchýlí, budou-li jí poskytovat výhody — jak jsem již říkal — těch nejracionalnějších.

V bance zajisté dobře vědí, že staveniště má dvě uliční čáry — jednu novou, regulačním plánem bedlivě střeženou na straně Příkopě, a na druhé straně do Ovocného trhu čáru, starou již celá desetiletí, kdy v Praze byly teprve prvé záblesky o úřední ochraně památek, kdy Praha byla provinciálním městem, nemajícím zdání, že jednou převzme povinnosti, které jí diktuje péče o hlavní město — proslule právě jen a jen svou Starou Prahou.

Tato čára do Ovocného trhu z t. zv. Sakařova plánu jest z velké části dávno odbytou záležitostí — bohužel dodnes ještě úředně platící. Myslím, že v bance jest obava z nebezpečí v prodlení, ježto Státní regulační komise vřzku vypracuje regulační plán Starého města, který určí výšky i pro Ovocný trh, a ne, jak tomu jest dnes, že stavebník prostě dbá pouze a jediné starého stavebního řádu, nebo spíše: jeho mezer. Projekt podle popisu ... požádáme banku Union jest o jeho zapůjčení k prostudování — šetří na straně Příkopě výškový systém regulací daný, a do Ovocného trhu výšky neobmezuje vůbec, to jest využívá plně dobrodlní šířky Ovocného trhu.

Ježto nebylo nám pro krátkost času možno zakreslení tohoto opravdového monstra — do diapositivu dnešního stavu — učiní si posluchači jasnou o tom představu, že výška hlavní římsy projektované stavby jest jednou tak vysoko jako římsa dnešních domů na Ovocném trhu a že ještě střed budovy jest vyvýšen nad hlavní římsu a nástavbu o polovinu výšce dnešních domů na Ovocném trhu! Výška budovy projektované banky začíná teprve tam, kde výška staveb dosud v Praze stavených k o n č í. Přimyslíme-li si k tomu ještě délku fronty mezi Bazárem a Kolovratským palácem, lze říci, že letos svítilo slunce na Ovocném trhu naposledy.

Namítne se, že namítky proti vysokým domům jsou dnes nemoderní, že nelze se jim vyhýbat, jestliže celý svět a tak dále. N e s t a v í m e se proti vysokým domům — každé město má význačná místa, tak jako je má Praha, kde možno s prospěchem k celému plastickému reliéfu města vystavěti i ojediněle vysoké domy, ale žádné město na světě nestaví vysoké domy v souvislých uličních frontách.

A tu jsme u projektu banky Union. Staveniště banky nemá takovou výlučnou polohu, aby bylo lze říci, že bude ku prospěchu města, jestliže zde vznikne dům tak radikálně převyšující okolí. Naopak, staveniště Union-banky jest toho rázu, že vyžaduje, aby se stavba podřídila uličnímu plánu, lépe řečeno systému domů, řešených s ohledy veřejnými, na nichž má Praha zájem a na nichž musí trvati. Musí nám býti jasno, že na Ovocném trhu se rozhoduje o s u d S t a r é h o m ě s t a. P ř i p ů s t ě n í t a-

kových enormních výšek rázem zhodnotí stavební půdu Starého města tak, že spekulace rozvrátí to, co za 500 let lidské dílo ke slávě Prahy vykonalo. Obráceně majetek idealistů, kteří by chtěli svůj majetek podřídit vyšším zájmům a ohledům ku Praze, bude marnou obětí jedinců, jimiž se však celek nezachrání, bude-li celková zásada o stavbě a koncepci celé čtvrti města opuštěna.

Staré Město nesmí býti obětováno, tak jako byla kdysi obětována asanace. Není k tomu žádných důvodů. K asanačnímu dílu, které kdysi Praha podnikla, nemáme účtu, rozhodně však nám imponuje tehdejší dobrá vůle Prahy, organizačně zmocí veliké dílo. My potřebujeme obdobný asanační zákon pro Staré Město a Malou Stranu, který by nezněl tak jako minulý: Zbořte malé domy — utvořte místo dvorů bez vzduchu a slunce světlíky a vyžehňte obyvatele někam daleko za Hrdlořezy — nýbrž, který by měl heslo: Ponechte město téměř obyvatelstvu jako dosud a účelu, jaký mělo po staletí, a co hlavní, a daptujte staré domy a zbudujte je všelijakých přístavků z nové doby, které si sousedé nastavili sobě na nateč a domy vzájemně znehodnotili. Na příkladech bychom dokázali, že byli to právě pražští Němci, kteří měli ke staré Praze vždy účtu a že vzorně zadaptovali řadu domů, jichž osud byl ohrožen: Lüftnerův dům (bývalý palác Vrtbovský), dům na Hradčanech, opravený maj. Morawitzem, bývalý palác proti Kajetánům, opravený německým spolkem péče o mládež, a pod.

Stavba Unionbanky jest nebezpečný pre-judic pro zastavení Ovocného trhu a přilehlé Celetné ulice, a odtud není již daleko, aby zmizelo vše, co na Starém městě máme. Ano, tak se nám řekne, nová doba toho žádá, a zvláště dnešní, kdy dost dobře si nevíme rady, co se to s námi vlastně děje. Jenže to heslo „nová doba“ jest každá doba, kdy někdo staví. Ještě se neví, co — ale již se volá, aby všechny skrupule šosáků ustoupily. Připomíná mi to jako dříve, když se regulovaly řeky. Dlouho ještě se nevědělo, kudy nově řečiště půjde, ale široko daleko a leta napřed se vykácely v širokém okolí, kam až oko dohlédlo, všechny stromy. A tak i teď prostředí a jeho řád má ustoupit, aby stavebník provedl stavbu tak, jak sám nejlipce uzná.

Ale ty časy minuly a všechna čest našim úřadům, majícím dnes již cit pro odpovědnost k vyšším zájmům, jímž v první řadě slouží a kterým ani dnešní doba není tak způsobilá k stavebním převratům, jichž nová doba zase žádá. Bývalo v Praze zle, tak zle, že primátor Pátrous již pomýšlel v zájmu nerušené dopravy v Celetné ulici zbourati Prašnou bránu — byl to diktát doby — Praha však vyrostla i s Prašnou branou; byl již schválen regulační plán, podle něhož podél Vltavy mělo jíti — jinak to také nešlo — nábrežní ideálně krásné od Jechenthalových domů až ke Karlovu mostu ve výši Karlova mostu. Embryo toho máme zachováno u Jechenthalových domů — přece se nestavělo, a kdyby se bylo stavělo — šla by tato zkáza města postupně dále a nevíme, zda by dnes chtěla stavěti Unionbanka centrálu v Praze, ježto Praha by neměla nic, čím by hlavní město zdůraznilo svoji pre-styž a způsobilost pro hlavní město, a vzbuzovala obdiv celého světa.

Na kráse Prahy participujeme všichni — rozhodně také banka Union. Apeluje-li na idealisty, apelovati musíme tím více na ty, kteří k uskutečnění dobrých snah mají ještě prostředky tohoto světa. Banka Union neměla přícházeti vůbec s takovým projektem, s jakým přišla, ježto staví se tím do nejasného světla. Bance jest známo, že její soused, který konjunkturou ne právě získal, velko-

statkář Kolovrat — také se pokoušel o nástavbu do Ovocného trhu, avšak projekt přizpůsobil přání úřadů a uliční trakt zachová nezmeněně. Bance jest známo, že bylo informativní řízení o zastavení staveníště sousedního soudu vyšší budovou, a projekt padl. Přesto banka neváhá přijíti se zastavením ještě broznějším. Jest to také dokument jejího vztahu ku Praze, že po všem tom na předchozí historii nedbá. Cesta k důstojné popularitě — o níž se jistě snaží — to není.

Než nebudeme pesimisty, ale také ne ve věcech úředních lehkomyšlnými optimisty. Jest nutno v první řadě k projektu upoutati zájem široké veřejnosti, která má zastoupení v městské radě a stavebním sboru, přes jejichž rozhodnutí sotva vyšší instance půjde.

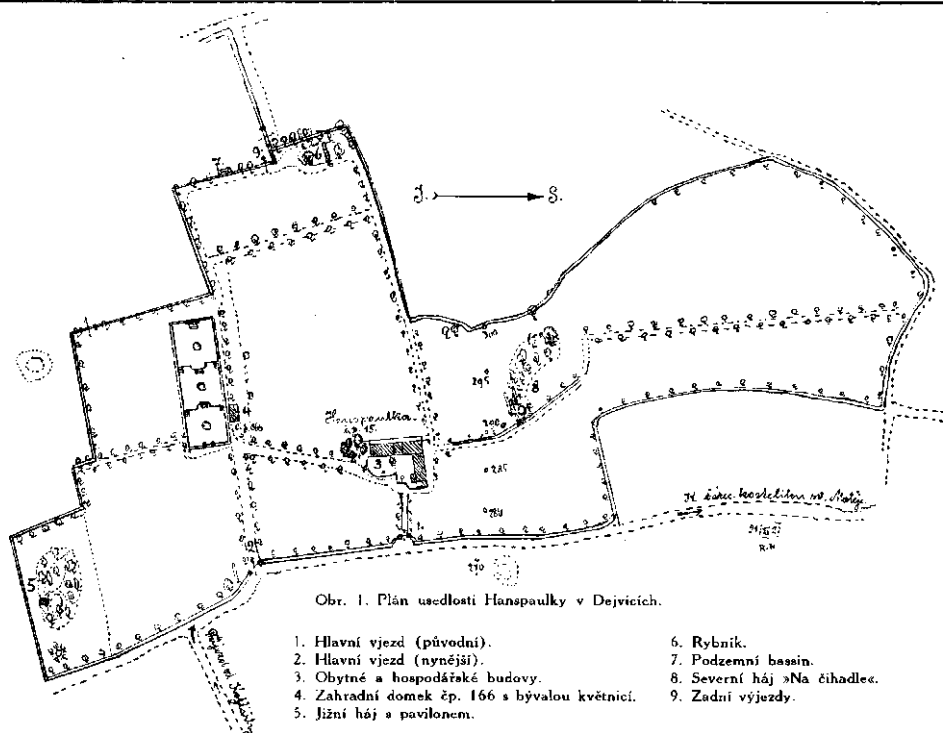
Celý projekt na straně Ovocného trhu se přiči stavebnímu řádu § 34, rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 30. září 1898 (č. 11.983, Budwinsky sv. XXII, str. 976), kdy jednalo se o dům čp. 253-III., patřící Váchovi, že není přípustno stavení domů do té výše nebo zase budov tak nízkých, že by jimi uliční vzhled byl znešvařen. Potom jest směrodatný zájem obce pražské na vlastním majetku Velkého bazaru, který se na-prosto znehodnotí v celé řadě bytů a krámů, jímž se má vzít světlo a vzduch. Nepochybují, že Praha svůj veřejný i vlastní zájem uchrání.

Případ stavby banky Union jest řešitelný tak jako byly řešitelné obdobné případy u nás i v cizině. Jsou známy projekty Klubu za Starou Prahu (Janáček, Hofmana) na zachování domu Braunova, kde bohužel nebyla dobrá vůle ani stavebníka ani úřadů, a jest znám a proveden dobrý kompromis o zachování starého domu k modernímu účelu: Gočárova Anglobanka. Není to novum, na př. v Lübecku jsou příklady obdobné. Ale má-li se uskutečnit, musí býti na všech stranách dobrá vůle. Těžko je usuzovati, zda snad střední dvorní křídlo novostavby banky nebylo by lze vyvyžšiti, aby se vyhovělo stavebnímu programu. Ale to vše lze zjistit teprve grafickým řešením a v soutěži, a její výsledky právě neznáme. A z neznalosti vlastního projektu nemůže ani obec připustiti zbourání starých domů na staveníšti banky.

Klub vykoná v této době svou povinnost; nedá si pomožiti Staré Město, nepřipustí, aby Staroměstské náměstí bylo posazeno do cizího prostředí jako kulisa. Očekává však, že povolane kruhy, zastoupené i v této anketě zastupců, neodepřou mu pomoci.

Po přednesených referátech rozvinula se obsáhlá a živá debata, které zúčastnili se pp.: min. rada inž. E. Mölzer, vrch. stab. rada inž. Zlatník, arch. Kříčka, arch. prof. Janák, dr. Wagner, dr. Guth, dr. Wirth a j., načež byla jednomyslně přijata a radě hlavního města Prahy zaslána tato resoluce:

Přítomní na veřejné anketě Klubu za Starou Prahu dovolují si podati radě městské důtklivý protest proti povolení ku zbourání řady domů na Ovocném trhu a Příkopě a nahrazení jich jedním průčelím na Ovocném trhu, neodpovídajícím ani délkou na straně a ještě méně výškou původnímu prostředí dosud zachovaného náměstí na celé jeho jižní straně; toto částečné porušení nynějšího vzhledu mělo by jistě další pokračování a změnilo by nynější náměstí na pouhou ulici, což by jistě ani po této stránce zdravotní nebylo na prospěch. Povolení této nové stavby, resp. přípustění žádaných zastavovacích podmínek bylo by začátkem zničení Starého města vůbec.

Obr. 1. Plán uspořádání Hanspaulky v Dejvicích.

1. Hlavní vjezd (původní).
2. Hlavní vjezd (nynější).
3. Obytná a hospodářské budovy.
4. Zahradní domek čp. 166 s bývalou květinou.
5. Jižní háj s pavilonem.
6. Rybník.
7. Podzemní bassin.
8. Severní háj »Na čihadle«.
9. Zadní výjezdy.

HANSPAULKA V DEJVICÍCH.

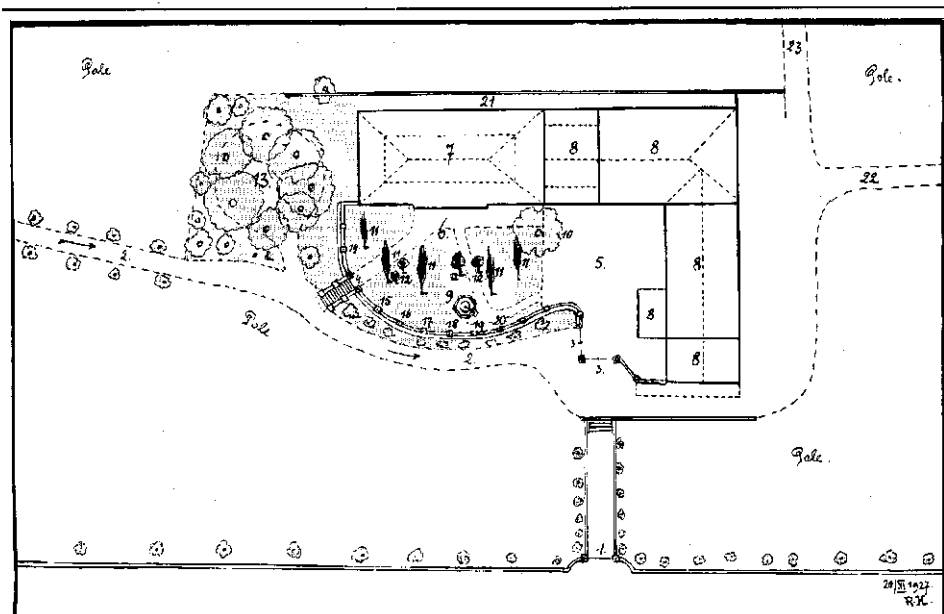
Dokud Praha byla sevěna hradbami, bývalo její okolí idylicky krásné. Žirná pole rozkládala se až po hradby a širý zvlněný kraj, téměř v rozloze dnešní velké Prahy, protkán byl mimo vesnice četnými letohrádky a hospodářskými dvorci krále, šlechty, klášterů a bohatých Pražanů, kteří tu v létě rádi pobývali. Z nejhonosnějších sídel připomeňme jen Král. Oboru s letohrádkem, šternberský zámek Troju, libeňský zámek, letní sídlo pražských primátorů, košířskou Cibulku, letní sídlo pasovského biskupa knížete Thuna, Clam-Gallasovu Klamovku a velkolepý park Kinských na Smíchově. Ale i menší hospodářské dvorce byly výstavné. U každého vyniká obytná budova, pěkně řádkovaná, k níž přidružují se hospodářské budovy a velká zahrada, v níž je dosti místa pro část parkovou, pro ovocné stromy a pro květinu se skleníkem. Je tu rybníček, nebo aspoň vodní bassin, altánky, vyhlídková terasa, kaple, voliery. K dvorcům náležející polnosti bývaly zpravidla ohrázeny jako celky zdi s jedním nebo i více vjezdy a mezi zdi sousedících dvorců tísnily se cesty a pěšiny, jak dosud na četných místech, zvláště na Smíchovsku nebo Dejvicu, možno viděti. Takto vybudovány byly na př. jinonická Bulovka, na Smíchovsku Šmukýřka, Malvazinka, Bertramka, Hřebenska, Klikovka, Skalka, Kneislavka a j., na Dejvicu Hadovka, Pernikářka s Beránkou, Hanspaulka, Zlatnice a j., zámek nad Holešovičkami, na Libeňsku Rokoska,

Mazanka, na Žižkovsku Sluncová, Červený dvůr, na Vinohradsku Horní Stromka, Gröbovka (dnešní Havlíčkovy sady), v Michli Jezerka, na Pankráci Reitknechtka a tak dále.

Mezi těmito dvorci vynikala Hanspaulka čp. 15 v Dejvicích obzvláště krásnou polohou, výstavností a rozsáhlostí. O ní jako celku nutno bohužel mluvit už v čase minulém, ježto od léta r. 1927 na rozparcelovaných plochách jejích pozemků rychle vzrůstají novostavby vil, upravují se komunikace, kanalizace a vodovod.

Výlet pěšky na Hanspaulku býval dříve z centra Prahy dosti daleký, vždyť leží jižně šáreckého kostelíka sv. Matěje. Dnes možno od stanice elektrické dráhy č. 20 u Masarykovy studentské koleje pěšinou mezi zdi Karlovky a Strakovky dospěti k ní pohodlně za 10 minut.

Uspořádání je rozložena (obr. 1., autorův plán) na hřebenu táhlého vrchu, děličku údolí Tiché Šárky od mušle dejvické. Území její je zvlněné a svažuje se k východu mezi kotami 267.76 až 300 m. Na území Hanspaulky končí pískovcový ostrůvek křídového útvaru, dochovaný tu v nejvyšší poloze (asi mezi kotami 285 až 318 m) kolem Pernikářky a Beránky až k Červenému vrchu vokovickému. V partii kolem rybníku na Hanspaulce přichází hojně slinu, čímž se vysvětluje, že voda se tu v rybníčku odedávna udržovala na povrchu jinak lehce propustných vrstev. Pod křídovým útvarem při-

Obr. 2. Půdorys statku Hanspaulky.

1. Hlavní vjezd.	5. Dvůr.	9. Studna.	13. Kaštanový rondel.
2. Dnešní příjezd.	6. Zahradna na terase.	10. Lípa.	14.—20. Masy.
3. Brány do dvora.	7. Obytné stavení.	11. Thuje.	21. Isolační šachta.
4. Schodiště na zahradní terasu.	8. Hospodářské budovy.	12. Šeříky.	22. Cesta do lesa s dřevěným altánem.
	23. Cesta k rybníku.		

cházejí spodní vrstvy silurské, žluté hlíny, a v nejnižších částech kolem dnešního hlavního vjezdu, diluviální šterky. Vysoká poloha Hanspaulky umožňuje krásný rozhled k severu, východu i jihovýchodu a zvláště imponantně odtud působí pohled na hluboko položené vltavské údolí od Libně k Troji a Podbabě, naplněné zelení Král. Obory, říčních ostrovů u trojských strání a protkané dvěma širokými stuhami vodních toků Vltavy, nad čímž mohutně zvedá se bohnická pláň s malebně položenými budovami ústavu a vyvrcholena bulžníkovými zalesněnými vrchy Skalky, Čimnického háje a Ladví.

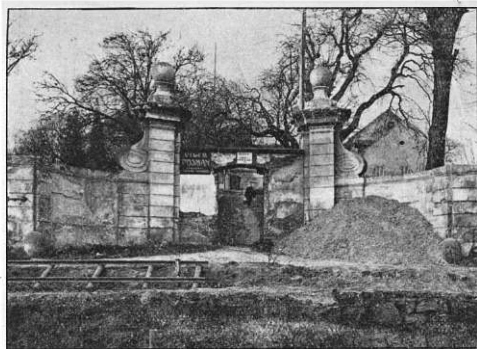
Není divu, že pro tyto přednosti vznikla tu velmi záhy rozlehlá usedlost. Z prvu byly zde vinice s lisy, ale již v r. 1584 zřídil v místech Hanspaulky Jiří starší z Lobkovic, nejvyšší hofmistr království českého, pro krásnou polohu zahradu či líbosad ve vinicích, jichž několik koupil a spojil v celek. Když r. 1594 upadl v nemilost a jmění jeho bylo konfiskováno, obdržel tento majetek darem od císaře Rudolfa II. dvorní kramář Kryštof Disquasato z Milána, po němž pak nazývána vinici Diskaciátkou. Podrobné údaje o tom uvádí František Vacek v publikaci »Dějiny Bubenče, Dejvic, Šárky a okolí« v Sborníku příspěvků k dějinám hlav. města Prahy, sv. IV. Tam také jsou citovány z knih viničních údaje z pol. 16. stol. o »tůni«, dnešním rybníčku v západní části Hanspaulky, a o kusu úlehle pro »císařské čihadlo«, lesíku to severně Hanspaulky položeném, který sloužil pro loveckou kratochvíli císaře Rudolfa II. a jemuž se pak říkalo »Na čihadle«.

Z těchto dob nezachovalo se na Hanspaulce nic a dnešní její stav vytvořil teprve pozdní barok na konci 18. století. Název Hanspaulka pochází od Jana Pavla Hippmana, vrchního kontrolora zemského výboru, který usedlost držel v letech 1718—1757 a jemuž se říkalo prostě Hans Paul. Vacek ve vzpomínkách »Dějínách« podrobně uvádí držitele Hanspaulky až do roku 1886, kdy ji v konkursu získala metropolitní kapitula pražská za 45.000 zl., od níž pak ji koupila po převratě obec pražská.

Rozlehlý a nepravdivý celek Hanspaulky je ohrazen kamennou zdí a má tyto význačné body: vlastní obytnou budovu s hospodářskými stavbami na vyvýšeném místě asi ve středu celku, v severní části půlkruhový lesík, zvaný »Na čihadle«, v jižní terasovitou květnici s domkem č. p. 166, na jižním konci lesík se zděným pavilonkem a při západní straně rybník a podzemní basín. Všecky tyto body spojeny jsou ovocnými alejemi, které vroubí i ohradní zeď kol dokola, ostatky jsou pole.

Hlavní vjezd (obr. 3.), úplně zachovaný v původní barokní formě, vede ze starodávné horní šárecké cesty ohradní zdí asi ve středu východní strany do komplexu. Osa tohoto vjezdu jsou stoupající od něho cesty míří přímo na osu druhých vrat u nádvoří vlastní budovy.

Dvorec Hanspaulka (obr. 2. a 4.) tvoří uzavřený celek, obklopený poli. V něm výškově vynikla obytná jednopatrová budova obdélníkového půdorysu s mansardovou střešou, kdysi prejzy, dnes taškami krytou, nad jejíž

Obr. 3. Původní hlavní vjezd do Hanspaulky.

Obr. 4. Celkový pohled na Hanspaulky.

hřeben vyrůstají dva původní komíny s baldachýny. Volná tři průčelí budovy (východní, jižní a západní) mají pěknou pozdněbarokní fasádu. Východní průčelí (o 7 okenních osách v patře) je zdůrazněno ve středu jako hlavní silně vystupujícím risalitem, vyvrcholným štítem s attikou. (Obr. 5.) Domovní vchod je ve středu průčelí. V I. patře risalitu ostění tří oken velkého salonu jsou zdůrazněna silně vyloženými nadokenními římsami. Štít risalitu, vyrůstající nad bohatě profilovanou a prejzy krytou hlavní římsou, je zakončen pískovcovou šíškou; ve štítě okno do půdy a po stranách vyzděná attika s vásami z pískovce. Dva slepé vjezdy v přízemí po bocích risalitu. Tříramenné zděné schodiště do I. patra je poněkud výškově stíněné. V prvním patře je v celé šířce risalitu salon a po stranách prostorné pokoje, vše o velké světlosti. Dnes je tu umístěno právě museum dejvické, výsledek téměř 30leté péle a námahy státního konservátora

J. A. Jíry. Materiál tu uložený byl získán skoro výhradně z nálezů na území dejvickém, bubenečském a šáreckém. Sklepy budovy mají cihelné valené klenby.

K severní straně hlavní budovy připojuje se ve stejné šířce hospodářská budova, spjatá s ní také architektonicky pokračující kordonovou římsou a stejnou stylovou výzdobou ostění vjezdu. Asi třetina, těsně při hlavní budově, je jednopatrová s mansardovou střechou (patrně bývalá sýpka), zbytek (stáj, kůlna na vozy a nářadí — dnes truhlářská dílna) je přízemní se sedlovou střechou, stejně jako stodoly v pravém úhlu přistavěné a končící nižším obytným přístavkem se štítem.

Před hospodářskými budovami je vydlážděný dvůr, kdežto před hlavní budovou zřízena zahrádka na půlkruhovitě terasse, vyvýšené dosti značně nad okolní terén, klesající k jihovýchodu. Od této strany vede na terasu zděné schodiště o 16 stupních, s parapetními zídkami, ukončené pískovcovými šíškami a uzavřené mřížovou brankou v gotisujících formách (obr. 6.) Ohradní zídka terassy, zesílená pilířky, je kryta pískovcovými plotnami; na pilířích stávala ženská poprsí, patrně mus (obr. 8.), z nichž dodnes se zachovalo a nedávno bylo opraveno sedm (musa s emblemem svitku papíru uvnitř vavřínového věnce, musa s lyrou, musa s brkovým perem na rozvinutém papíru; další tři poprsí postrádají již emblemu a u poslední je jen nerozeznatelný zbytek emblemu). Terasa se esovitě ohýbá k východu a probíhala patrně až k dvorní bráně, jejíž vysoké pilíře jsou ozdobeny kamennými koulemi. Ohradní zídka od vrat pokračuje pak k nároží obytného přístavku východního a v jejím zálohu je dosud pilířek, vyzdobený kamennou koulí.

K výzdobě zahrady na terasse slouží studna, jejíž spodek má formu šestihránné kašny z pískovcových ploten, na níž osazena železná, rovněž šestiboká klec se stříškou, vrcholící do kované ornamentální kytice. (Obr. 7.)

Z původní rostlinné výzdoby zahrady zachovalo se pět štíhlých keřů tuhových, rozsázených do polokruhu, a čtyři mohutné šerfkové keře, každoročně bohatě kvetoucí. (Stejně staré šerfky zachovaly se i v zahrádce jinonické Bulovky, takže oboji možno považovati za nejstarší na území pražském.) Při severovýchodním nároží budovy stojí v zahradě velká drobnolistá lípa. K pohodlí obyvatelů sloužila stromová prostora pod terasou při jižní straně Hanspaulky, v jejímž středu je velký rondel z kaštanů. Nedávno odbourána byla zděná bouda na terasse, zakrývající část průčelí.

Obr. 5. Východní průčelí Hanspaulky.

Obr. 6. Schodiště na terrasu.

Obr. 7. Studna s mříží na terrase.

Aleji ovocných stromů přijde se od kaštanového rondelu na jih k bývalé květnici, jejíž půdorys dodnes se zachoval. Byl to nízkou zdí a plotem ohraničený obdélník s delší osou od východu k západu. Ve středu východní a západní strany byly branky o 2 zděných pilířcích; východní byla nedávno zbořena. Pilířky byly vyzdobeny plochými kápi pod jehlanovitě zakončenými hlavicemi. Protože terén stoupal od východu k západu, vyrovnaná byla plocha květnice dvěma cihelnými terrassami, přes 1 m vysokými, po celé šířce zahrady. Střed východní terasy vystupuje jako oblomený risalit k západu, u druhé opačně k východu elipsami. Na okrajích a uprostřed terras jsou cihelná předložená schodiště. Uprostřed tří takto vytvořených ploch je po jednom kruhovém bassinu z cihel, k jichž hladině sestupovalo se po 3 schůdkách. K západní brance vede několik schůdků na cestu, která tu bývala uvnitř ohradní zdi při sousedící zahradě Pušraibce, do níž z Hanspaulky o něco jižněji vede vchod.

Na severní straně květnice, dnes ovocného sadu, stojí bývalý zahradnický domek č. p. 166, mezi nímž a květnicí pokračuje ovocná alej od nynějšího hlavního vjezdu východního k západu.

V nejzápadnější části Hanspaulky je v severním koutě dosti velký rybníček, obklopený vzrostlými topoly, habry a mohutnou vrbou. Jižně rybníčku jsou výjezdová vrata do ohrazené sousední Pušraibky, z níž vedou vrata k severu do polí a k Pernikářce. O něco jižněji západního výjezdu Hanspaulky, těsně za ohradní zdí, je podzemní bassin s křišťálovou studenou vodou, asi 3 m hluboký, obdél-

Obr. 8. Jedno z poprsí mus na terrase.

níkového půdorysu (6×3 m), s valenou klenbou, vše z cihel. V jižní stěně byl otvor pro nabírání vody, k němuž se sestupovalo po úzkých cihelných schůdkách. Tato partie, oplývající vodou, bývala odevždy dobrodružným okolním vinic i pozdějších zahrad. Hanspaulka z rybníčku potrubím rozváděla vodu do bassinu květnice.

V nejjižnější části Hanspaulky je dosti velký listnatý lesík, v němž některé stříbrné topoly jsou značného stáří. Lesík zaplňuje tu elipsovitou kotlinu starého lomu ve vrstvách chabov. křemence, podobně jako je to u trychtýřovité propadliny bývalého lomu o něco západněji v poli sousedící Mydlářky. Ve středu lesíku, v nejhlubší části, býval rybníček, v jehož hladině se zrcadlil dvoupatrový zděný pavilonek z první polovice XIX. století,

Doba nynější, kdy Hanspaulka stala se objektem nájemním, zanechala všude neblahé stopy. Tak hlavní barokní brána zazděna a proměněna v úzký vchod, a do Hanspaulky se vjížděly brány o něco jižněji položenými přímo k domku č. p. 166, a odtud k hlavní budově, kde v terasní zídce prorážena do dvora nová vrata těsně vedle původních. Budovy a jich umělecká výzdoba pustly, květnice proměněna v ovocný sad, pavilon v jižním lesíku stal se zříceninou a zmizely altánky. Péče věnována jen lánům polí, aby užitek z nich byl co největší. Jen příroda tu bujněla. Na jaře vykouzlovala v četných zákoutích modrá pole fialek, zlaté záplavy orsejí a podbělů, bílé lány sasaneček, protkané jasně modrými trsy jaterníků a jinými květinami. V létě pak radostno bylo procházeti se v tichu ale-

Obr. 9. Pavilón v jižním lesíku.

přistavený k prudkému jižnímu svahu, dnes velmi sešlý. (Obr. 9.) V přízemí je čtvercová klenutá místnost se sedátkem v zadní stěně a s 3 nikami v bočních stěnách, otevřená k jezírku. Po postranních kamenných rampách s obou stran stoupá se do 1. patra do čtvercové klenuté místnosti a z této do druhé místnosti, otevřené k jezírku. Dalšími serpentínami vystoupí se na horní okraj lomu a odtud je přístup do 2. patra pavilonu, kde je čtvercová místnost se stopami maleb. Při místnosti na straně jezírka je teráska se stopami bývalého prolomovaného zábradlí. Oba okenní i dveřní otvory této místnosti vyzdobeny jsou nad horním rovným ostěním otvory v podobě gotické trojlísté kružby. Strop a střecha chybí. Na východ při tomto lesíku je vyvýšený kruhový pahorek, stromy zarostlý, na němž bývala dřevěná besídka.

Od stodol Hanspaulky vede k severu cesta, podél jejíž západní strany výšší terén držen byl cihelnou opěrnou zdí, v níž prolomeným schodištěm vystupovalo se k lesíku »Na čihadle«, který pokrývá skalní svah. Na východním výběžku bývala uprostřed polí a černých borovic dřevěná zasklená besídka v gotisujících formách, z níž části složeny jsou dosud na půdě Hanspaulky. Na severním konci vzrostlého listnatého lesíku je krásná skupina stříbrného topolu, již je pěkný průhled k šáreckému kostelíku sv. Matěje.

jemi a travnatými mezemi mezi lány kypící úrody, v nádhře barev, kdy zvláště ve žních kontrastovala tmavá zeleň stromových skupin v moři vlnícího se zlatého obilí.

V přítomné době mění Hanspaulka rychle svůj původní ráz a mění se ve villovou čtvrť.

První ránu jejímu celku zasadila nová regulace tím, že ji rozdělila uličními komunikacemi, ač jinak pietně přihlížela k jednotlivým partím jejím, takže při dobré vůli by bylo možno je i na budoucí časy zachovati. Regulace vede podél východní strany Hanspaulky ulicí od jihu k severu tak, že zachovává se barokní původní vjezd. Ohradní zdi ovšem v novém upraveném prostředí se neudrží. Ulice od východu k západu přes území Hanspaulky vedena je podél jižní strany bývalé květnice, a podél této ulice na straně severní je situován široký pás sadový, v němž bude možno zachovati a restaurovati celek bývalé květnice s terrasami a bassiny. Zachovává se také rybníček se stromovým okolím jako veřejný statek uprostřed villových skupin. Mezi komunikací, vedenou od západu obloukem k severu přes území Hanspaulky a mezi výše zmíněným sadovým pásem a ulicí podél východní strany Hanspaulky vytvořen regulačně dosti velký blok vlastní obytné budovy Hanspaulky, která tím se zachovává a může kolem sebe zříditi slušné velkou zahradu. Nebezpečí

hrozí pouze lesku »Na čihadle« obecní parcelací, která jej celý rozděluje mezi majitele okolních vill. Oplocení parcel budou se prolínat mezi stromy a bude na vůli majitelů vill, nevykácí-li některé partie. Také jižní lesík s pavillonem utrpí, jsa rozpuštěn na dvě stavenišť, a to ještě tak nešťastně, že hranice rozřezává pavillonem. A co je zvláště smutné, že obec, patrně z neznalosti objektu, odmítla nabídku na prodej celého lesíku, který měl být podle vůle kupujícího uveden i s pavillonem a křížujícími se cestičkami do původního stavu.

K těmto oběma parcelačním chybám nemuselo dojít bez finanční újmy obce, kdyby se byla obec, vlastně její stavební úřad, který parcelační plány sděloval, vždy náležitě předem informoval i znalců nebo měli větší pochoopení pro zachování krás přírodních a parcelaci navrhl podle vyšetření v terénu a ne u kreslicího stolu podle daných ploch na papíře.

Když obec pražská Hanspaulku získala, dalo se bezpečně očekávat, že je v dobrých rukou a že bude zachována, opravena a ještě zkrášlena Praze ku ozdobě, což u soukromníka těžce lze očekávat. Obec také již slibně začala s opravami, a to nejprve konservací mus na terase zahrádky. Naděje však brzy začala mizeti. Prvým neblahým čin bylo pronajetí hospodářských budov na truhlářskou velkodílnu, třebaže regulačně již bylo jasno, že zde, v honosné villové čtvrti, průmyslové závody jsou nepřipustny. Místo žádoucí konečné úpravy Hanspaulky jako vzoru pro vyřstění vilky v bezprostředním okolí povstaly a dlouho budou znešvařovati dvůr Hanspaulky hromady dřevěného truhlářského materiálu a okolí obtěžovati hu-

čící stroje a cirkulárka dílny, nehledíc ani k požárnímu nebezpečí pro samotnou obytnou budovu Hanspaulky a museum v ní umístěné. Největší však chybou bylo, že obec pro zásah místních dějvých činitelů, ne dosti promyšlený, třebaž dobře míněný, ustoupila od směny území Hanspaulky za Seminářskou zahradu na Petříně. Seminář mohl na Hanspaulce vybudovati rozlehlý park a tím Hanspaulku jako celek navždy zachovati k svému, ale i k obecnému dobru, a obec by měla získala rozlehlý petřínský sad, který pak za miliony koupila.

Památkovým korporacím, a zvláště Klubu za Starou Prahu, nastává nová práce a také se jí energicky chopí, aby nyní, kdy regulační plán a villové zastavení rychle se uskutečňuje, byla provedena obcí pražskou definitivní pietní úprava vlastní budovy Hanspaulky s okolím, aby v nové úpravě byl obnoven hlavní barokní vjezd, aby ve veřejném sadovém pásmu ponechána a zrestaurována byla dispozice bývalé květné zahrady a náležitě upraven byl rybníček s mohutnou vrbou a vzrostlými stromy. Na soukromé majitele staveníšť bude nutno appellovat, aby neznížili lesíku »Na čihadle« a některých zvláště významných a cenných skupin stromových, podobně jako v lesíku s pavillonem, který možno při troše dobré vůle a pochoopení i se serpentínami a rybníčkem docela dobře a bez velkého nákladu v původním stavu obnoviti.

Území Hanspaulky bylo panoramaticky i v jednotlivostech profotografováno nákladem Památkového sboru hl. města Prahy, z jehož bohaté sbírky jsou reprodukovány pohledy k tomuto článku.

R. Hlubinka.

O STARÉ RYCHTĚ.

Je málo lidí, kteří, jdouce Rytířskou ulicí na Starém městě kolem domu čp. 404, i když znají, že se mu říká »Stará rychta«, uvědomí si, který má význam a jak důležité má postavení v dějinách města. Jeho střízlivý vzhled, daný při přestavbě r. 1782, jež přinesla zkázu starší renaissanční stavbě vládkého mistra a zanechala toliko kamenný portál s jonskými sloupy za poslední památku, neláká k bližší pozornosti a rozlehlost domu, stojícího na rohu ulice Na můstku a jdoucího hluboko do ní, sama nedovede co povědět, ač může být nápadná v těch místech, právě tak, jako jeho dvojítoť na severní straně. Že se o domě málo ví, souvisí i s jeho neprozkoumaností. Nebyla dosud podniknuta důkladná prohlídka celé stavby, zejména ve sklepech, a se stanoviska stavebněhistorického nebylo stanoveno nic, co by přiblížilo stavení myslí pražského obyvatelstva. Snad je to účinek neznalosti původu a určení domu, a skutečně i v tom směru nebylo dosud podáno tolik, aby bylo jasno. A tak sotva kdo tuší, že dům Stará rychta je spjat se samými počátky Starého města, a že, vybudován hned při založení města, měl významný podíl v městské samosprávě a jejím vývoji.

Vznik Starého města pražského možno položit do let 1232 až 1234, a je-li jisto, že král Václav I. byl jeho původcem, může se usuzovati, že jeho lokátorem byl Eberhard, později zvaný minemistr. S ním vlastně panovník uzavřel úmluvu k uskutečnění díla, které bylo provedeno »neobyčejnou« magnificencí, a v té úmluvě byla i ustanovení, upravující postavení lokátora ve městě. Lokátor byl nepochybně prvním městským rychtářem (index civitatis, stathicr), zeměpanským úředníkem, jenž řídil městskou správu, soudnictví, vojenský úřad královský zástupce a měl na péči i městskou policii a berní věci. K pomoci měl 12 radních pánů nebo konšelů (consules, scabini,

ratsherren, schepfen, inratsgeschworne), kteří králem rok od roku byli obnovováni, a jeho dům, rychta (domus iudicis, gerichtshaus), byl úředním městským domem. Rychta městská i s úřadem městského rychtářství nebyla dána lokátorovi na trvalo, nýbrž jen na čas, a i budoucně král ji pronajímá podle své vůle.

Rychta zprvu byla úředním domem městské správy a městského života. Tam se shromažďovalo v čas potřeby měšťanstvo, tam zasedly městské soudy za rychtářova řízení, tam konšelé za rychtářova předsednictví zasedali k ranním schůzkám, aby se starali o městské potřeby, a tam městský rychtář sám rozhodoval, co bylo nutno, maje na péči i bezpečnost města. Při městské rychtě byla i šatlava a tam rychtář vězně choval.

Městská rychta byla výsadním domem a byla s ním spojena všelike práva a důchody. K rychtě náležely evobchodní lány, při ní byla kráma a krámce, rychta byla i obchodním domem a rychtářů náležely poplatky za právní úkony i díl soudních pokut, a ze svých důchodů živil si rychtář píše i čeledí.

Staroměstská rychta ale vždy zůstávala na téže místě. Zatím, co se městští rychtáři měnili, vyvíjela se městská samospráva, která od začátku města záležela v tom, že za rychtářova vedení konšelé a městská obec měli v rukou zákonodárnou moc, soudní i správní pravomoc a sami doplňovali měšťanstvo. Podle příkladu cizích měst, městská obec i konšelé záhy počali vyvíjeti snahu, aby zatlčili rychtáře z jeho předního místa. Obec počala se scházeti ne v rychtě, nýbrž v městském farním kostele, a pomýšlela na založení radního domu (domus consilii, rathaus), kde by rychtář neměl domácího práva, radní páni přenesli ranní schůzky do soukromých svých domů, scházejíce se střídavě každého týdne v domě jiného, a učinili purk-

mistra (magister civium, burgermeister) svým předsedou na újmu rychtářů. Také městské písaře si ustanovili proti rychtářskému písaři a zařídili si i všelike pomůcky, aby měli protiváhu proti rychtářům a tím spíše mohli umenšovat jeho práva ve svůj prospěch a pro užitek obce.

Městský rychtář se bránil, a tak se vyvíjel zápas, který dospěl k důležitému mezníku, když si obec Starého města pražského směla r. 1338 zakoupiti dům na rynku a zaříditi si jej za radnici. Stalo se to se souhlasem krále Jana Lucemburského, a to znamenalo i jeho souhlas, aby do radnice byla přenesena měšťanská shromáždění, aby tam byly konány soudy a aby tam zasedala městská rada, která rozmnožila svou moc na úkor soudů. Tím i městský rychtář byl přinucen s měšťany zasedati v radním domě, kde byla zřízena i obecní vězení, a to znamenalo zeslabení jeho moci, související s tím, že v radním domě obec byla domácí paní a rychtář si je jevil býti podřízen. Ale toto nové postavení rychtáře nebylo konečnou metou. Odtud stupňovalo se úsilí o ponížení rychtáře a cílem bylo, aby se městský rychtář stal z královského úředníka pouhým obecním zřízencem.

Rozřešení přinesla husitská revoluce, která na ráz dovrhla, co předchozí doby připravily. Jako se staroměstská obec zmocnila jiných vládkův královských důchodů a povýšila se k nebyvalé moci, tak se zmocnila i městské rychty a všech jejích výsad i práv, a v důsledku toho městský rychtář zcela byl podřízen obci a konšelům a potom jimi každoročně byl volen, pozbyv posledních zbytků bývalého samostatného postavení.

Městská svoboda husitským převratem dostoupila vrcholu, a snaha Starého města pražského nesla se k tomu, po skončení války a obnovení královské moci, aby získané vymoženosti zůstaly v rukou obce. Podafilo se to do značné míry, že Staré město v čele městského stavu udrželo si neobyčejnou váhu politickou a moc finanční i vojenskou, a také si zajistilo změny provedené v přínadě městského rychtáře a městské rychty. Městský rychtář byl jen vykonavatelem vůle konšelů a obce a policejním úředníkem s nejnižší soudní pravomocí, máje stálý plat od obce, rychta s tím vším, co přinášela, byla pevným obecním majetkem. Sice reakce se přihlásila v době Albrechta Rakouského, kdy král dal rychtu kterému konšelů, aby byl královským městským rychtářem, avšak městská obec i městská rada pojalý věc za zradu a vyřešily ji tak, že konšela staly (1439) a dali tak výstrahu každému, kdo by rychtu přijal z králový ruky. Když pak Ladislav Po-

hrobek (1454) znovu se pokusil o obnovu rychtářství a dal staroměstskou rychtu svému komorníku, obec měla již lehčí postup: zařídila jej tak, že způsobila, aby od nového majetníka koupily rychtu »na králi uprosenou a od obce odřízenou« důvěryhodné osoby, které by ji postoupily obci, a tak dřívější stav, zavedený skutkem, byl utvrzen i de iure.

Staroměstská obec, držíc rychtu ve svém majetku, proměnila ji podle jejích výsad v obchodní dům. Proto, i když obec dům prodala r. 1490, po čtyřech letech zase jej koupila, ceně si jeho výnosu. Mělat v něm sklepy na víno z obecních vinic, špýchary obilí, byl tu šenk vína i piva i obchod plátna, a v rychtě i při ní byly četné krámce, místa i stolice, které zvláště v čas jarmarků byly obsazeny. Rychta byla sice obci zkonfiškovaná Ferdinandem I. v pokutu za účast v povstání r. 1547, avšak r. 1562 byla jí vrácena, a tehdy povolen tu i sklad pšepolského vína, kterýž obec pronajímala. Obec, máje z rychty pěkné příjmy, třebaž tu měla několik úředníků a zřízenců, pečovala i o její výstavbu, a zejména r. 1588 byla dokončena její obnova, jak nasvědčoval nápis u vchodu »Senatus populusque urbis Vetero-Pragensis has aedes renovat 1588«. Tehdy byla také opravena stará vysoká a široká věž při domě, která se připomíná už r. 1434 a dává možnost domněnce, že stará rychta byla v počátcích mohutným domem značného vojenského významu, jako byly jiné městské domy.

Stará rychta od 17. století, pokud známo, byla svými prostorami vhodným útlukem komediantů, fechtýřů neboli ermiňů a všelichých jiných divadel, a byla tu konána častá představení. Život tu býval hluchý, jak i za starých časů bývalo, a přispíval k tomu i hostinec, který byl neustále provozován. Teprve od času Josefa II., kdy privilegia staré rychty byla zrušena, změnilo se vše, nejen podoba domu, nýbrž i živobytí v něm. Ne sice hned veskrze, protože tu zůstával hostinec — má své místo v dějinách našeho probuzení — a pláteníci, hlavně z Litomyšle, Skutče, Hlinska a odjinud, měli tu sklady, ale časem se z domu stal spíše úřední dům, který setrval sice v rukou pražské obce — městský znak na štítě to dokumentoval — než úplně pozbyl někdejšího rázu a upadl k nevýznamnosti. Jen jméno »Stará rychta« mu zůstalo, jméno však, jež je téměř prázdny zvukem.

Minulost staré rychty není podřadnou složkou městské dějiny — stálo by proto za to, aby byla vyzkoumána a zevrubně vyspána. V. V.

VYSAZOVÁNÍ STROMŮ OJEDINĚLE NEBO VE SKUPINÁCH NA PRAŽSKÁ NÁMĚSTÍ.

Na vyzvání rady hl. m. Prahy podaly Státní památkový úřad, Památkový sbor města Prahy a Klub za Starou Prahu své dobrozdání tohoto znění:

Poděpsání vycházejí z přesvědčení, že prostory uliční a náměstí jsou architektonické útvary, vzniklé pravidelně již ve středověku a v následujících stoletích postupně vybudované. Příčina tohoto vybudování byla buď hospodářská (tržiště) nebo — a to u nás až v době barokní — myšlenka umělecká, která původní středověký prostor ve stěnách jej obklopujících i v půdoryse architektonicky zformovala. U nás k nejkrásnějším prostorům toho druhu patří: Staroměstské náměstí, Malé náměstí, Křižovnické náměstí, Ovocný a Zelný trh, Anenské náměstí, Maltézské náměstí, Malostranské náměstí a Tržiště, Valdčtynské náměstí, Velkopřevorské náměstí, prostor

před Lobkovickým palácem a Hradčanské náměstí.

Tyto prostory náměstí a často i uliční sloužily až do začátku 19. století hospodářským potřebám, byly zaplněny krámkami, boudami, kašnou, vojenskou strážnicí a trhy nejrůznějšího druhu (dřevný, dobytčí, koňský, uhelný, ovocný, kurní, senní, rybní). Od počátku 19. století racionální názory státní a autonomní správy přivádily u většiny těchto prostorů odstranění tržišť a jakous asanaci ve smyslu hygienickém a estetickém. V této době nadšení pro přírodu začalo pozvolna zatlačovat přínas architektonické cítění a začalo ve shodě se vznikem tak řečeného přírodního parku naplňovat i tyto prostory umělou vegetací. Přes to však i v této době vzniklé sady, parky a stromořadí mají stále ještě pevnou architektonickou páteř a jsou stále ještě dokonalými architek-

turami. Za příklad může sloužit park, založený v r. 1842 na bývalém dobytčím a dřevném trhu (horní část nyní: Nové Karlova náměstí), aleje na Václavském náměstí a Nové aleje Kolovratské (nyní Národní třída), sady na hradbách a Chotkovy, Král. Obora. Stylové uvolnění sadů, parků a alejí na veřejných prostrácích pokračuje pak v druhé polovině 19. století, a to jednak souběžně s krizí architektury vůbec, jednak s naprostou ztrátou smyslu pro stavbu měst jako umění a vyúsťuje na konci 19. století v diletantské »okrašlování«.

Zahrada, park a alej, do polovice 19. století integrující součást architektonické činnosti, stávají se polem působnosti ochotníků a řemeslné vyškolené zahraniční, kteří si přikládají titul zahradních architektů, ba — zejména na venkov — neodpovědných spolků ochotnických. Tyto kruhy nechápou velký rozdíl a umělecký nesoulad mezi prostorem, ohraničeným pevně architektonickými stěnami a tvrdým dlážděním, a mezi rostlinou, v hmotě i obrysu měkkou a pohyblivou vegetací, mění každou roční dobou svůj vzhled a poměry prostorové. Jako příklady toho nepochopení možno uvést na příklad sádek u kostela sv. Martina ve zdi, tuje u loggie sv. Salvátora v Klementinu, lípy na Mariánském náměstí, tuje u Maltežů, zahrádku před zemským velitelstvím vojenským, Doubkovy sady na Skalce na Smíchově a mnoho jiných ve vnitřní Praze i v předměstích.

Vášeň okrašlovací snažila se naplnit zkromátkací vegetací každý, i zcela nevhodný, vydlážděný a architektonický prostor ve městě, ale naproti tomu často pod lichými důvody, zahradnickými odbornými, bez rozpaků ničila staré aleje, ojedinělé vzrostlé stromy a dokonce i celé parky, předstírajíc zmlazování, nutné pohledové průseky, důvody veřejné mravnosti, bezpečnosti atd. (Klamovka, zahrada Kinských, Riegrovy sady, Grábovka, boj o pla-

tany na Letné, nábreží Alšovo, náměstí Smetanova a pod.)

Předložený nám seznam míst, která by měla být vysázena, ukazuje v celku i v částech nepochopení shora charakterisované a diletantství, které způsobem sobě vlastním autoritativně chce rozhodovati o vyšších hodnotách uměleckých, vložených stáletími do těchto prostor, a okrožuje přímo jejich dnešní charakter.

K nejnepochopitelnějším návrhům patří požadavek, aby za pomníkem Husovým byla vysázena skupina lip a tím bylo vytvořeno pozadí pro impresionistickou plastiku Šalounovu. Památkové instituce dostávají tím sice zadostiučinění za svoji snahu, kterou projevíly před postavením pomníku na Staroměstském náměstí návrhem, aby byl pomník postaven do zeleni na Karlově náměstí, ale nemohou než varovati, aby se tohoto dodatečného opravného prostředku použilo v prostoru tak architektonicky uceleném, jako je Staroměstské náměstí.

Stejně nemyslitelné je umístění jediného stromu na Křižovnickém náměstí, nejkrásnějším barokním prostorem Prahy, na náměstí Valdšínském, v Lázeňské ulici, na Malostranském náměstí, na Tržišti a náměstí Hradčanském. K tomuto poslednímu podotýkáji, že kout mezi arcibiskupským palácem a Hradem je dnes nejživějším bodem komunikačním tohoto náměstí.

Ostatní všechny případy, uvedené pro Prahu I.—IV., jsou již méně důležité, ale stejně nepřipustné z důvodů shora uvedených.

Podepsaní nezamítají ovšem sadové úpravy a stromoví v nových částech města, široce dimensovaných a částečně nedlážděných, ale zdůrazňují, že vyhledání těchto ploch a jejich architektonická úprava náleží architektovi, pracujícímu na regulačním plánu, a že zahradníkovi přísluší jenom spolupráce, pokud se týče materiálu vegetačního.

K PRAŽSKÝM INFORMAČNÍM TABULKÁM.

Asi před čtvrt rokem objevila se v denních listech stručná zpráva ze Znojma, že se tamější městská rada usnesla, aby na památných objektech ve městě zavěšeny byly informační tabulky podle vzoru pražského. Na tuto zprávu reagovalo pak Sdružení pro povznesení znalosti památek v Praze, jako autor pražských informačních tabulek, ve svém věstníku »Památky« drobným článkem »Příklady táhnou.«¹⁾ Sdružení chválí si v něm svou vlastní akci, při čemž důvody protestu, který proti tomuto podniku podal Klub za Starou Prahu, nazývá »více méně velmí uměle vykonstruovanými, jejichž nelze brát vážně.« Naopak ovšem zprávu z městské rady znemožňuje spolek vše vřele vítá, protože v ní vidí potvrzení správnosti své akce.

Budíž mi proto dovoleno, abych se vrátil k pražským informačním tabulkám poněkud obšírněji a abych na nich samých ukázal, pokud jsou důvody Klubu za Starou Prahu uměle vykonstruovány a lze-li je brát vážně.

S akci označovatí památné budovy pražské informačními tabulkami začalo Sdružení pro povznesení znalosti památek vlastně až r. 1926, vyjímaje ovšem dům »U Montágu« na Malostranském náměstí, kde byla podobná tabulka, na zkoušku provedená, umístěna už v r. 1925. Sdružení navázalo tímto podnikem, jak samy přiznává,²⁾ vlastně jen na »starý návrh faráře Ekerta, podaný původně Soupisné komisi města Prahy a schválený městskou radou

11. října 1898,³⁾ nikoli r. 1889, jak uvádí Sdružení. Ekert tehdy navrhoval, »aby obyčejnými tabulkami na jednotlivých místech neb budovách v Praze zasazenými označeny byly památné budovy neb místa, by nejen cizinci, ale i Pražané sami věděli, kde ta neb ona památná budova neb předmět se nalézá neb nalezal.«⁴⁾ Už tím, že Sdružení docela beze změny přijalo za svůj tento starý návrh Ekertův, nikoliv snad zapomenutý, ale prakticky těžko proveditelný, postavilo se vlastně za program, ve svém původním znění už dávno překonaný. Nesmíme zapomínati, že Ekert patřil ještě do řady našich romantických nadšenců konce 19. století, jejichž názory nelze přece dnes přijímati jen tak docela bez revise. Volalo-li se tehdy po akci, kterou dnes podniká Sdružení, je to zcela pochopitelné. Vždyť tehdejší názor na památku a její ochranu nebyl zdaleka tak dokonalý jako dnes, a potom v programu Ekertově je jistě nutno spatřovati také snahu, tehdy odůvodněnou, o posílení národního citění označením našich památek českými nápisy. A při tom zůstává vlastně ještě otázka, jak si tyto tabulky Ekert skutečně představoval, jmenovitě pokud se jejich formy, obsahu a umístění týče. Není docela ani vyloučeno, že by byl už tenkrát projevil při tom daleko větší cit pro památku samu, než Sdružení po 30 letech. Krátce program, který za zcela jiných okolností vznikl koncem minulého

¹⁾ Památky. Věstník Sdružení pro povznesení znalosti památek, roč. III. (1927), č. 6., str. 24.

²⁾ Tamtéž, roč. II. (1926), č. 6., str. 48., čl. »Pamětní desky«.

³⁾ Zprávy Komise pro soupis stavebních, uměleckých a historických památek král. hlav. města Prahy, sv. I. (1904), str. 56.

⁴⁾ Tamtéž.

století, nesmíme beze zněny prostě přijmouti dnes, kdy ochrana památek má už svou tradici a hlavně svůj určitý program, který, budíť to povedeno hned, je v naprostém rozporu s prováděním jmenované akce Sdružení.

Tím nemá být ovšem řečeno, že by snaha Sdružení pro povzneseň znalosti památek byla snad v zásadě chybná. Nikoliv. Zcela chybný je však způsob, jakým je starý Ekertův návrh v Praze prováděn. A právě tohoto způsobu provádění akce týká se protest Klubu za Starou Prahu.

Předně nelze říci, že bychom vzor pro podobný podnik našli snad někde v cizině, třebaže také tam památky existují. To již povídá mnoho. Ovšem ani potom ještě, mimo návrh Ekertem kdysi vyslovený, nenáleží Praze a tedy také ne Sdružení primát praktického provádění návrhu, třebaže si jej citovaným článkem spolek jaksi osobuje. Sdružení patrně vůbec nezná podobný podnik v Plzni, který je právě o něco starší podniku pražského a svým prováděním od tohoto také značně odchylný. V Plzni jde totiž o tabulky sotva větší než 20×30 cm, obsahující jen nejdůležitější data ze stavební historie památky, a hlavně pořízené docela pietně s vzhledem na památku samu. Tabulky plzeňské jsou lity z bronzu (tedy jistě nákladné) a charakterisuje je právě jejich nenápadnost (ponechána jim přirozená barva kovu, vhodné ztlumená patinou). Snad by jim bylo možno vytknouti jen zbytečné archaisující orámování. To všechno není ovšem možno říci o tabulkách pražských, které se objeví při srovnání s plzeňskými jako skutečná monstra. Už jejich značné rozměry, asi 50×80 cm, naprosto nejsou v poměru k památce, na níž visí. Ale k tomu přistupuje ještě jejich laciné provedení ve smaltu, v pestrých barvách (červená, modrá a bílá), a jejich umístění, takže taková pražská tabulka postrádá úplně jisté diskretnosti a hlavně citu pro památku, tedy zrovna to, co je tak sympatické při tabulkách plzeňských. Naopak způsob pražský budí zdání obyčejné reklamy památce. O tom možno se nejlépe přesvědčiti na př. hned na jmenovaném už domě »U Montágu« na Malostranském náměstí. Laciná a brzy zaslá tabulka nevykonává tu vůbec svého původního poslání, poněvadž se ztrácí ve spoustě stejně nevkusných reklamních tabulek Baráčníků, Malostranského S. K. a pod., ale pomáhá jim vlastně ještě památku znevažovati. Stejně nevkusně působí tabulky »U Kajetánů« v Nerudově ulici, na Cetnických kasárnách v ulici Karmelitské, na Platýzu na Národní třídě, na Faustově domě na Karlově náměstí atd. Prostě provedení tabulek (rozměry, úprava a barvy) a jejich umístění jsou, jak už bylo řečeno, v naprostém rozporu s požadavky moderní ochrany památek, která vůbec zamítá jakékoliv cizorodé přívěsky na památce, tím spíše tabulky, které svým, opakuji, laciným a pestrým provedením budí vlastně jen zdání nevkusné reklamy. Lze si také snadno představit, jak by to vypadalo, kdyby všechny památné objekty pražské (a Praha jich má tolik) byly ověšeny takovými tabulkami. Už to je tedy vlastně důvod postačující k tomu, aby protest Klubu za Starou Prahu mohl být brán vážně. Vždyť Klub nebojuje jen proti tomuto druhu orientačních tabulek Sdružení, ale, často s úspěchem, i proti jakýmkoli reklamám, nápisům a oznámením, které vzhled pražských památek ruší.

Ale k těmto estetickým důvodům poji se ještě řada důvodů dalších. Je to hned umístění tabulek po stránce praktické. Uvážíme-li, že jsou zavěšeny poměrně dosti vysoko na jednotlivých objektech a že jsou ve většině případů přepřehlny drobnými, hustými nápisy (Cetnické kasárny, Platýz, budova hlavní pošty v Jindřišské ulici), je jasno, že takové tabulky nutí čtenáře k delšímu pobytu na tomžé místě. A z toho plyne, že nepřímo stávají se

vlastně také překážkou hladké pasáže před dotyčnými objekty, zvláště jde-li o místa tak frekventovaná, jako je ulice Nerudova, Karmelitská, Mostecká, Jindřišská, Národní třída, příp. ulice Bartolomějská a Malostranské náměstí. Tato závada zvýšena je ještě úzkými chodníky, které, vyjímaje snad jen ulici Jindřišskou a Národní třidu, jsou ve všech jmenovaných ulicích. Jinou nesnáž ukazuje tabulka, týkající se Biskupského dvora v Mostecké ulici. Ta musila být zavěšena docela na vedlejším domě, protože na vlastním objektu, který je ve dvoře čp. 47, neměla by smyslu a na domě čp. 47 nebylo pro ni vůbec místa. Ze tím vznikají mnohá nedorozumění, je samozřejmé.

Dále jsou tu námitky, týkající se obsahové stránky tabulek. Je-li při otězce estetické cit pro památku něčím, co, není-li dáno, nedá se vlastně naučiti a tedy také ne slovy dosti dobře naznačiti, dává naopak obsahová stránka tabulek možnost ukázat přímo a srozumitelně na chyby, které akce Sdružení s sebou přináší. Obmezenost místa nedovoluje mi ovšem, abych probíral tabulku za tabulkou a abych jejich text detailně rozebíral. Bylo by to ostatně také úplně zbytečné. Stačí, uvedu-li několik nejmarkantnějších příkladů. Důvody proti obsahové stránce jsou dvojího druhu: neúplnost a jednostrannost obsahu a potom skutečné věcné omyly. Předně je tu obmezenost místa na tabulkách, třebaže jejich rozměry, tuším 50×80 cm, jsou vlastně samy o sobě velmi značné. To nedovoluje samozřejmě podati všechna data podstatná. A už to je chyba, ale dejme tomu, jaksi předem daná, které si je jistě vědomo i samo Sdružení. Vážnější ovšem je, že výběr dat, který z uvedeného důvodu je nutno pořizovati, je pravidelně volen tak libovolně a neúplně, že se téměř nikdy nedozvíme z tabulky to, co bychom čekali, tedy na př. vysvětlení názvu památky, datum jejího vzniku, resp. té její formy, před kterou je divák postaven a pod. Uvedu hned příklady. Třeba několikrát už zmíněný dům »U Montágu«, bývalý dům Smiřických na Malostranském náměstí. Má jistě mnohem bohatší historii než, že »v nádrovní věži tohoto domu konána byla 23. května 1618 porada, v níž usneseno bylo vyhození mistodržících z oken pražského hradu«, co jediné uznalo Sdružení za důležité na tabulce poznamenat. Nehledě ani k historií domu za pánů Smiřických (na př. k r. 1603, kdy Zikmund Smiřický svůj dům, který tehdy nezabíral ještě celou plochu dnešního domu »U Montágu«, přestavoval a kdy vznikl jiho-východní nárožní »rundel«³⁾), ani na jeho historii po konfiskaci majetku tohoto rodu po bitvě na Bílé hoře, jistě by každý alespoň čekal, že se z tabulky dozví, proč říká se tu vlastně »U Montágu«. Ze 20. srpna 1763 koupil dům Pavel Montag, který byl povýšen v r. 1765 do stavu šlechtického, a ten se teprve spojil bývalý dům pánů Smiřických s oběma domy sousedními v dům jediný, při čemž jej zvýšil o čtvrté patro, přistavěl druhou nárožní věžku na straně západní a atiku ozdobil Platerovými sochami. Stavbu vedl tenkrát stavitel Josef Jäger.⁴⁾ Nebo že rod Montagů držel dům až do r. 1816 a jméno toto že mu zůstalo dosud. To všechno, i ono vysvětlení názvu domu, by ovšem důvěřivý Pražan nebo cizinec marně na tabulce hledal. Stejně lacině a neúplně jsou také tabulky na obou sousedních domech, totiž na domě zv. »Bašta« a na domě Šternberském. Při tom formát obou posledně jmenovaných tabulek zůstává nezměněn, takže značná část jejich plochy je vlastně nezužitkována. A ještě o dvou příkladech takové neúplnosti bych se zmínil. Předně Platýz

³⁾ Hexain-Janss, Staré Praha, vyd. II. (1906), str. 318—322, spec. 320.

⁴⁾ Viz poznámka 5.

na Národní třídě. Obsah hustě vyplněné, vlastně vyplněné tabulky je zrovna typickým příkladem pochybného výběru dat domu se týkajícími. Tak je tu zaznamenána i ničím nedoložená zpráva Hájkova, že zde byl vystavěn dům již r. 1350 Fridrichem, knížetem burgundským, nebo zrovna reklamní poznámka, že dům je od roku 1926 majetkem Vzájemné pojišťovací banky »Slavia« v Praze. Naproti tomu však o Janu Plateysovi, po němž dům vlastně dostal jméno, je na tabulce jen stručná zmínka, že »r. 1586 zakoupen byl Janem Plateysem z Plattensteina«. Je však jmenovaný Plateys, rodem z Wittenberka, byl soukromým písařem Vratislava z Pernštejna, později sekretářem při dvorské komisi české a císařským rychtářem staroměstským (měl za manželku dceru známého právníka a historika Sixta z Ottersdorfu) a že za své zásluhy povýšen byl do stavu šlechtického s titulem z Plattensteina,¹⁾ o tom se z tabulky nikdo ničeho nedozví. Stejně ovšem také o dalších osudech domu za Plateysů, které tu přirozeně nemohu vypočítávat. Konečně nemůže být sporu o tom, že pro toho, kdo se o dům jako o památku zajímá, je daleko důležitější zpráva, na tabulce opět chybějící, že byl ve své nynější pozdně empirické podobě do Národní třídy postaven, snad podle návrhu arch. J. Hausknechta, v letech 1813—1822²⁾ známým pražským měšťanem baronem Jakubem Wimmerem,³⁾ než to, že jeho majitelem je dnes banka Slavia. Konečně příkladem takové neúplnosti a nepřesnosti obsahu může být také tabulka »U Kajetánů« v Nerudově ulici. Ačkoliv nese výslovně nápis »Kostel P. Marie«, nikoliv »Kláster U Kajetánů«, přece je větší část jejího obsahu věnována vlastně klášteru, a mimo to budí vůbec dojem, že tu šlo spíše o pamětní desku (ovšem velmi nevysloužnou a nepietní) divadelní činnosti J. K. Tyla v klášterním refektáři, než o vypsaní historie kostela. Na tabulce uvedena je celá řada jmen herců-ochotníků tehdejších představení, třebaže to s historií kostela nemá docela nic společného, ale o kostele samotném, kterému je tabulka vlastně věnována, nebylo zaznamenáno ani tak důležité datum, jako je položení základního kamene ke stavbě r. 1691, nebo datum vysvěcení r. 1717. Při tom se vůbec nezmiňují o tom, že právě zde místo tak mnohých méně významných zpráv, na tabulce zaznamenaných nebo zbytečně roztahovaných, byla vhodná příležitost k poznámce, že kostelní stavbě předcházelo zboření t. zv. Strahovské čili Černé brány a staré celnice, které v těchto místech původně stávaly.

Tak dalo by se pokračovati i u ostatních tabulek. Těmi se však už zabývatí nebudu. Poznamenávám jen ještě, že je stejně podivné, proč na př. na tabulce na Cetnických kasárnách je uvedeno, že v bývalém kostele Maří Magdaleny byl pochován r. 1722 Křístof Dientzenhofer a proč tu není uvedeno, že r. 1751⁴⁾ byl tu pohřben také mnohem slavnější jeho syn Kilian Ignác. A stejně proč na téže tabulce není zmínka o tom, že r. 1616 postavili tu Dominikáni klášter, nebo že v r. 1853—1854 byla budova bývalého kláštera a kostela značně přestavěna pro účely kasáren. Případem pro sebe zůstává také tabulka na Faustově domě, z jehož jinak bohaté historie dozvíme se z dlouhého nápisu jen velmi málo.

Ještě daleko vážnějším nedostatkem, než neúplnost obsahu, jsou při pražských informačních tabulkách věcné chyby v historických zprávách. Setkáváme se s nimi bohu-

žel častěji, než by se na první pohled zdálo. Uvedu zase jen nejdůležitější. Na tabulce na Cetnických kasárnách je na př. udáno, že tam Dominikánům »v letech 1656—86 pomocí Václava Michny z Vacínova Křístof Dientzenhofer vystavěl nový kostel«. Sdružení uvádí tu bez důvodu znovu dávno odbytý hrubý omyl, na který upozornil už Schmerber¹¹⁾ a který jako omyl písemnými zprávami definitivně doložil Herain.¹²⁾ Týž totiž zjistil, že plány a vedení stavby spojení jsou s jmény italského architekta F. Carattiho a stavitele Jana de Capauli, kteří se zavázali ještě r. 1670 písemnou smlouvou, že kostel dokončí do r. 1673.¹³⁾ Ale i když bychom neznali tato zjištění Herainova, ani jiné jeho zjištění, podle kterého Křístof Dientzenhofer jmenován je v Praze ponejprv teprve r. 1681,¹⁴⁾ tedy v době, kdy stavba, nebyla-li vůbec už hotova, se jistě alespoň dokončovala, nelze prostě přece přisypovat stavbu z let 1656—1686 Křístofu Dientzenhoferovi, o kterém bezpečně víme, že se v té době, totiž r. 1655, teprve narodil. Tento důvod už sám o sobě přece stačí a je proto velmi podivné, že tímto zcela chybným způsobem může Sdružení informovat širší veřejnost ještě dnes. Tím podivnější, že i Ruth ve své »Kronice«, ze které text tabulek je vlastně opisován, uvedl přece zcela správně oba dříve jmenované stavitele jako autory kostela a Dientzenhofera jen jako dokončovatele nějaké menší, podružnější části.¹⁵⁾ Stejně na téže tabulce uvedený rok 1813 jako datum existence divadla v bývalém refektáři klášterním je nepřesný. Divadlo bylo tu už kolik let předtím a r. 1813 vlastně právě zaniklo. Podobně na tabulce kostela U Kajetánů setkáme se s chybným datem při založení kostela. R. 1684 nebyl kostel založen, jak uvádí tabulka, nýbrž koupeny pro budoucí stavbu jen dva domy v tehdejší Ostruhové ulici a dočasně svolení magistrátu ke zboření Strahovské brány a celnice. Položení základního kamene a tedy založení kostela stalo se však až roku 1691. Stejně koupě kláštera pro Redemptoristy stala se (už Ekert to správně uvedl ve svých »Posvátných místech«) až v r. 1869 a nikoliv už v r. 1839, jak chce Sdružení. Na tabulce na kostele sv. Bartoloměje v Bartolomějské ulici nutno opravit všechny uvedené letopočty. Předně kostel nebyl vystavěn až r. 1731, ale v letech 1726—1731. Jesuitský řád zrušen byl r. 1773, nikoliv 1772, při čemž kostel sv. Bartoloměje nebyl hned odsvěcen, jak uvádí tabulka, ale uzavřen teprve až roku 1785.¹⁶⁾ Konečně r. 1854 nebyl zakoupen pro kongregaci Sedých sester, jak poznamenává Sdružení, nýbrž r. 1853 (podle Heraina¹⁷⁾) baronkou Gabrielou Thysebaertovou, představenou svojíského ústavu šlechticů ve Vídni. Sedé sestry přestěhovaly se sem až r. 1858 a darovací listina pro ně je dokonce až z 26. listopadu 1860.¹⁸⁾ Podobně na tabulce na Faustově domě. R. 1724 byl majitelem domu Ferd. Antonín Mladota, kdežto Josef, o kterém je tu při tomto roce řeč, až o několik let později. Také ústav hluchoněmých nebyl tu od r. 1833, jak udává tabulka, nýbrž zakoupil dům až r. 1838 a přestěhoval se sem teprve r. 1839, do kterého doby byl v domě č. 669 na rohu Karlova náměstí a Žitné ulice.¹⁹⁾

¹¹⁾ Dr. Hugo Schmerber, Beiträge zur Geschichte der Dintzenhofer, Prag 1900.

¹²⁾ Herain-Jansa, na uv. místě, str. 129.

¹³⁾ Tamtéž, str. 179.

¹⁴⁾ Herain, Dientzenhoferovský dům na Újezdě v Praze, Časopis přátel starostitostí, roč. XXII, str. 153 a násl.

¹⁵⁾ Ruth, na uv. místě, str. 557.

¹⁶⁾ Herain-Jansa, na uv. místě, str. 172.

¹⁷⁾ Tamtéž.

¹⁸⁾ Ruth, na uv. místě, str. 540—542.

¹⁾ Ruth, Kronika král. Prahy, str. 188—190.

²⁾ Wirth-Matějček, Česká architektura XIX. stol., Praha 1922, str. 11. a 14.

³⁾ Herain-Jansa, na uv. místě, str. 66.

⁴⁾ Herain-Jansa, na uv. místě, str. 141, pozn. 43.; týž, Dientzenhoferovský dům na Újezdě v Praze, Časopis přátel starostitostí, roč. XXII, str. 156.

Podobně bylo by možno uvést ještě některé další menší omyly z jiných tabulek. Ale uvedené příklady už konečně stačí k tomu, aby bylo zřejmo, že pražské informační tabulky nevyhovují ani po stránce obsahové, naopak, že informují velmi jednostranně a bohužel velmi často i věcně chybně.

Zámyslně nezmiňuji se o jejich gramatické stránce, aby se snad nezdálo, že vyhledávám chyby za každou cenu. Přece však nakonec nutno alespoň upozornit na platné pravidlo českého pravopisu při užívání zájmena *ho* (jen při významu životném) a *jej*, nebo na psaní tečky za letopočtem, už dávno českým pravopisem zamítnuté. A přece s oběma případy, nehledě k jiným menším chybám, setkáváme se na pražských tabulkách pravidelně.

Po tom, co bylo právě uvedeno, je, doufám, jasno, že důvody protestu Klubu za Starou Prahu proti vyvěšování informačních tabulek na pražských památkách v té formě, jak to provádí Sdružení pro povznese ní znalosti památek, nejsou «více méně uměle vykonstruované», nýbrž, že tyto důvody je skutečně nutno bráti vážně. Rušivý dojem, jakým tabulky na památce působí ve smyslu estetickém, nevyváží jistě pochybná cena stručných, neúplných, libovolně vybraných a často i věcně nesprávných historických dat, památky se týkajících. Při tom osvěďuje se i zde zkušenost, že tomu, kdo má skutečný zájem o dotyčný objekt, taková tabulka nestačí, ten si také dovede najít poučení přesnější a podrobnější jinde, cizinec nápisu nerozumí, výpravy mají pravidelně «o výklad postaráno», a takovému člověku, který pro památku smyslu nemá,

není docela nic platná ani mrtvá litera informační tabulky. Proto také Klub za Starou Prahu z důvodů shora uvedených protestuje proti informačním tabulkám v té formě, jak je pořizuje Sdružení pro povznese ní znalosti památek; takové tabulky nejen obsahově a prakticky naprosto nevyhovují, ale svým provedením památky jen znevažují. Mínil-li Sdružení v akci pokračovati, nechť alespoň zvolí k umístění tabulek takové místo (nejvhodnější snad ve špaletě vchodu), kde by informační nápis alespoň nerušil vzhled památky a — třeba nepřímo — přece jen nevedl frekvenci úzkých ulic.

Ze všeho, co bylo o pražských informačních tabulkách právě pověděno, je konečně také zřejmo, že citovaný článek Sdružení «Příklady táhnou» není ničím jiným, než reklamou pochybenému podniku, jistě značně sebeklamnou. Tím spíše, že příklady, které Sdružení jako ohlas své akce článkem tím vítá, nedostačují k tomu, aby vyvážily nedostatky tabulek pražských. O jediné tabulce v Pelhřimově je lépe pomlčet. Ta mohla by býti leda dokladem, že špatné příklady táhnou. A pokud Znojma se týče, možno doplnit novinářské zprávy tím, že tu jde zatím jen o pouhý úplně neodborný návrh kterési politické osobnosti znojemské, která sotva bude mít dnes už tolik vlivu, aby její návrh proti rozumným důvodům protistrany byl uskutečněn. Kdyby však přece došlo k praktickému provádění, bylo by si jen přáti, aby vzorem nestaly se pochybené informační tabulky pražské, jak v novinářských zprávách bylo původně uvedeno. S. F. Svoboda.

RÚZNÉ ZPRÁVY.

ČASLAV. Na předměstí Kutnohorském stojícímu kostelíku sv. Alžběty, který nalézá se již po delší dobu ve stavu velmi neutešeném, hrozí úplná zkáza, nebude-li včas přikročeno k jeho opravě. Budova, jak ji dnes vidíme, nemá co starožitné, avšak je dokumentem své doby, která snažila se a vskutku prospěla tolik uvědomění všenárodnímu právě a jen na základě ideí historismu. Mimo to poji se k ní dlouhé dějiny jedné z nejvzácnějších stránek společného života lidského: péče o sociálně slabší. Kostelík sv. Alžběty je kostelem špitálu, který založen v Čáslavi hned na počátku 14. věku. Kostel sám vznikl asi později, v době blíže neznámé. V r. 1522 již existoval. V dobách následujících stal se i kostelem hřbitovním a na počátku 18. věku (1718—28) přikročeno k znovuvybudování jeho. Leč ani tato přestavba, až snad na zdvo, se nezachovala. V letech 1885 přestaven podle návrhů ředitele J. Špidly ve stylu pseudorománském. Z barokové úpravy zachovány dvě v půdorysu oblokovité prohnuté zdi po stranách průčelí kostelíka, v nichž jsou niky se sochami. Jak řečeno, umělecká cena objektu není značná. Jde tu vskutku spíše o památku historickou, dokumentující duševní vývoj města. Na hřbitůvku, při téměř kostelíku, neobyčejně spustlém, nalézá se několik empírových náhrobků, většinou těžce poškozených, mezi nimi i náhrobní deska Opitzova. Město pomýšlí, pokud jsem informována,

na to, upravit z kostelíka ústřední pohřební kapli tím způsobem, že by presbyterium vyhrazeno bylo obřadům katolickým a v lodi že by bylo možno osvětlovat i podle jiného ritu. Tato eventualita je ovšem velmi sporná z mnoha důvodů právních i ideových. Další možností by bylo upravit z kostelíka kapli pro přílehlý chudobinec, kterému i podle historických práv vlastně zcela přísléší. Avšak chudobinec je dnes okrouhán kolem městské. Jak patrně, všechna řešení jsou sporná. Je však jisto, že oprava kostelíka sv. Alžběty v Čáslavi provedena býti má a musí v době co nejkratší, nechce-li se město těžce prohržeti na těch, kteří s láskou snažili se o jeho povznese ní, řekneme třeba na odkaze Jana Vachy, tak prostě a výmluvně: Dr. A. Birnbaumová.

POZNÁMKA k článku «Vysazování stromů» (str. 12. tohoto čísla). V prezidiální komisi, konané 3. března t. r., bylo na základě tohoto dobrozdání a j. korporací od návrhu sadového úřadu zásadně a jednou provždy upuštěno.

PRAHA v barevných dřevorytech Karla Vika s textem Fr. Táborakého. Vydali Müller a spol. v Turnově. Kniha obsahuje 112 stran s původními dřevoryty. Cena Kč 100. Pro členy Klubu za Starou Prahu se slevou. Přihlášky přijímá kancelář Klubu, Praha III., Motecká 56.

VÝROČNÍ VALNÁ HROMADA KLUBU ZA STAROU PRAHU

konati se bude

v neděli dne 1. dubna 1928 o 1/10. hod. dopol. v zasedací síni č. 3 na Staroměstské radnici.

Mimo obvyklý pořad přednáška p. prof. dra Karla Gutha: Výkopy na Hradě pražském v letech 1925—1928.

Novinová sazba povolena výnosem ředitelství pošt a telegrafů č. 36.845.VII.— 1927.

OBSAH C. 4.—5.: Dr. Z. Wirth: Regulace starých měst. Anketa proti sbožení domů na Ovocném trhu. — Hanspaulka. — Stará Rychta. Vysazování jednotlivých stromů v Praze. — Orientační tabulky. — Různé zprávy.

Odpovědný redaktor Václav Vítner, Košíře č. 295. — Redakční rada: V. Birnbaum, A. Čarek, R. Hlubinka, dr. V. Vojtíšek, V. Wallenfels, dr. Z. Wirth. — Otiiskování článků pouze a udáním pramene dovoleno. — Vydává Klub za Starou Prahu, Praha III., Motecká 56. — Tiskem Grafic dělnické knihkupectví v Praze II., Myslíkova ul.

ZASTAROU PRAHU

VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XII.

V PRAZE, V DUBNU 1928.

ČÍSLO 6.

HOVOR HISTORICKÉHO MĚSTA.

(Dojmy z procházky po staré Kutné Hoře.)

Za večera, když ztlhl novodobý ruch ulic a tržišť a odšuměla promenáda okresního školského města, ožívuje náhle město minulostí: modré, temné šero úzkých pobloudilých uliček plní se hluchým dobrodružným dávným životem zbohatlých Horníků. Sehnali se sem na Hory jako chťivé mouchy na dobrý krajíc s medem — »nebylo slyšcháno, aby se nalezlo na jediném místě tolik stříbra jako zde« (1190). Kovkopové hlemýžďi se na dílech svých podnikatelů, aby výnosem hor naplnili nenasytné měšce pro dary a svody života. Mravenčí pěšinky spojují šachty a štoly rozlehlého území, které svílí stříbrným tajemstvím a láká domácí i cizozemce, pěšinky na povrchu kol hald a chalup běží po celém tom mraveništi, rozlehlém až k Malínu, za Kaňkovský kopec, dolů ke Gruntě a od Náměti zase vzhůru k Pněvici. Tajemství šachet stříbrných spí pod osadami Páchem, Kolmarkem, Hlouškou i pod Kaňkem, předměstím na vršku, kde vlny mohutného popráš Hor nalily jsou mléčným stříbrem.

Za večera ožijí mravenčí pěšinky vidinami. A zaposloucháš-li se do tohoto hovorného ticha, zdá se ti, že i pod zemí, na koutkách a ve štolách, ozývá se temný zvonivý tlukot kladiv a že nitro žije tisícerými životy, chťivými a lačnými jako městiště na rozvlněném povrchu.

V samý střed stříbrnosných Hor, mezi požitkovými díly měšťanů, mezi kverky a kuksy, sáhla konečně všemohoucí ruka králova mocí práva, aby tu bohatě načerpala stříbra pro státní podniky a ovládla horní obvod jako mincovnický středisko říše, jemuž nebylo v Evropě rovna. Vlašský dvůr, opevněný hradbou i proti samému městu, občasně sídlo krále, dvorec mincmistra a horního hofmistra, duní dosud pod kročeji vzpomínek, jež zpodobeny jsou živě na trámovém původním stropě z doby předhusitské v dnešní zasedací síni.

Vlašský dvůr jako dirigent ovládl širokým gestem tento rušný a barvitý orchestr vášní a pudů s mnohohlásným sborovým zpěvem měšťanské pýchy rodové i lidové nenasytnosti. Mísí se tu za čas drtivý hlas němčících měšťanů se zvonivou italštinou vláských mistrů pregeřů — a tato sóla hluchně podtrhuje a převládá proud lidového jazyka, stále sebevědomější. Komnatami projde tu stín přehliho Lucemburka, milence vína, žen a veselého besedníka v šenk s lidem — a procitíš tu i lví stzu M. Jana Husí, který tu r. 1409 proslul, slyíš jeho horký kazatelský hlas o právu národa na chléb umění.

A v podzemí stále duní divoká hnoha za žilami stříbra, staletý ryk kovkopů, pokolení za pokolením, přerušovaný občas výkřikem povodne a vzdechy za živa pohřbených, které však ani nedolehnou na povrch, neschladí žár hutných pecí, ani palčivou žáhu po mamonu. Královský dvůr, jeho sláva — a blahobyt Horníků přehlušuje každou

žeh smrti. Na bohatém pozemkovém přidělu na břehu stráně přizivil se i šlechtický přepychový dvůr Hrádek pánů z Vrchovišť (1312) a vypjatě hledí pozdní gotikou s krásnými arkýři přes údolí ke královskému sídlu, kde tak vábně zvoní kladiva pregeřů a zvučívá hlava mincmistrů počítá pruty stříbra a sloupky čistých, novězrozených grošů. Zbohatlé rody zakládají své žárlivé a svárivé domy. Požitky životní se stupňují.

Může církev utěšitelka zůstat neúčastna? Chce se rovnat panstvu a ovládnouti bohatý terén svým účastným duchem. Pýcha dvora a požívačnost měšťanská i hrubá nevědomost lidu nutně vyvolávají účast horlivých kazatelů, aby hmota zcela neovládla ducha. Stříbrem ostatně možno výhodně uplatit i nebe, aby bylo milostivější! Staví se »kaple« — jakubský kostel »Vysoký« (1330), druhá dominanta orchestru vášní, závodící s Vláským dvorem výškou svého varovného hlasu, připomínajícího: Pamatuji na nebel Na dolním městě na Náměti roste farní předměstský kostel P. Marie, velkorysý, stejnorodní, s bohatými kružbami. Kazatelský hlas církve ozval se v této době i novou kapli Božího Těla, přímo poblíž bohaého dolu »na Oslu«. Je příznačno, že právě nad ním jako nad propastí mamonu dorostl nejmohutnější šíře hlas kamenné modlitby na haldách nasypných na vysoký běh, kamenný květ gotiky sv. Barbory, třetí dominantu sboru nad údolím rozestaveného a rozepřávaného. A tak do směsi ryčné životní balady městské zaznívá z Vláského dvora prudký hlas Italie, pozdrav jižní kultury, a od chrámu sv. Barbory ohlas francouzských katedrál, hymnus na ducha kultivovaného novým, hlubším, stupňovanějším smyslem života i výtvarnou tradici.

Kamenná balada Petra Parléře naplňuje se v půdorysu a konstrukci věncem kaplí kol kněžiště a postupem doby každý nový mistr vezpívá v kámen svůj citový předěl a výraz v pětiolodní kamennou hymnu na oslavu Moci, Bohatství a Umění. Zdá se, že stěžňová loď, přetížena výzdobou, vplula sem do střížlivé země z neznáma, z ovzduší teplejšího — a zakotvila, vlníc se v bocích, na břehu stříbrnosného ostrova.

Zaposlouchej se v tento jeví zkamenělý život: Ryčné tepou tu kladiva do kvádrů, mistři pobízejí k rychlejšímu pracovnímu tempu, jako v předtise země z neznáma, z ovzduší teplejšího — a zakotvila, vlníc se v bocích, na břehu stříbrnosného ostrova. Zaposlouchej se v tento jeví zkamenělý život: Ryčné tepou tu kladiva do kvádrů, mistři pobízejí k rychlejšímu pracovnímu tempu, jako v předtise země z neznáma, z ovzduší teplejšího — a zakotvila, vlníc se v bocích, na břehu stříbrnosného ostrova. Zaposlouchej se v tento jeví zkamenělý život: Ryčné tepou tu kladiva do kvádrů, mistři pobízejí k rychlejšímu pracovnímu tempu, jako v předtise země z neznáma, z ovzduší teplejšího — a zakotvila, vlníc se v bocích, na břehu stříbrnosného ostrova.

tu hravě pouhý oblak kadidla — tak lehký a pružný je dojem díla, které, zdá se, vítězí nad zemskou tíhou a pluje do oblak.

Temno vnitřní, tlumené úzkými barevnými okny, soustředěje mysl na Mocnosti nebe a země, které vládnou životy a jímž nutno se kořit pokorně mlčky, poslušností poddanskou a mníšskou. Ale v tomto šeru gotiky není přes to klidu myšlenkového, z temna pláží se a šklebí středověké mocnosti zlé, pitvorné výsměšné té malomoci poddaných. Šklebívi chrlíci na fímských chrámových směji se a štekají na kacířstva, jež dorážejí na skálu Petrovu. a jež se zachraňuje tímto vypjatým gestem gotického umění před niterným rozkošem. Zde na Horách bylo toto prudké gesto na místě.

Sen stavitelův o velechrámu však přerušila bojovná skutečnost zápasem o nové hodnoty duše, o projevy českého ducha náboženského. Stavby narychlo ukončovány. Sv. Barbora zůstala zlomkem. Kříž s kalichem zápasí o člověka a národ, kladiva a dláta vyměněny za meče nebo palčáky.

Teprve po válkách město národně obrozené znovu zalidní povrch i nitro Hor a nevýčerpatelné doly »na Ptáku« a »Osel« vylévají své bohatství šedě ohromnému přílivu obyvatel. Město rozčeří se blahobytem, přepychem a požitky života, jež jsou vždy podmínkou rozvoje kultury umělecké. Pozdní gotika (1430—1530) zde na Horách dává už tušit přechod k novým formám života, k novému smyslu umění. Místí pražských dílen, zdobivý Matěj Rejsek, tvůrce Pražské brány a krásného kaňkovského sanktuaria, i barokně rozehraný Benedikt z Pístita zakotvili tu u nás gotiku v přijatý a domácně rozvíjený výraz výtvarný. Západ z Východem uměleckým v Hoře setkávají se jako na křižovatce a Kutná Hora hluboko do století XVII. uchová si siluetu i ráz města gotického. Tajemství Hor je však zatopeno důlními proudy už od r. 1543 a nejbohatší žíla »na Oslu« vykrvácela. »Osel« přestal fvtáti. Žije se tedy už setravně vlnami, které se jen dotkly stříbrného břehu, nikoli přímo v plném proudu, žije se z minulosti a ze staré slávy. Horu tehdy předstihují už města perennitáská.

Ale mohla být vůbec opominuta renaissance i později barokem, kdy řád jesuitů tak výrazně mohl podtrhnouti obraz Hor širokou linií koleje a kdy Kil. Ign. Dintzenhofer s Fr. Maxmil. Kaňkou měli tu za úkol udomácniti výtvarně Jana Nepomuckého a Voršilky, jejichž klášter zůstal arci dodnes zlomkem? Zbarokisovaná gotika a řada domů měšťanských je tu opět ohlasem vášnivě, vzrušeně, bohaté doby až do požáru r. 1823.

Kutnohorské baroko s kulturním vlivem španělským doplňuje novou dominantou jesuitské koleje zdejší mezinárodní koncert s použitím domácích sil. Itálie, Francie, Španělsko svými hovornými stavbami rovnocenně mluví o významu stříbrného města českého, jež hrdě zváno bylo »klenotem země«. Nutno přičíst k této mezinárodní společnosti i ohlas Rembrandta z Holandska v kostele sedleckém.

Zamyšlený život bývalé Kutné Hory je obrácen přímo k minulosti velkými výtvarnými výmluvnými díly, jež arcit novodobá snaha restaurační porušila v jejich původním snění a hovoru. A tak hovoří Hora už jen často kopíemi a variantou, ač zbývá stále z původní gotiky i baroka v detailech mnoho v Čechách jedinečného.

Návštěvník účastně zamyšlený prochází tu životem staletí, životem nehlubších kultur, jež těžily z Hor. Ptá se přímo: Z jakého duševního a uměleckého zdroje pilo toto význačné bohaté město a jak po našem dovedlo vzácnou hmotu svých šachet proměňovati rukama šťastných mistrů v díla nesmrtelného hovoru kamenem? Jak se tu musilo žít v nehlubším smyslu tvorby životní, aby město organicky potřebovalo té kamenné a přec vzdusné koruny katedrály Barborské na svém čele, aby ji začlenilo v té jedinečné bohatosti a výraznosti dc svých životních potřeb, aby jí po našem použilo jako svého nutného duševního střediska, ne pouhé dekorativní, dominující výplně pobřeží, nebo jako museálního citění zbohaticí —, ale jako prosté a nutné potřeby životní, každodenní. Sebevědomí a pýcha stavěly katedrálu, bojovná oddanost katolická se vzrúseným pathosem tvořily kutnohorské baroko, vlastenecká pohotovost a obětavost složily tu svůj podíl obrození. Jak niterně bohatá duše města vynutila si vždy šťastně výtvarný projev doby, trvalé hodnoty pro život společenský a národní.

Obrozenská doba byla v Kutné Hoře v této souvislosti opět duševní vlnou, která souvisela s minulostí historickým zájmem J. K. Tyla a E. Vocela, Zacha a Veselského, i výbojným politickým gestem Havlíčkovým, který tak touží žít i tvořit svobodně. Stříbrné město hovoří dosud svým dějinnými tajemstvími, jak z hmoty tvořil se tu duch. Jak osobnosti a díla ovládly rostoucí život v jedinečný umělecký projev.

Otázku naší přítomnosti jest, jak tento projev a hovoř dějin uchovat, zachytit a jak mu pro přítomnost rozumět, jak z hmoty roste ovzduší města a duch.

Pavel Sula.

VÝZNAMNÉ BAROKNÍ DOMY V KUTNÉ HOŘE.

Jako v jiných městech českých, jejichž starý inventář stavební byl poškozen zlobou třicetileté války, tak i v Kutné Hoře, když potom v době klidu bylo přikročeno k opravě škod na domech soukromých, uplatnily se v architektonické výzdobě fasád ideové proudy nové. Gotika upadla všeobecně v nelibost, a co tu z ní ještě zbylo, přinuceno k ústupu do interierů a hluboko za tlusté vrstvy náhozu. Klasických, nepomíjejících krásných tvarů renaissancech užito směle jako podkladu pro sloh s programem širším a volnějším. Vyvstal tu sloh nový, libivý, života schopný. Ulice kutnohorské oživila veselými fasádami domů nově upravených, a celé město nabylo vzhledu svěžejiho. Nemusí býti přihanou pro sloh barokový, že vznik jeho souvisí s dobou uměleckým snahám naprosto

nepříznivou, kdy barbarství děsivě běsnilo po celé střední Evropě. Také není třeba nelibost proti tomu slohu žít z důvodu toho, že jesuité sloh ten sobě oblíbili, že on hlavně mu k rychlému rozkvětu a pronikavému úspěchu dopomohli, takže se pro něj ujal název »slohu jesuitského«. Nechtě proti slohu barokovému, zasetá byvší za stánci nerozvázného purismu, ujala se v Kutné Hoře na sklonku předešlého století, v době, kdy se opravovaly tamější kostely gotické; a dosáhla míry tak povážlivé že oltáře, zpodobněné a jiný nábytek barokní se hromadní z kostelů gotických ven vyvrhoval. A v době nejnoty opět se rozmohl v Hoře odpor ten a začal hroty své obracetí výhrůžně proti barokním fasádám domů kutnohorských právě v době kritické, kdy po světové válce se

Obr. 1. Dům čp. 141 v Husově třídě, přestavěný barokně po požáru 1736. Nyní dobře udržován.

staly opravné práce na domech velice naléhavou potřebou. Ale vše nivelující móda, která by chtěla fronty uliční proměnit v jednotvárné šedé zdvo, nesměla zhoubné dílo své, již začaté, dokonati. Netknuté zůstaly ještě některé domy, na jejichž fasádách barokních může oko vnímavého pozorovatele spočinouti se zalíbením. Z domů těch některým přísluší vynikající význam v historii stavitelského umění v Kutné Hoře; všechny pak vyplňují úkol svůj tím, že přitlumují a mírní fadusu domů sousedních. V následujícím pojednání má být obrácen zřetel k těm dosud málo oceněným kusům uměleckého inventáře stavebního v Kutné Hoře, které zasluhují zvýšené pozornosti a pečlivé ochrany.

Domy čp. 142 a 143 (naproti Kamenné kašně) ukazují, že při přeměně fasády staré na novou barokní nebylo třeba, aby tvary gotické v přízemku byly rušeny. Lomený oblouk vchodu do čp. 142 a prutované ostění vrat na domě čp. 143 nejsou nijak křiklavým kontrastem proti barokním štítům, vyzděným navrchu domů těch. Tato spleť dvou slohů stavebních, dobou daleko od sebe vzdálených, jest snesitelná, ba činí ty domy právě velice zajímavými; neboť se tu podává zjevný doklad, že domy kutnohorské namnoze (snad velikou většinou) stojí na starých základech, třeba by podle fasád svých se hlásily k době novější. Doklady podobné, ale pouze na vnitřních známkách patrné, nacházejí se také na mnohých domech jiných. Dům čp. 142, jehož nemalá část zasahuje za dům čp. 141, náleží v 1. polovině 16. století Adamovi rodmistovi (potrubnímu) a nazýval se proto »Rormistrovským«. Listem, datovaným v městě Žitavě dne 22. ledna 1628, Václav Šmíd, nechťže k nábožepství katolickému přistoupiti a odcházejí proto do vyhnanství, odevzdává dům jmenovaný se všim ostatním statkem svým švakru svému, mistru Jiříkovi Hendrychovi Stredoniovu, císař. rychtáři na Horách Kutných. Od r. 1680 byl majitelem domu toho magister Jiří Čáslavský, měst. rychtář, a podle něho říkali domu též »Čáslavský«. Nová úprava domu, totiž vyzdvižení štítu se sochou sv. Floriána, může být polo-

žena pravděpodobně do doby po roce 1736, kdy dům sousední čp. 141 vyhořel a dům čp. 142 také asi utrpěl pohromu. Dům čp. 143, který slul kdysi »Drašítkovským«, koupil r. 1510 bohatý rudkopec Vít Hanykč z Semína od paní Kateřiny Kapounové z Čechtic za 250 kop gr. čes.; odtud se mu dostalo názvu »Hanykčovský«. Roku 1576 získal jej Jan Koleso z Rakanova, doktor, za 300 kop gr. čes. Od r. 1616 držel jej Tobiáš Salander z Starkova, v umění lékařském doktor, koupiv jej za 600 kop gr. čes. Roku 1667 dům ten přešel v majetek mistra Jana Karla Alexia, písaře radního, za kupní cenu 400 zl. rejn. Jest pravděpodobná domněnka, že tímto majitelem byl dům vůbec zveleben, zejména vkusnou atikou okrášlen; neboť r. 1689 byl jím prodán za 500 zl. rejn. hotových. Průčelí toho domu bylo v novější době zužitkováním průjezdu značně pozměněno, a sice v neprospekch celkového vzhledu. Jest žádoucno, aby vhodnějším umístěním vývěsných tabulí mohla stará úprava průčelí poněkud lépe prohlédnouti. Uvnitř v přízemí se zachovala dvě prutovaná ostění, z kamene tesaná, jedno ke schodišti, druhé do sklenuté místnosti s gotickými žebry.

Sousední dům čp. 144 má sice fasádu méně významnou, ale pro svůj štít zasluhuje, aby byl přiřazen k oběma domům právě vytčeným. Z minulosti tohoto domu, který za starodávna slul »Studničkovským«, zajímá zpráva, že v něm bydlil kutnohorský konvář Řehoř Bořanovský z Bytešky (též Studnickou zvaný) až do r. 1586. Roku 1667 přešel do vlastnictví Jana Kavky z Tollenštejna a v majetku rodu toho, který se pak smísil s rodem Pelikánů a Dubských, zůstal po dobu asi jednoho sta let. Úpravu fasády možno klásti asi do poloviny této doby. Roku 1777 koupili dům ten František Wotzl s Annou manželkou svou za 205 zl. rejn. a drželi jej do r. 1811; byli to rodičové Jana Erazima Wocela. Tím nabývá dům vyššího, lokálně historického významu ve sporu o dům, ve kterém se narodil náš slavný archeolog.

Poněkud výše v ulici, jdouc k bývalé bráně Kouřimské,

stojí dům čp. 139; střizlivá barokní výzdoba jeho fasády, umělecká mříž v lunetě nad vchodem, zvláště pak návrhu pěkný zděný vikýř s nastavenou sochou svíce vábí k sobě zraky kolemjdoucích. V domě ten seděl v letech 1531 do 1543 Jan Houska, zlatník. Roku 1585 jej koupil Adam Materna z Květnice a připojil k němu menší dům vedlejší. Dům takto rozšířený ujal r. 1622 paní Johana Břežská roz. Maternová z Květnice; odtud říkali tam »u Břežských«, kterýžto název se udržel až do začátku 18. století, ačkoliv se majitel několikrát změnil. Roku 1729 koupil dům ten, ohněm zkažený, Jan Logdman z Auen, AA. LL. et Phil. magister et Med. doctor, za 420 zl. rejn. Za tohoto majitele dostalo se tomu domu bezpochyby nyníější úpravy.

Dům čp. 158 v nyníější Kollárově třídě má architektonickou výzdobu podobnou, jako dům čp. 143. Roku 1585 ujal jej Vavřinec Růže z Siona od pastorka svého Jiříka Růžického v 100 kop gr. čes.; od něho jej koupil za 110 kop gr. čes. Jan Zlutičský, truhlář, syn Nantové, — odtud přijal dům ten název »Nantovský« a podržel jej dlouho. Podobně po novém majiteli Václavovi Košíkově, který nabyl toho domu r. 1656, udrželo se pojmennování »Košíkovský« plných sto let. Když r. 1726 Alžběta Podhorská ten dům koupila za 700 zl. rejn., nařizeno jí při zápisu do knih, že má ten dům podle řádu a obyčeje města stavěti a »tu uličku« (byla tím míněna ulička požární, zvaná »růžovou«, mezi domy čp. 158 a sousedním čp. 157) na společné s obcí náklad vyprovihnouti. Z toho lze souditi, že tenkrát byla na domě vykonána nákladnější výstavba a že v tom zahrnuto bylo také snad vyzdvížení štitu s atikou, jak se dosud spatřuje. Domněnka ta se potvrzuje také značným vzestupem ceny, za kterou pak r. 1737 Alžběta Podhorská dům ten prodala Matěji Korandovi, totiž za 1300 zl. rejn. hotových, nadto ještě bez krámu masného, který ode dávna náležel k tomu domu, ale tentokrát od domu byl oddělen a při prodávající zůstal i s právem oken na dvoreček prodaného domu.

Dům čp. 152 (v nyníější Husově třídě) byl od r. 1517 majetkem Jiříka Nýska, odtud název »Nýskovský«, který se udržel celých 100 let. Z majitelů následujících vynikal Mikuláš Chyždera, kterým byl dům ujat r. 1574; po něm obdržel jméno »Chyžderovský«. Letopočet 1603, který jest vytesán na renaissancením ostění dveří (nyní zazděných) v sňi přizemní, ukazuje k tomu, že se tehdy v domě děla větší jakási přestavba. Na sklonku 17. století ocitl se dům v majetku rodiny Dačických z Heslova, zejména Václava Vojtěcha a po něm (1697) Bernarda Dačického z Heslova. Posléze jmenovaný majitel jest pravděpodobně původcem pěkné výzdoby na průčelí domu a nad římsou podokapní.

Dům čp. 154, nárožní u božích muk, byl na sklonku 15. století v držení Matěje Bilejovského; od něho jej r. 1483 koupil zámožný nákladník hr. Matěj Pokůch (Bokůh) se symem svým Janem za 420 kop gr. čes. — odtud pojmenování »Pokůchovský« nebo též »u Pokůků«. Potom spadá ten dům odkazem na záuši, od kterého byl r. 1502 získán za 200 kop gr. čes. Johanešem z Skalce, úředníkem mince. Zvelebiv dům, obvrátil jím nový majitel syna svého Václava z Skalce. Ve svaatební smlouvě, kterou uzavřel s přáteli nevěsty Doroty, dcery Šmířkovy, oznamuje sice pan Johanes, že dům »jest sám vystavěl«; avšak může to býti míněna toliko větší jakási oprava, neboť jej »čistý a zaplacený« i s luncem minciřským, který synovi svému dává, počítá ve 400 kop gr. čes. Později držela dům Anna Miránková, zámožná měšťanka; od ní jej koupil r. 1522 Václav Mírek z Solopisk a na Hranicích za 550 kop gr. čes. Od roku 1581 byl

majitelem jeho Matěj Fifek, pekař. Dům Pokůchovský byl jedním z těch, jichž majitelé po katastrofě bělohorské, nechtějce přijmouti víry katolické, musili opustiti svou vlast. Dorota, dcera Václava France z Liblic, ujala ten dům r. 1615 po smrti prvního svého manžela Bartoloměje Štěrby, roku 1619 se provdala za mistra Jiříka Širusa a po druhé ovdověvši, vstoupila v stav manželský se Samuelem Hofmanem Třebíčským; roku 1628 pak, obmýšlejc s nezletilou dcerkou svou Alžbětou za manželem svým do města Třebíče se obrátiti, poručila a postoupila dům Pokůchovský, v kterém bydlila, přáteli svému Zigmundovi Kozlovi z Rejzntolu a bratru svému Václavovi Francovi z Liblic v sumě 600 kop gr. čes., aby domu nedali k spuštění přijiti, výbřž jej opatrovali anebo jiným prodali. Další majitel jeho Petr Antonín Hertl vynaložil r. 1686 na stavení jeho a na úpravu krámu větší sumu; tehdy se dostalo fasádě asi té úpravy, jak se nyní ještě jeví. Tomu domu říkalo se též »pekařská hospoda« nebo »pekařna«; název »Pokůchovský« udržel se v knihách asi do roku 1705.

V dolejší části Václavského náměstí, kde býval za starodávna solný trh, stojí dům čp. 273, který se výstavbou svou nápadně liší od budov sousedních. Dům ten jest v nejstarší kutnohorské knize pozemkové při roce 1432 zapsán jako dům »řečený Melhauz«. Na tom místě bývala asi předtím budova, sloužící jako zásobárna mouky a podobných potravin. Název ten se dochoval až do konce 17. století; při roce 1676 vyskytá se po prvé jméno nové »u černého kohouta«. Rozsah toho domu s příslušenstvím byl za doby nejstarší dosti značný, neboť když r. 1475 Blažek Ryšín frýmarčil domem tím s Bartoněm Heskem na pivovar Maláskrub, bylo mu Bartoněm přidáno ještě 90 kop gr. bílých; a v době pozdější (1517 a opět 1555) byl půdorys celkový uskovněn odprodejem jakýchsi maršálů k sousednímu (nazad) domu »u slunce«. Roku 1565 byla v tom domě vykonána větší jakási přestavba, a tím se zvýšila cena jeho. Nynějšího vzhledu dostalo se tomu domu bezpochyby uprostřed 18. století, když jej ozděl členové rodu Fatigatů.

Příklady soukromých budov, které tu jsou zobrazeny, mohou býti dostatečným dokladem, že v Kutné Hoře byl sloh barokový ve všech svých fázích pěstěn s dobrým porozuměním od mistrů nejen věci znalých, nýbřž i obratných ve vynalézání forem vkusných a líbivých. Jenže fasády těchto domů nejvíce v neporušené své původní podobě, jsouce většinou aspoň v dolejší části své pozměněny úpravou krámů, rozšířením oken a pod. Avšak lze vytknouti též případy takové, kde průčelí domu po celém rozsahu zachovalo svou originalitu, vyjímajíc ovšem obnovený nátěr anebo snad opravený kryt střechy. Takovým jest dům čp. 49 na Šmířkově náměstí. Z prvků velmi prostých dovedl architekt umělec vytvořiti dílo nemalé hodnoty; jednoduché, nijak nevtvářivé příkrasy nad okny prvního patra, vkusně koncipované nadpraží vrat a ozdobné kování na vratech, ty všechny prvky oku milé spojují se tu v celek uslechtilý. Korunou fasády jest pak nádherná trojice vikýřů, jejichž estetická působivost se zvyšuje přispěním díla sochařského. Dům ten vyniká též účelnou úpravou vnitřní pro obydlí rodinné a může býti po stránce estetické i užitkové považován za vzor starobylého vkusného i pohodlného obydlí rodinného. Ve své nyníější podobě byl tento dům upraven snad za majitele Antonína Baltazara Kleina, král. revidenta ordinárního tucu v Kutné Hoře, který jej koupil r. 1746 za 1500 zl. rejn.; rodina jeho v něm bydlila až do roku 1802, kdy byl prodán za 3500 zl. rejn. Podobnou úpravu vnější i vnitřní mívál asi také dům čp. 48; oba se stýkají spolu

svými zahradami a jsou spojeny dlouhou vysokou zdí se starožitnou sochou P. Marie uprostřed na vrchu. Celková fronta obou domů s dotčenou zdí dělá dojem spojitosti; ale společného majitele tu nebylo nikdy.

Jsou tu ještě jiné domy, které si zachovaly starobylé své fasády barokní bez změny patrných. Dům čp. 34 v ulici Svatoborské naproti Hrádku slul po delší dobu »Salavovským«, ačkoliv jej Mandalena Salavová z Oujezda a na Malešově držela pouze dobu velice krátkou. Roku 1614, když byl zakoupen Janem Heniochovským. Roku 1659 přešel za kupní cenu 175 zl. rejn. do rukou Kašpara Ajkla (Eygl), řezbáře, v jehož dílně byly zbudovány části hlavního oltáře pro kostel sv. Jakuba, jakož i veliký dřevěný reliéf »Uvedení synů Zebedeových mezi učedníky Kristovy«, který původně byl také částí dotčeného oltáře, nyní pak visí v kapli pod věží dotčeného kostela. Po smrti Kašpara Ajkla r. 1685 ujal syn jeho Ondřej dům po otci, prořádaný v summě 300 zl. rejn. Podle toho Kašpar svůj dům asi nemálo zvelebil; proto lze úpravu domu, která dodneška se zachovala, klásti do doby 1660—85. Poněvadž pak socha Rodičky boží, ve dřevě řezaná, mezi okny prvního patra jest jako integrující část štukatérské výzdoby do fasády vetknuta, možno dílo to řezbářské přičísti mistru Kašparovi. Soška ta jest nyní pouze znamením domu; tenkrát však zvěstovala kolemjdoucím, že v domě tom má dílnu mistr umění řezbářského.

Také dům čp. 85, naproti kapli Vlašského dvora, byl majetkem jednoho řezbáře kutnohorského; roku 1740 koupil jej totiž mistr Bernard Katterbauer za 150 zl. rejn. a držel jej až do roku 1749. Tehdy jej prodal za cenu dvojnásobnou, což vede k domněnce, pravdě se velmi podobající, že Bernard Katterbauer dal mezi rokem 1740 a 1749 dům svůj upravit s větším jakýmsi nákladem. Úprava domu jest také zde uspokojivě datována; také vznik sochy sv. Jana Nepomuckého, ke které jest štukatérská výzdoba fasády jaksi přikomponována, není pochybným, pokud se týče autora ani doby. Když byl r. 1922 stav toho domu znaleky prozkoumán, shledalo se, že jádro jeho jest velice staré, z veliké části dřevěné, a že omítka se štukovou výzdobou, při vytčené úpravě tlustě nanesená, se od jádra odchlupuje a povážlivě bortí. Na podnět Státního památkového úřadu byl tu vykonán zajímavý pokus zachraňovací, který se podnikateli (inž. Rud. Ryšánovi) zdařil, takže záhuba, považovaná téměř již za neodvratnou, byla zažehnána.

Domů s podobnou typickou fasádou, jako čp. 34 a 85, najde se v Hoře více. Spatřují se tu nad okny filigránské příkrasy, ne nepodobné jemným obláčkům peřestým; plochy podokenní bývají pak vyplněny ornamentem, který má vzhled řídkých kraječek. Také domy čp. 319, 335 a snad jiné ještě jsou toho druhu; ale s výše prvního patra ze štukového orámování, slohově souhlasného s ostatními ozdobami, neshlíží již ani socha ani obraz — ničivými vlivy byla tu porušena celistvost fasádní úpravy. S mnohých fasád byly i ty celkové příkrasy odloučeny; tím pozbyl dům ovšem veškeré ceny umělecké.

Palackého náměstí jest na straně severovýchodní ohraničeno trojicí domů čp. 377, 378 a 379, která jest hodna povšimnutí. V nerozlučný celek semknuté jich fasády, které střízlivou výzdobou svou spolu dobře harmonují, přetrvávají v té podobě již půldruhého století. Ještě v druhém deceniu předešlého století byl také dům čp. 377 kryt mansardovou střechou šindelovou, jak patrně z vyobrazení, datovaného rokem 1815, které se přechovává

Obr. 2. Dům čp. 152 v Husové třídě, přestavěný na počátku XVIII. stol. Nyní výborně (v omítce i plastikách) konservován.

v kutnohorském museu. Střecha ta byla však později snesena (asi z opatrnosti po velikém požáru, který roku 1823 na blízkou zle zuřil) a nahrazena nízkou střechou valbovou s těžkým krytem. Nelze neuznat, že tím byl soulad jmenovaných tří domů nemálo porušen. Všecky ty domy mají stejnou hloubku, která v obou nárožích jest patrna; domy 377 a 378 pak zasahují do sebe v půdorysu. Domu čp. 377 dodala věž, nazad k němu přistavená, pověsti světové, neboť věž ta v nitru svém chová ve druhém patře klenbu obdivuhodnou z doby vladislavské gotiky, jakož i nástěnné malby z téže doby. V domě čp. 378 v přízemku zachovalo se kamenné ostění s lomeným obloukem, část šnekovitého schodiště do sklepa a jednoduchý pilíř gotický; což jest dokladem, že i tu jest spodní zdívo velice staré.

Budovatelem domu čp. 377 byl asi Beneš zlatník z Trnčí, nákladník hor a probíř královský. Odvážným podnikáním zadlužil statek svůj tou měrou, že i tohoto domu svého musil se zříci a rukojímím svým jest postoupiti, aby k svému přišli. Od nich koupil jej 1503 Sankturin z Nedvojovic, úředník mince, za 200 kop gr. čes.; odtud se dům jmenoval napařád »Sankturinovým«. Z dalších majitelů zasluhují aspoň zmínky tito: Jakub Holý Šotnovský z Závořic (1573), Augustin Šmilaur ze Šmilova, úředník mince (1590), Adam Endrle z Burgstatlu, královský gvardejn (1657), Václav Kubín Hopmilský (1671). Josef Jan Capek, královský horní hořmistr a královský rýchtář, kterým byl dům ten (asi požárem blízké radnice poškozený) roku 1777 koupěn taciho za 800 zl. rejn., dal na něm bezpochyby vykonati

Obr. 3. Dům čp. 409 na nároží ulice Tylovy a Palackého náměstí. Dobře udržovaný.

důkladné opravy; tehdy se dostalo domu ušlechtilé fasády, která jej dosud zdobí. Domněnka ta podporuje se tím, že roku 1793 Jan Křištof Breuer, továrník a obchodník, zaplatil ten dům sumou 5000 zl. rejn.

Dům čp. 378 mívá své znamení, totiž »tři lvíčky«, které bývalo bezpochyby na průčelí domu nějak obrazně znázorněno. Mistr Jan Benicius Tábořský, písař radní, ujal ten dům roku 1598 po tchánu svém Stanislavovi, a podle něho slul ten dům pak dlouho »Beniciusovským«. V době pozdější také říkali »U Náchodských« podle Adama Františka Náchodského, který roku 1685 dům ten koupil i s domem sousedním čp. 379. Při požáru radnice (1770) pohořely oba ty domy; dům čp. 378 byl pak majitelem svým Ignácem Frant. Slavíkem opět vystavěn a do dobrého stavu uveden. Z té doby pochází nynější jeho úprava, zejména střecha jeho.

Také dům čp. 379 měl své znamení, a to »tři pávy«. Roku 1509 koupil jej Jakub Ježák, tvůrce nádherných gotických stolic v chrámě sv. Barbory, jehož manželkou byla Elška, dcera Jirka Loreckého z Ilkuse. Mezi dalšími majiteli domu byli: Pavel Theodor Písecký, jinak Veveřin z Kranichfeldu (1592), Jan Piscius, písař radní (1600), Adam Frant. Náchodský (1685), Theofil Janovka (1708). Dům ten byl pustý a »zruinovaný« již od roku 1637; teprve okolo roku 1708 dal jej Theofil Janovka v nový dům vystavěti. Po požáru 1770 nabyl asi té podoby, kterou má dosud.

Přehlídka barokních domů v Kutné Hoře uzavíráme upozorněním na domy čp. 376 a 153, které imponují také značným rozsahem svém. Původní gotický sloh domu čp. 376 zakrývá se barokní fasádou a střechou i rozmanitými přestavbami uvnitř; ale gotické jádro budovy prozírá zjevně skrze ty přímětky z doby pozdější. V prvním patře zachoval se do dneška pokoj goticky sklenutý s profilovaným žebrovím. O tom domě píše Mikuláš Dačický takto: »To jest ten dům veliký, ... barevnými polívanými širokými čtyřhrannými skřídly pokrytý.« Takové »skřídle« (s jiného domu) se zachovaly

a ukazují se v kutnohorském museu. Nejstarším známým majitelem (snad také budovatelem?) toho domu byl Jan Knejslík ze Světic; odtud pochází název »dům Knejslíkovský«. Zajímavou jest zpráva v Pamětech Mikuláše z Práchnan, že roku 1478 král Vladislav »chodil k obědu dvakráte z Vlašského Dvora k Knejslíkovi, horníku a sousedu na Hor. Kut. do jeho domu«. Neobyčejná ta přízeň králova nebyla nijak odůvodněna zvláštními zásluhami Jana Knejslíka, nýbrž se vysvětluje tím, že bratr jeho Václav Knejslík, jsa šenkem královským, požíval milosti královny měrou vyšší. Jan Knejslík byl jedním z těch, kteří, zaslepeni jsoouce touhou po náhlém zbohatnutí, majetek svůj nerozvázným podnikáním v úplnou zkázu uvedli. Po smrti Jana Knejslíka zůstalo mnoho dluhů a statek jeho nemohl stačiti k jich zaplacení. Také dům Knejslíkův byl prodán; koupili jej Jan doktor Švank a Beneš zlatník z Trnčic. Roku 1514 ořezal na členy rodu z Práchnan. Roku 1559 koupil jej (skrze své faktory?) kníže Horních a Dolních Bavor Arnošt, falckrabě při Rýně; ačkoliv kníže nepoznal asi vůbec tohoto majetku svého (zemřel již r. 1560), dáno domu jméno »Knížecí«, které se udrželo až do začátku 19. století. V domě tom byl roku 1590 dne 20. února o masopustě Mikuláš Dačický z Heslova oddán s pannou Alžbětou, decrou Jiřika Mládky; tehdy náležel ten dům Martinovi Hanušovi z Šaratic. Od Radslava Hlavsy z Liboslavě, který ten dům držel od r. 1611, koupil jej 1629 Jan Rudolf Trčka z Lipy; ale 1634 propadl dům ten v pokutě císařskému fisku. Odtud přešel 1647 v držení Jana Salazara de Monte Albano, pána na Hrádku nad Paďousy a na Solopiskách. Roku 1727 koupil jej Václav Šťastný (Felix) Šmerovský z Lidkovic za 2100 zl. rejn. a naložil na přestavbu jeho prý 6000 zl. rejn. Z doby té pochází zbarokování toho domu. V latinském blahopřání s chronostichem (1749), kterým kronikář Keglér oslavuje dalšího majitele domu Petra Hertla, prozrazuje se v závěrečném dystichu, kdo tu přestavbu okolo roku 1728 vykonal, slovy těmito: »has (totiž

aedes) olim fabricans murarius incola Semrad opere perfectio tristis ab urbe fugit».

Dům čp. 153, nároží do ulice Husovy a Sultysovy (proti morovému sloupu mariánskému), slul za starodávna »U Balatých« čili »Balatovský«. Roku 1603 ujal jej Václav Nemes Chrudimský, zámožný horník, po neb. Pavlovi Cholopickém z Cholopie. Pojmenování domu změnilo se později v název »dům Podivinský« podle majitele Eliáše Podivinského (1658). Roku 1783 koupil jej Karel Hořický, mistr zlatnický. Do té doby možno klásti původ koruny, která visí na nároží toho domu pod sochou sv. Jana Nep.; ta měla původně býti asi odznakem zlatnickým, později pak, zůstávši trvale na svém místě, stala se znamením domu.

Všecky domy tuto vytčené a zobrazené jeví se jako součásti front uličních, a domy sousední nebývají ve všech případech důstojnou jich stafáží (na př. vysoká činžovní budova vedle domu čp. 158 nehorázností avou působí velice tísnivě na celé své okolí, poněvadž tu nebylo šetřeno náležitěho ohledu k výškovým poměrům). Pouze dva z vytčených zde domů, totiž čp. 49 a 85, mohou se honositi aspoň trochu příkrasné zelené přírodní v bezprostřední blízkosti. Kde krása architektonická se snoubí s půvaby přírodními, tam bývá zajištěn úspěch estetický. Nechyboval by asi, kdo by tvrdil, že právě pro sloh barokový, kde není žádné ztrnulosti, jest volná příroda prostředím nejvhodnějším. V tom smyslu zasluhuje povšimnutí též rozdíl mezi dnešním stavem Nových mlynů (pod Vlašským dvorem) a mezi podobou, jak vypadaly před poslední přestavbou.

Tím není ovšem vyčerpán celý seznam budov barokních v Kutné Hoře. Sloh ten jest zde reprezentován ještě několika stavbami rozměrů větších velmi čestně. Bývalá kolej jezuitská vedle chrámu sv. Barbory, stojící na místě vyvýšeném, volném, jest integrující součástí úchvatného panoramatického pohledu na město od jihovýchodu.

Architektonické krásy rozsáhlého kláštera ursulinského, pozoruhodné stavby Kiliana Dientzenhofera, a úhledného kostela sv. Jana Nep. nemohou se uplatniti pro přílišnou těsnost ulic, v nichž obě budovy ty stojí. Budově městského pivovaru v Lorci dodává okolní scenerie přírodní zvýšené zajímavosti. Podrobnější pojednání o budovách těch vymyká se z rámce tohoto článku, jehož úkolem, úzce vymezeným, jest vzbuditi zájem pro jistý druh budov soukromých v Kutné Hoře, kterým se dosud namnoze upírá vyšší význam umělecký a kterým se proto také nedostávalo náležité ochrany.

Po baroku získal sobě při menších soukromých objektech stavebních jakousi oblibu empir pro jednoduchý (a proto menším nákladem dosažitelný) ráz svých fasád. Tento sloh za krátkého trvání svého zanechal v Hoře pouze nepatrné stopy. Sem tam na některém domě postřehuje oko pozorovatelovo nad okny výplň s jednoduchou ozdobou vějířovou, nebo na vratech prostý empirový ornament, ve dřevě řezaný; ale hlouběji sloh ten v Hoře nezapustil kořenů svých. Jediný je zde dům, jehož empirová fasáda jest zdařilým celkem, umělecky pojatým, totiž dům čp. 123 (nárožní nad Kamennou kašnou). Říká se tam »U dvou rytířů«, neboť s výše prvního patra shlíží jako znamení domu dvojice ztepilých postav v plném rytířském odění. Za starodávna se dům ten jmenoval »Samserovským« podle jednoho majitele svého. Roku 1549 jej koupil Kuněš Bohdanecký z Hodkova a na Zlebích za 78 kop gr. čes.; v rodině té zůstal do roku 1575, kdy Heřman Bohdanecký z Hodkova a na Hostačově jej prodal za 100 kop gr. čes. Roku 1601 jej získal koupí Šebestian Dynes Lounský, konvář, za 300 kop gr. čes. Název »U dvou rytířů« zapsán jest v knihách po prvé při roce 1808. Zápisem tím jest datován reliéf dvou rytířů na domě, a tím jest časově určena i výstavba domu v podobě, jak se dosud jeví.

Emanuel Leminger.

STAVEBNÍ KONSERVACE DOMU ČP. 85 V KUTNÉ HOŘE.

Tato velmi zajímavá práce, přes to že datum jejího provedení je vzdáleno již čtyři leta, zaslouží dodatečného uveřejnění jednak pro mimořádné technické obtíže, které jí kladl v cestu stav téměř beznadějný, jednak i proto, aby byl provždy dokladem a pobídkou zdar technického úsilí tak nevdečného a v samém městě Kutné Hoře zprvu velmi skepticky posuzovaného.

Dům čp. 85, vlastnictví p. Mg. Pharm. Janovského, vznikl v dnešní podobě v druhé polovici 18. století, kdy byl malý přízemní domek zděný zvýšen dřevěným srubovým patrem, obezdněným a omítnutým. Současná dekorace průčelí vyšla od obou okenních os nového patra, které zdůraznila překonávajíc tak divergenci os staršího přízemku, orámovala skoro čtvercovou plochu celého průčelí prostou plochou bosází a potlačila architektonické články na úzký kordonový pás a stejně nevýraznou hlavní římsu. Zato dekorace plochy 1. patra kolem oken a mezi nimi je bohatá, vyvíjí se nad rámy okenními (tyto ještě s kapkami) i pod nimi na základním lyrovém tvaru páskového ornamentu, esovitě stáčejícího, pod okny do tohoto tvaru vkládající vějířky (původně snad spíše lilie, opravami hrubě změněné), nad okny na podobný stlačený motiv nasazujíc mušle. Mezi okny je ve štuku vymodelován mezi dvěma štíhlými plo-

Obzr. 4. Dům čp. 85 proti kapli Vlašského dvora.
Stav před konservací 1922.

chými polosloupky věnec z obláček, sloužící za rám pro původní, krásně řezanou sošku svatojanskou. Ve vrcholu věnce nad hlavou sošky jsou nasazeny tři dobře řezané okřídlené andělíčkové hlavičky, nad střední štuková koruna nad dvěma volutovými pásky, stáječícími se esovitě od obou sloupkových hlavic. Postranní stěny domu mají kromě ploše bosovaných rámu nad slepými okny nasazené vždy tři opravní zhrubelé rocaille, jednodušší pásková výzdoba podokenní se zachovala jen ve zlomcích. Nynější střecha je sedlová, zvalbovaná, taškami krytá. Uměleckou hodnotou nedosahuje tento domek ovšem ani kutnohorského průměru z této doby, ale je přesto dokumentárně cenný jako opožděný projev provinciální záliby v barokní formě s nesmělými motivy rokokovými a s uspořádáním, v němž zjednodušení vzniklo daleko spíše z naivního lidového podání než z uměleckých tendencí oblažujícího se konce století. Jeho cenu zvyšuje však nemálo jeho situace, která naivní svěžest a živost průčelní dekorace v uličním prostoru proti Vlašskému dvoru dokonale uplatňuje a také svou hmotou nad zdmi dvorku a zahrady, jež nechávají jeho postranní stěny volné, je v perspektu uličním (s presbytářem sv. Jakuba jako point de vue) prvkem přímo vzácným.

Bylo proto jistě plně oprávněno, že na zachování této památky byl kladen důraz, když roku 1922 šla vstříc zkáze. Srubové patro, obezděné 15—20 cm silnou zidkou (a to pouze na červinku), bylo totiž v dřevěných částech úplně prohnité a bez veškeré spojitosti s obezdívkou. Ta byla při počátku práce od srubu v patře odtažena na více než 30 cm, což při výšce zidky ca 3 metrů bylo vybočením více než nebezpečným, takže při nejmenším ořezu bylo lze očekávat její zřícení. To by bylo znamenalo nejen zničení půvabné štukové dekorace průčelní, nýbrž i nejasný osud domu a uličního prospektu vůbec. Rovněž oba rohy budovy, jak je patro z obr. č. 4., měly povážlivě trhliny. V chaotickém stavu byly zdi postranní a vybočení průčelní zdi naklonilo vnější okenní rám.

Bylo proto skutečnou zásluhou majitele domu p. lékárníka Janovského, že se rozhodl na podnět památkového úřadu dům opravit a že nadto světlou opravu inž. arch.

Rud. Ryšánovi, jenž podnikl skutečnou pečlivou stavební konservaci. Okolem konservace bylo zabezpečení obou rohů, vyměnění ztrouchnivělé stěny srubové za novou ze cihelnou a přichycení průčelní zidky s dekorovanou štukovou vřstvou k této nové vnitřní zdi. Na počátku práce v listopadu r. 1922 byly podchyceny oba rohy budovy v základech, načež byly vsazeny na průčelní zeď kamennou v rovině přízemku dva železné nosiče, které byly kleslémi zachyceny až do stěny dvorní a na ně postupně vyzděna nová, 45 cm silná zeď cihelná, která postupně nahradila shnilou původní stěnu srubovou.

Do nosičů v úrovni podlahy I. patra byla šrouby přichycena vybočená patka průčelní zdi, jakož i další šrouby, kterými byly obě zdi, nová i stará, pevně spojeny. Po ztvrdnutí vnitřní zdi byly šrouby utaženy a mezery mezi oběma zdmi, pokud se objevily, zality maltou. Po utažení šroubů, které měly kromě hlavic velké podkladky, bylo sledováno, že vyčnívají nad líc omítky staré. Poněvadž průčelní zídka byla zděna z malých kamenů na červinku a nesnesla ořezů, nebylo možno přechýlující části šroubů odstranití uřezáním. K uřezání hlav i podkladek bylo proto užito autogenního aparátu, čímž se hlavy i podkladky podle potřeby svařily. Na rozřazené hlavy byl nanesen asfalt posypaný písekem, na nějž byla nanesena dobrá cementová malta. Poté byly odlulé části štukové výzdoby přichyceny zalitím maltou, hladká omítka doplněna a podle zbytků nejstaršího barevného tónu obarvena. Zároveň práci na průčeli bylo znovuosazení sochy Jana Nepomuckého a andělů, dobře konservovaných řezbářem Boh. Bekem, jakož i lucerny na kovaném raménku.

Z vyličeného postupu je patrné, jak veliké opatrnosti vyžadovala konserváční práce, výsledkem pak svědčí dnes o tom, že péče, opatrnost a velký zájem, jež arch. Ryšán věci věnoval, nebyla marna. V době, kdy mizí jedna výtvarná hodnota za druhou, je nutno zvláště vzpomínati tohoto velmi úspěšného pokusu a zdůrazniti, jak dobře slouží restaurování vnitřek nejen obytným, ale dnes částečně i kancelářským účelům.

Václav Wagner.

RŮZNÉ ZPRÁVY.

NEZACHRÁNĚNÉ PAMÁTKY A CENNÉ STAVEBNÍ DETAILY ZA DOBY TRVÁNÍ ODBORU KLUBU.

1. V památkovém ohledu bylo naše město ochuzeno v r. 1925 o velmi cenné stavební detaily na významném domě č. 157 v nároží Palackého náměstí a Kollárovy třídy, jichž sluší tím více litovati, ježto dům stojí na zvlášť exponovaném místě. Při adaptaci domu, když otlučena byla barokní fasáda s hlavního průčelí, objevily se zbytky gotických detailů: u hlavního vchodu kamenné žlábkované ostění s lomeným obloukem, v chodbě kamenné ostění prutované a v nároží jednoduchý kamenný štíhlý čtyřboký sloup s prostými hranovými přitesy. Nárožní místnost (krám) měla pěkné barokní (klášterní) klenutí s lunetami a štukovým oválem; s vedlejší zaklenutou místností (vinárnou) tvořily cenný stavební detail. Rozáhlá domovní síň zaklenuta byla mohutnou pásovou klenbou se štukem.

Státní památkový úřad, jsa požádán za ochranu rozsáhlého tohoto domu, vyžádal si definitivní plán úpravy v měřítku 1:50 a žádal o zachování všech jmenovaných

památkově cenných zbytků a postavil se proti neorganickému rozdělení objektu na dvě čísla. Bohužel, rady jeho nedbáno; klenba v nároží neolouhována, ale stržena, sloup v nároží (domněle pranýř) roztržiti, dům v hlavní chodbě neorganicky rozdělen, dřívější fasádování otlučeno, takže zbyl z něho jen kamenný barokový polychromovaný reliéf Rodičky boží, na nějž si netroufal ani stavebník, ani stavitel; ale z rozmazu reliéf zůstal neочиštěn. Nové fasádování, jak obr. 5.—6. ukazují, rozhodně není z nejšťastnějších.

2. Prostá baroková fasáda zmizela v r. 1926 při adaptaci domu čp. 317 (majitel J. Richter, drogistka) v Kollárově třídě. Městská rada nedala povolení k novému fasádování, ale když již byla otlučena, hlásil stavebník pokorně a nevědomě ve městském úřadě, že se tak stalo bez jeho vědomí, aniž poskytnuta v nové fasádě cennější náhrada za starou.

3. Dlužno i litovati fasády na domě čp. 252 na Masa-

Obr. 5. Dům čp. 157 na nároží náměstí Palackého a Kollárovy tř. Starý stav.

Obr. 6. Tentýž dům po nešťastné úpravě v r. 1925.

rykově náměstí a na rozsáhlém objektu zájezdního hostince čp. 174 v Sultysově třídě, jež nahrazeny umělým kamenem krátce po převratu.

4. Kamenné gotické ostění strženo bylo při adaptaci domu čp. 511 v Královské ulici v r. 1924 jako nejpmát-nější detail domu. Povolení k adaptaci tohoto druhu do-stalo se stavebníkovi od městské rady nedopatřením.

5. Nejnádhernější exempláře jasanů (*Fraxinus excel-sior* L.) padly v r. 1926 na tak zvané »Královské pro-cházce«. Kácení další podařilo se sice zastavit, ale ně-kolik jmenovaných gigantů vzalo za své. Obec učinila majiteli, M. Jozefymu, nabídku na odkoupení tohoto

krásného polesí údolí Vrchlice, aby mohla intenzivněji prováděti jeho ochranu, ale koupě uskutečněna nebyla. V místa vykáčených jasanů přeložen r. 1927 mlýnský náhon.

6. Povolení městské rady k vykácení dvou lip majiteli domu č. 100 na předměstí Karlově pokládáme za nepo-zřetelné, ježto stačilo jen nepatrné oříznutí dolních větví, aby bylo úplně zabráněno domnělému stínění jejich. Povolením tímto znešvařena alej 12 lip, přirozená okrasa těchto míst, a to tím více, ježto lípy, k vykácení odsouzené, jsou vnitřními jejími členy, nikoliv kraj-ními. (1928.)

OCHRANA PAMÁTEK A MÍSTNÍ TISK. Radikální chvilková hesla vynořila se i v našem městě v době po-převratové a dotýkala se města v neprospěch zachovy památek a veřejné estetiky. (Na jisté schůzi byl učiněn návrh, aby Boží muka ze Šultysovy třídy byla odstrá-něna!) Místní tisk, v počtu čtyř týdeníků, náležející různým politickým stranám, přinášel té doby prudké a posměšné výpady proti ideovým směrnicím Odboru klubu, kde psalo se o »památkové nepřičetnosti«, kde byli jsme zvaní »starožitníky«, kde stanovisko Státního památko-vého úřadu v Praze zváno bylo »drzou provokací občan-stva«. V místním sociálnědemokratickém listě útočeno na Státní památkový úřad velmi prudce v době, kdy ministrem školství a národní osvěty, jemuž jmenovaný úřad podléhá, byl sám sociální demokrat (Bechyně). V jistém případě svolána byla i schůze Společenstva vý-tvarných řemesel, aby protestovala proti »justamentu« Státního památkového úřadu a Klubu za Starou Prahu v Praze. — Dnes se poměry podstatně změnily; v tomtéž tisku, v němž ještě nedávno útočeno, volá se dnes po zvýšené ochraně památek architektonických, historických i přírodních. Prudký náraz radikálních destruktivních hesel zklidnil a usměrnil se existencí Odboru klubu a jeho součinností se Státním památkovým úřadem a Klubem za Starou Prahu v Praze. — Dnes je běžným zjevem, že soukromník, projektant a sama městská rada, z čehož dlužno mít radost, obrací se na jmenovaný úřad o radu a dobrozdání.

Jos. Vepřek.

VÝSTAVBA MĚSTSKÉ ČTVRTI NA ORLOVĚ. Sta-vební plocha tvaru nepravidelného trojúhelníka na severo-východní periferii městské, ohraničená státní silnicí Kutná

Hora—Sedlec (Riegrovou třídou) a okresní silnicí, kolem jatek vedoucí, uzrála krátce po převratu k rychlému za-stavění. Nesdílíme běžného názoru, dnes místním tiskem propagovaného, reklamujícího, že na tomto ideál-ně rovinném terénu měla po Riegrově třídě vzniknouti jen komfortní obchodní třída (bulvár!), jak se kdesi

Obr. 7. Pohled na chrám sv. Jakuba od Hrádku, pokažený nevhodnou nástavbou domu čp. 13.

Obr. 8. Ořechový sad před rolnickou školou v Kutné Hoře, starý stav.

Obr. 9. Týž sad. Nešťastná úprava, v r. 1927 provedená.

psalo, spojující Kutnou Horu se Sedlcem, nebylo-li zde podmínek sociálních a hospodářských k jejímu realizování. Přirozeněji mohla vzniknouti vkusná kolonie rodinných (dělnických) domků, již by se město přiblížilo k hlavnímu nádraží severozápadní dráhy v Sedlci. A skutečně krátce po převratu učiněn zde náběh k výstavbě dělnické kolonie dvoudobitých přizemních domků, stavených na základě prvního zákona o stavebním ruchu v Československé republice. Ač tato stavba bude na dlouho svědkem nesmírně stísněných našich hospodář-

ských poměrů, dokumentem stavební bídy, přece svou uniformitou — mezi tím, co vzniklo dále a vedle — tvoří nejednotnější část této čtvrti. Dalo se očekávat, že ve výstavbě kolonie bude jednotně pokračováno. Bohužel, vznikly zde i domy činžovní, jež netvoří bloků ani uzavřených, ani otevřených, rodinné domy patrové a dvoupatrové, obchodní, bez řádu a výtvarné kázně stavené, takže dnes tato nedostavěná čtvrť tvoří tvar krajně disharmonický netoliko po stránce stylové, ale i regulační. J. Vepřek.

Z ČINNOSTI ODBORU KLUBU ZA STAROU PRAHU V KUTNÉ HOŘE V ROCE 1927.

OPRAVA BAROKNÍHO ŠTITU HOSTINCE J. VERNERA NA BYKANI. Na vyzvu Státního památkového úřadu v Praze navštívil jednatel obec Bykán, aby shlédl opravu barokového štítu hostince J. Vernerera, na jehož ochranu kdysi upozornil Státní památkový úřad, který opravu subvencoval; jmenovanému úřadu podána o vykonané opravě zpráva za účelem výplaty subvence.

OCHRANA OŘECHOVÉHO SADU PŘED ROLNICKOU ŠKOLOU V KUTNÉ HOŘE. Státní památkový úřad upozorněn na novou projektovanou úpravu ořechovky před rolnickou školou a žádáno o její zachování a úpravu kanalizace a okolních ulic. Žádost doložena dvěma snímky a plánkem města Kutné Hory. Městská rada hodlala podle projektu vrch. městského zahradníka A. Cernovského ořechovku vykáceti a zříditi park, podle osvědčeného receptu: Chce-li zříditi park, musí dříve vykáceti a d. Zákrok Odboru vyvolal komisionální řízení Státního památkového úřadu, který, vyzádáv si dříve plánky navrhované parkové úpravy, žádal (podle sdělení člena komise), aby aspoň 16 nejstatnějších a nejvýhodnějších položených stromů bylo zachováno. Ponecháno však pouze 7 stromů z dřívějších asi 50, takže mladý tento sad asi 40—50letých ořechů (Juglans regia L.) padl za obětí upravitelské horoucí parkové, ježto podstatné zlepšení vzhledu části města Kutné Hory před rolnickou školou je třeba provést a ohledem na blízkost krajinou výstavu r. 1928, která zajisté přiláká do Kutné Hory kromobyčejný příliv cizinců a návštěvníků... „jak odůvodňoval městský úřad kutnohorský Státnímu památkovému úřadu. — Není pochyby, že místo vyžadovalo úpravy kanalizace a okolních ulic, ale také není pochybnosti, že při naznačené úpravě okolí a čistotě sadu byl by tento velmi krásnou ozdobou těchto míst, kdyby byl zachován aspoň ve formě navrhované Státním památkovým úřadem. Dnešní stav, pokud se vlastního sadu týče, dlužno pokládati za horší stavu předcházejícího, jak patrně z obr. 8.—9.

OHROŽENÉ KLENY VE ZBRASLAVICÍCH. Na žádost odbor. učitele Jos. Šandy ze Zbraslavic sděleno, co podniknouti, aby zachovány byly ohrožené 2 kleny (*Acer pseudoplatanus* L.), stojící při státní silnici, vedoucí na vrch Poupl (naproti bývalé okresní stravovně), které jsou velmi krásnou přirozenou ozdobou při vstupu do města ze strany jižní. Byly majetkem velkostatkáře A. Šebka z Hodkova, který je prodal, a nový nabyvatel chystal se je vykáceti. Zpráva podána Státnímu památkovému úřadu, který zakročil u obecního úřadu ve Zbraslavicích; tak podařilo se kleny zachrániti.

ÚČAST ODBORU KLUBU NA VÝSTAVĚ SOUDOBÉ KULTURY V BRNĚ 1928. Na vyzvu Klubu za Starou Prahu v Praze, zda místní Odbor zúčastní se vlastní expozicí na jmenované výstavě, odpověděno, že pro nedostatek finančních prostředků nemůže Odbor výstavě se zúčastniti. Současně však zahájeno jednání se Státním památkovým úřadem o účast. Týž ubezpečil Odbor, že na výstavě bude zvláštní expozice, věnovaná ochraně památek, na jejímž obslužení spolupracují s V. oddělením ministerstva školství a národní osvěty tři památkové úřady. Odboru dostalo se ubezpečení, že památky kutnohorské budou ve vzorných fotografiích na výstavě zastoupeny. — Při této příležitosti doporučil Státní památkový úřad městu Kutné Hoře, aby, projektující krajinou výstavu v r. 1928, kde hodlalo uspořádati expozici ochrany památek vůbec, obmezilo se pouze na památky kutnohorské při spolupráci s místním Odborem klubu za Starou Prahu.

BAROKNÍ KAPLICKA S LIPOU PŘI SILNICI KUTNÁ HOŘA—SEDLCE (předměstí Hlouška). Na vyzvu Státního památkového úřadu vyšetřen stav projektu rozšíření silnice v místech, kde stojí jmenovaná kaplička, za účelem eventuální záchrany kapličky i lipy. (*Tilia cordata* Mill., 1 exemplář, objem 361 cm ve výši 130 cm.)

Obr. 10. Dům čp. 119 v Husové třídě.

Prostá barokní fasáda nahrazena novou z umělého kamene.

Obr. 11. Dům čp. 252 na Václavském náměstí s novou fasádou

a balkonem.

VÝSTAVKA PAMÁTEK PO MIKULÁŠI DAČICKÉM Z HE-SLOVA NA OSLOVU 300LETÉHO JUBILEA UMRTÍ. K výzvě archeologického sboru »Vocela«, pořadatele výstavy, vlastně městského archiváře J. Fialy, zhotoveny pro výstavku 3 fotografie domu čp. 2 v Prokopově třídě (České ulici), který dříve náležel druhé linii rodu Dačických.

LIPOVÁ ALEJ PŘED KASÁRNAMI ROHÁČE Z DUBÉ (býv. jesuitakou kolejí). Na žádost Státního památkového úřadu zasláno dobrozdání ohledně žádosti posádkového velitelství telegrafního praporu v Kutné Hoře o vykácení lipové aleje před hlavní frontou kasáren. Žádost pokládána za neodůvodněnou; nedostatek světla v přizemních místnostech není zaviněn hustotou aleje, která vůbec svými větvemi ani zdaleka k frontě kasáren nesehává, ale hloubkou místností. Též domněle nepříznivý vliv zastínění Baugutových sousedů na poprsnické terasy dlužno odmítnouti, ježto nad sousedními jsou větve občas prozívatelně prořezávány a nebylo dosud na pískovci pozorovati poruch, které by přímo a jen byly zaviněny zastíněním. Kromě toho vykácením aleje oloupena by byla krásná promenáda kutnohorská nejen o přirozenou ozdobu, ale i potřebný stín. Proti zahradnickému ošetření aleje, t. j. prořezání přerostlých větví, nelze nicého namítati. (*Tilia cordata* Mill., 24 exemplářů, vysázených v r. 1873.)

OPRAVA ŠINDELOVÉ STŘECHY NA FARNÍM ÚŘADĚ V CÍRKVICI. Farnímu úřadu v Církvici doporučeno, aby rozsáhlou střechu dosud šindelem kryté farní budovy dal pokrýti eternitem barvy měďnaté, nikoli světle šedé, když již z důvodů úspornější vhodnější krytina opatřena býti nemůže.

OCHRANA DUBOVÉHO POROSTU NA TAK ZVANÉ »HRAZIE« U OBORÝ ZAMKU KAČINY U NOVÝCH DVORŮ (u Kutné Hory). Státní památkový úřad upozorněn, že lesní správa (ředitelství panství Nové Dvory) hodlá vykáceti věkovité duby na jmenované »hrázce«; přikládá 3 snímky interieurů a žádá za ochranu. Ředitelství velkostatků popřelo, že by mělo v úmyslu vykáceti jmenovaný porost, a naopak opakovalo písemný zákaz majitelův (Quido Thun-Hohenstein), staré stromy, které přispívají k okrasě krajiny, káceti. Odsraňování jsou jen takové stromy, které ohrožují zájem veřejné bezpečnosti. — Bereme rádi na vědomí toto jasné ubezpečení, bohužel, při této příležitosti bylo také ředitelství panství popřeno, že v oboře vykáčena byla též mohutná zdravá lípa, čemuž dlužno přece dáti věru, když kmen její koupil sám člen Odboru na práce řezbářské!

MEMORANDUM STÁTNÍMU PAMÁTKOVÉMU ÚŘADU O NUTNOSTI OPRAV NEKTERÝCH CELNÝCH ARCHITEKTONICKÝCH PAMÁTEK KUTNOHORSKÝCH. Státnímu památkovému úřadu zasláno memorandum ohledně nutné brzké záchrany architektonických památek: Hrádku, chrámu sv. Jakuba (zvláště jeho věže), kostela sv. Jana Nepomuckého (průčelí a omítky), bašty v městských hradbách, zachované středověké gotické fortifikace na dvoře čp. 18 v Husové třídě; dále některých plastik: Baugutových sousedů na poprsnické terasě před bývalou kolejí, Božích muk a renaissančního portálu domu »U mramoru« čp. 173 v Sultysově třídě. Přílohou 13 fotografií sousedů i na mostě.

LIPOVÁ ALEJ Z NOVÉ LHOTY DO ROZTĚŽE. Bere se na vědomí přepis Státního památkového úřadu ze dne 5. dubna 1927,

kterým okresní správní komise v Kutné Hoře sděluje, že výnosem obvodové úřadovny Státního pozemkového úřadu v Praze byla okresní správní komise přidělena lipová alej, podle okresní silnice vedoucí z Nové Lhoty do Roztěže a pruhem půdy o šíři 3 m (parcely č. k. 829/10 o výměře 0'1090 ha, č. k. 330/6 ve výměře 0'09 ha, č. k. 336/18 ve výměře 0'2505 ha) a podmínkou, že okresní správní komise ponechá užívání pozemků bezplatně přidělcům, kteří svými přídělci s oním pruhem souvisí. Na pruhu o šíři 3 m může být pěstována pouze tráva a bez předchozího svolení okresní správní komise nesmějí býti lipy ořezávány nebo porost probírán. Odměření pruhu pověřen úředník okresní správní komise inž. Jan Raboch. (*Tilia cordata*, cirk. 125 stromů, průměrný objem 228 cm ve výšce 130 cm.) Tím konečně podařilo se Odboru klubu zachrániti kdysi velmi ohroženou alej, z nejkrásnějších na kutnohorském okrese, a ukončeno jednání o záchranu od roku 1922 se vleklou.

ROMÁNSKÝ KOSTELÍK VE SV. JAKUBĚ — OPRAVA KRYTINY. Státní památkový úřad opětně upozorněn na velmi špatný stav projevové krytiny a zatékání dešťové vody okny věže na schody do věže vedoucí a žádáno za ochranu takřka jediné a největší románské památky stavitelské na okrese kutnohorském.

KONSERVAČNÍ ČINNOST. Městská rada kutnohorská vyzývá, aby upozornila majitele některých význačných domů na velmi nevhodné a krasocitné urážející umístění firem a reklamních tabulí a podle §§ 24 a 25 stavebního řádu vymohla výhodnější umístění; týká se hlavně domů čp. 143 v Husové třídě, čp. 34 ve Svato-barborské ulici, čp. 510 na Palackého náměstí. Současně požádána, aby poříдила soupis majitelů velmi zášlech domů (fasád) a tyto individuálně vyzvala, aby průčelí svých domů po schválení stavebním úřadem dali opravit. Návrhy městskou radou přijaty.

ZPRÁVY Z ODBORU KLUBU. Zaslalou starostou Odboru klubu inž. V. Vraného získání noví členové; Leo Peterka, rada Pragobanky v Oumoně, J. Šmejkl, statkář ve Sv. Kateřině, inž. O. Bruthaus, statkář v Hořanech, Rob. Vlček, vrch. kontrolor tabákové továrny, Otto Miškovský, statkář z Hořan, F. Hejna, notář, JUDr. F. Franzl, úředník notariátu, slečný S. Seifertová a E. Markusová, dále MUDr. E. Jäger, ředitel okresní nemocnice a V. Krulíš, statkář v Neškeředích. Odbor čítá nyní 38 členů, z nichž 13 odbírá klubovní Věstník; za dobu trvání Odboru (od 1922) vystoupilo 8 členů a jeden zemřel (MUDr. E. Vicovský).

Starostou Odboru zvolen inž. V. Vraný, velkostatkář v Třebešicích, místostarostou Mr. B. Weidenhoffer, jednatelem J. Vepřek, správce pomocné školy, pokladníkem B. Bak, řezbář; členové výboru: akad. malíř J. Sedivý, prof. Fr. Nachtigal, za Městský světový sbor kooptován odb. učitel Jan Chmelík a za archeologický sbor »Vocela« učitel a městský archivář Jan Fiala. — Odbor klubu v zastoupení Okresního osvětového sboru kutnohorského prováděl jednatelem Odboru klubu fotografování významných přírodních a historických (architektonických) památek na Kutnohorsku (dosud jen v soudním okrese kutnohorském); práce tato bude letošním rokem ukončena. — Ke konci zpráv děkujeme Státnímu památkovému úřadu v Praze za vždy ochotnou a rychlou pomoc v akcích o záchranu kterékoli památky v dosahu působnosti Odboru klubu se nacházející. Jos. Vepřek.

ZPRÁVY Z ÚSTŘEDÍ KLUBU ZA STAROU PRAHU V PRAZE.

Otázka Starého města pražského vyžaduje neustálé bdělosti památkových kruhů, které proti horečce modernizace města sraží se hlavními městy republiky zachránit to, co má nejen pro domácí obyvatele, ale i pro návštěvníky z ciziny cenu největší — jeho světoznámé Staré město.

V posledním čísle podal jsem zprávu o anketě, která měla za účel, aby odrazila jedl z útoků, podniknutých na tuto naši vzácnou část města, t. j. porušení Ovčovního trhu zamýšlených zbováním několika domů pro novostavbu banky Union. Dnes zmíníme se o dalším podobném úmyslu, namířeném proti celistvosti Starého města, s nímž památkové úřady a korporace vedou dosud ne docela skončený boj.

Jde o dům čp. 504 v Praze I., zvaný »U Mrázův, jinak »U ryté věže«, tvořící malebné nároží starobylé, dosud neporušené, zachované skupiny v ulici Mavelské s podloubím a v ulici Melantrichově. Úřední kruhy trvají na zachování, ježto jinak rozrušila by se celá přilehlá skupina k nenahraditelné škodě staré Prahy. Boj tento má pro Prahu zásadní důležitost, o níž široká veřejnost nemá ani tušení, neznajíc cnu oně památky a posuzující ji podle zanedbaného stavu, zavmášeného nesvědomitými majiteli. Světovou slávu Prahy založila její starožitná malebnost, na níž zobrazuje se celá naše historie. Jako v celém světě kulturní národové střeží si žárlivě odkazy své minulosti, tím více my jsme povinni je chránit. Je to naše chlouba, která rozmnožuje stále vzrůstající příliv cizinců, ona nejúčinnější šíří známost o nás a vede toho přinášející stále větší a větší národohospodářské mnohamilionový zisk jako vitanou položku příjmovou. Vzpomeňte italských měst, jímž jejich starobylost jest hlavním zdrojem příjmů! V Praze Malá Strana a Hradčany zachovaly se nám téměř neporušeny, zato zvlášť důležité Staré město doznalo v nedávných neblahých dobách velkých poruch, které neustěly ani odice města — Staroměstské náměstí. Je sverchovaný čas položit meze dalšímu vandalství, jinak z proslavené Prahy zbudou jenom žalostrné trosky.

Dům »U Mrázův patří mezi zvláště vynikající památky, jak pro svoji přebohatou historii, tak i svým stavebním vývojem. Vznikl ve 13. století při založení svatohavelské čtvrti králem Václavem I. a všechny historické stavební slohy zanechaly v něm své stopy. Tak z doby gotické jsou tu sklepy a přístřeží a s podloubím z mohutných kvádrů, klížové klenby se žebry a svorníky, veliký, bohatě profilovaný oblouk ve vysokém průjezdu, typický pro tuto čtvrt, a pevnostní věž domu, skrytá ve čtyřpatrové části na straně Melantrichovy ulice (odtud název »U ryté věže«). Renesancí doba patrně po nějaké kalamitě opravila dům a zvláště zesílila průčelí dle přízdívky 60 cm silnou, jak viděti u podloubí, a na fasádě vykouzlila agrafta a malování, jehož část odkryta odpadnutím horní omítky u vadné okapní roury. Doba barokní vytvořila dacešní fasádu i střešní vikýje. Nedávných 19 spolumajitelů nechalo dům v omítkách i krytině zpusťnou, ale zdivo je tak pevné, že by je nezdolalo ani zamětšení — zloba lidská ano. Mluví v tomto případě o tom, že hrozí zřícení domu, jako kdysi u domu Klubalova, je tudíž zcela nemístné. Je zapotřebí pouze pietní opravy, aby Praze zachována byla další velicečná památka, jako se to již v poslední době na mnoha místech stalo (U Vejvodů, Tyršův dům a j.). Lepší výnosnosti domu lze docílit účelnou adaptací vnitřku a novostavbou v rozsáhlém, dle usvolněním dvoře.

Snaha památkářů v tomto případě, doufáme, nevyzní snad naprázdno, ježto stavebník (Lidová banka) projevil pro důvody mu přiznáno dosti pochopení, takže je naděje, že jich bude při provádění novostavby dbáti, čímž by si zasloužil vědku všech Pražanů, jimž celistvost Starého města upřímně leží na srdci. Dlužno se ještě dotknouti jedné vysoce důležité okolnosti. Zachování

Starého města neese moderní regulace a rušivé komunikace a proto budí proměněno v obchodní čtvrt, vyhrazenou menším obchodům a živnostem. Toho docíliti možná, když vyloučí se půda Starého města z pozemkové lichvy, která úžasnou měrou zachvátla blízká část Nového města, kde už pozemek stojí více, než novostavba na něm budovaná, zjev, který nutno všemožně a ihned zabránit, jinak nájemní dražba přivede naše živnostnictvo a menší obchodnictvo na mizinu a vypudí je na periferie, celek pak do katastrofy. I zde mělo by se uplatnit heslo, že všechno má své meze.

Z DOŠLÝCH ČASOPISŮ. Styl, roč. XIII., č. 1. Le Corbusier: Kde začíná architektura? Pavel Janák: Byt a jeho současné proměny. Č. 2. Pavel Janák: Směrnice pro úpravu Pankráře v Praze. Č. 3. Inž. Karel Jedličko: Nová pražská obecní plynná v Michli. Pavel Janák: K novému půdorysu malého městského domu. Novostavba budovy parlamentní a letenská soutěž. Kde bude zřízen národní stadion v Praze. Věstník kl. města Prahy, č. 1. Inž. Jaroslav Pavlovský: Zásobení Velké Prahy vodou. Č. 2. Inž. František Krtič: Zelený pás Prahy. Č. 4. Inž. Eust. Mšlzer: Pozemková a stavební politika. Zpráva o stavu by a práce, č. 2. a dále: O nové chrámové architektuře (polemické články). Krása našeho domova, č. 1.: Španělský sál na hradě pražském. Rekonstrukce Fürstenberské zahrady v Praze. (Arch. J. Kumpán.) Výporej památek do ciziny. (Eljginismus.) Č. 2.: Soutěž na zahradní úpravu nádraží. Z velkoměstské úpravy zahrad a sadů v cizině. Plzeňsko, č. 1. Jan Port: O budově starého plzeňského divadla. Památný libosad zámeky na Březině u Radnice. Č. 2. V. Stránský: Z dějin brány plzeňské v Rokycanech a její předchůdkyně. Stavitelské listy, č. 6.: Stavební vývoj Prahy.

STAVEBNÍ RÁD. Masarykova Akademie Práce zaslala Svazu čl. měst přípis, v němž o nutnosti vydání stavebního řádu mezi jiným píše: »Tíseň bytová a neurovnané poměry stavebního ruchu ukazují stinné stránky ve výstavbě našich měst tím, že staví se nové části města bez náležitých plánů úpravních, ano nejsou připady příslušné, kde staví se bez povolení stavebního úřadu. Jak potom budou naše města po nějakém čase trpět na svém vzhledu, ano jaké veliké finanční škody vzejdou obci neehospodárným zastavěním a neekonomickým vybudováním stokování, stavbou ulic, osvětlením, čištěním atd. Proto obrátila se Masarykova Akademie Práce na ministerstvo veřejných prací se žádostí, aby urychleno bylo vydání stavebního řádu, který jest věcně již vypracován. Technická sekce Svazu čl. měst usnesla se rovněž požádati ministerstvo veřejných prací, jakož i všechny poslanecké a senátorské kluby, aby věnovaly projednávání stavebního řádu plnou pozornost a přičinily se o jeho urychlené projednávání. (»Věstník Svazu čl. měst, roč. XVI., č. 1.)

BUDOVA PARLAMENTNÍ NA MALOU STRANU? Stanovisko Klubu za Starou Prahu a jiných památkových korporací, že není vhodno, aby novostavba parlamentu umístěna byla na Malé Straně, akceptováno bylo i předsednictvím obou sněmoven ve schůzi dne 1. února t. r., kde bylo jednáno o plánech na stavbu budoucí parlamentní budovy. Bylo zjištěno, že návrh dra Kramáře, aby sněmovna byla postavena na Malé Straně nalevo od ústí Mánesova mostu, je neproveditelný jak nedostatečným prostranstvím, tak u mělkých misískodami, které by tím na rázu Malé Strany vznikly.

VÝSTAVA SOUDBOE KULTURY ČSL. V BRNĚ. Klub za Starou Prahu a jeho venkovské odbory zúčastní se též výstavy v Brně. Expozice umístěna bude v pavilonu města Prahy.

Novinová sazba povolena výnosem ředitelství pošt a telegrafů č. 36.845/VII.—1927.

OBSAH Č. 6.: Pavel Sula: Hovor historického města. Emanuel Leminger: Významné barokní domy v Kutné Hoře. Václav Wagner: Stavební konservace domu čp. 85 v Kutné Hoře. J. Vepřek: Ochrana památek a místní tisk. Výstavba městské čtvrti na Olšově. Z činnosti odboru v Kutné Hoře. Zprávy z ústředí Klubu v Praze.

Odpovědný redaktor Václav Vítner, Košfě č. 295. — Redakční rada: V. Birnbaum, A. Čarek, R. Hlubinka, dr. V. Vojtěšek, V. Wallenfels, dr. Z. Wirth. — Otiiskování článků pouze s udáním pramene dovoleno. — Vydává Klub za Starou Prahu, Praha III., Mostecká 56. — Tiskem Grafie dělnické knihtiskárny v Praze II., Myslikova ul.